T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
URDU DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

# HİNT MÜSLÜMALARININ KURTULUŞ SAVAŞINDAKİ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELVAN SAPMAZ

ANKARA-2016

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
URDU DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

# HİNT MÜSLÜMALARININ KURTULUŞ SAVAŞINDAKİ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELVAN SAPMAZ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ASUMAN BELEN ÖZCAN

ANKARA-2016

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
URDU DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

# HİNT MÜSLÜMALARININ KURTULUŞ SAVAŞINDAKİ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELVAN SAPMAZ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ASUMAN BELEN ÖZCAN

Tez Jürisi Üyeleri

| Adı ve Soyadı | İmzası |
|---|---|
| Prof.Dr. Asuman Belen ÖZCAN | ..... |
| Prof.Dr.H.Derya CAN | ..... |
| Prof.Dr. Ayten ER | ..... |

Tez Sınavı Tarihi 27.12.2016

ANKARA-2016

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...27../..12../2016...)

Elvan SAPMAZ

.....

# İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..... ..I

GİRİŞ.....III

I. BÖLÜM

GENEL HATLARIYLA HİNDİSTAN.....1

1.1) Coğrafi Durum.....1

1.1.1) Kuzeydeki Dağlık Bölge.....1

1.1.2) Kuzeydeki Düzlük Bölge.....1

1.1.3) Dekkan.....2

1.2) Demografik Yapısı.....2

1.2.1) Türk-İran Tipi.....2

1.2.2) Hint-Avrupa Tipi.....2

1.2.3) Dravitler.....2

1.2.4) Mongolitler.....2

1.3) İslamiyet'in Hindistan'a Girişi ve Yayılması.....3

II. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ İLE HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER VE PARALEL FİKİR AKIMLARI.....7

2.1) Başlangıçtan 19. Yüzyıla Kadar.....7

2.2) 19. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Ortaya Çıkan Fikir Akımları.....11

2.2.1.Sultan II.Abdulhamid' in İslam Birliği Politikası ve Bunun İslam Dünyasındaki Tesirleri.....12

2.3) Hint Müslümanlarında Gelişen Din ve Milliyet Fikirleri.....20

III. BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI BOYUNCA OSMANLI-HİNT MÜSLÜMANLARI MÜNASEBETLERİ.....25

3.1) İttihad ve Terakki Yönetiminin İslam Birliği Politikası ve Cihad'ı Ekber İlanı.....25

3.2) İttihad ve Terakki Devri İslam Birliği Politikası.....26

3.3) Cihad'ı Ekber İlanı ve Arap Kongresi .....36

3.4) İngiltere, Fransa ve Rusya'ya Karşı Cihad İlanı.....38

3.5) Cihad-ı Ekber'in İlan Edildiği Sıralarda Afganistan ve Hindistan'ın Durumu.....46

3.6) Hindistan'da İngiliz İdaresinin Sarsılması.....50

IV.BÖLÜM

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİNDE HİNT MÜSLÜMANLARI.....58

4.1) Hint Müslümanlarının Kurtuluş Savaşına Dolaylı Katkıları.....58

4.1.1) Dünya Savaşı Sonrası Türkiye Kurtuluş Çareleri.....58

4.1.2) Kuva-i Miliiye'nin Ortaya Çıkışı.....66

4.1.3) İngiltere'nin Türkiye'ye Karşı Politikası ve Türkiye'nin İşgaline Hindistan Müslümanlarının Tepkileri.....71

4.1.4)Hindistan Müslümanları ve Hilafet Meselesi.....77

4.1.5) Hint Hilafet Komitesi Tarafından Yayınlanan Beyanname.....92

4.1.6) Hint Müslümanları Kurtuluş Savaşına Doğrudan Katkıları.....102

4.1.7) Milli Mücadele'de Hint Müslümanların Türkiye'ye Yardımları.....113

Sonuç.....116

Özet.....124

Abstract.....128

Kaynakça, Makaleler, Gazete ve Dergiler.....132

Dizin.....136

# ÖNSÖZ

Milli Mücadele'de dış yardımlar konusu her zaman merakımı çekmiştir. Konu ile ilgili olarak Türkiye'de bağımsız bir çalışma da yapılmış değildir, 'Türkiye Cumhuriyeti Tarihi' ile ilgili eserlerde dağınık bilgilerle yetinilmiştir. En çok üzerinde durulan yardımlar Sovyetler Birliği tarafından yapılanlar olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, Türk Milli Mücadele hareketinin öncüsü Gazi Mustafa Kemal Atatürk, milli mücadele sırasında yaptığı konuşmalarında savaşı kazanmada İslâm dünyasının yardımlarının önemini dile getirmiştir. 1920'li yılların İslam dünyası, Türkiye dışında, emperyalizmin pençesindedir. Bağımsızlık mücadelesi vermek zorunda bırakılan Türk milletinin bu şanlı mücadelesi İslam dünyasında hayranlıkla takip edilmektedir. Dünyada mevcut İslam ulusları içinde bulundukları şartlara aldırış etmeyerek büyük bir fedakârlık ifadesi olarak en kritik zamanında Türk milletine yardım etmekten geri durmamışlardır. Bu bir gerçektir ve bu gerçeğin ortaya çıkarılması araştırmacılara düşen bir görevdir.

Konu ile ilgili olarak, Türkiye'de müstakil bir çalışma yapılıp yapılmadığını araştırdığımda, yalnız Hindistan'lı bir araştırmacı, M. Ali Asgar Han'ın 1970 yılında, Prof. Dr. Enver Ziya Karal'ın denetiminde ve yönetiminde yapmış olduğu 'İstiklal Savaşı Hakkında Hint - Pakistan Müslümanlarının Davranışı (1919-1923)' adlı doktora tezinin üçüncü bölümünde konuyla ilgili olarak bilgi verdiğini gördüm. Bu bilgiler (s, 170'de) 'İstiklal Savaşı Sırasında Yapılan Yardımlar' başlığı altında verilmektedir. Kızılay aracılığı ile 1920 yılının Mayıs ayından 1921 yılının Aralık ayına kadar geçen sürede Türkiye' ye yapılan yardım miktarı 41.000 İngiliz Lirası

kadardır. Araştırmacının Kızılay arşivinden yararlanarak elde ettiği bu bilgiler bizim çalışmamızı tamamlayıcı bilgiler olarak önemlidir. Yapılan yardımların bunlardan ibaret olamayacağı, daha başka yardımlar olabileceği inancıyla yaptığım araştırmalar sonucu, özellikle 1922-1923 yıllarında, doğrudan doğruya Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen parasal yardımları tespit ettik.

Eser, Milli arşivlerimizden yararlanmak suretiyle hazırlanmıştır. Bir giriş ve dört bölümden ibarettir. Giriş kısmında, başlangıçtan itibaren Osmanlı Devleti ile Hindistan Müslümanları arasındaki ilişkiler, Sultan İkinci Abdulhamit' in izlediği 'İslam Birliği' politikası, Osmanlı Devletinde ortaya çıkan düşünce akımları genel çizgileriyle ele alınmıştır. Birinci bölümde genel hatlarıyla Hindistan, ikinci bölümde Osmanlı Devleti - Hint Müslümanları ilişkileri ve fikir akımları, üçüncü bölümde Birinci Dünya Savaşı boyunca Osmanlı – Hint Müslümanları münasebetleri, dördüncü bölümde de Hindistan Müslümanlarının Milli Mücadele boyunca Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine esasen Türkiye'ye yaptıkları mali yardımlar ve bunların harcanış biçimleri ele alınmıştır. Bu çalışmanın Türk Milli Mücadele tarihine katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Yüksek Lisans Tez çalışmamızın hazırlanmasında her konuda yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Asuman Belen ÖZCAN'a sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

Elvan SAPMAZ

# GİRİŞ

*Hint Müslümanlarının Kurtuluş Savaşındaki Rolü* başlıklı tez çalışmamıza değinirken Hindistan Müslümanlarının Kurtuluş Savaşında Anadolu ve diğer vatan topraklarına yaptıkları maddi yardımlardan bahsetmeye çalışacağız.

Dört bölüme ayırdığımız çalışmamızın ilk bölümünde Hindistan'ın coğrafi yapısı, kuzey bölgelerin dağlık durumu, yine kuzey bölgelerde yer alan düzlük alanların güney bölgelere erişim sağlamada sağladığı avantaj ve Dekkan bölgesinin demografik yapısından bahsetmeye çalışacağız. Yine çalışmamızın bu bölümünde İslamiyet'ten önce Hindistan'ın durumundan ve İslamiyet'ten sonraki durumundan da bahsedeceğiz.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Osmanlı devleti ve Hindistan arasındaki ilişkinin ne zaman başladığı ve zaman içinde nasıl gelişim gösterdiğine değinmeye çalışacağız. Aynı zamanda 19. Yüzyılda Osmanlı devleti içinde ortaya çıkan ve diğer dünya Müslümanlarını etkileyen fikir akımlarından da bahsedeceğiz. Özellikle Sultan II. Abdülhamid ve Hint Müslümanları arasında gelişen etkileşim sonucu güçlenen İslami bağlar neticesinde Panislamizm'e değineceğiz.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde I. Dünya Savaşı süresince Hint Müslümanları ve Osmanlı devleti arasında gelişen iletişime değineceğiz. İttihat ve Terakki döneminde İslam birliği politikasıyla birlikte Cihad-ı Ekber'in ilan edildiği

sırada Afganistan ve Hindistan'ın durumuyla birlikte Hindistan'da İngiliz egemenliğinin zayıflamasından bahsedeceğiz.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde Kurtuluş Savaşı mücadelesinde Hint Müslümanlarının doğrudan ve dolaylı katkılarına değineceğiz. Aynı zamanda Hilafet meselesine de değineceğimiz çalışmamızda Hint Hilafet Komitesi tarafından sürdürülen faaliyetler ve Milli mücadelede Hint Müslümanlarının Anadolu'ya yaptığı yardımlardan da bahsedeceğiz.

# I. BÖLÜM

## Genel Hatlarıyla Hindistan

# Genel Hatlarıyla Hindistan

## 1.1) Coğrafi Durum

Ele alacağımız dönemdeki Hindistan, Asya kıtasında, Pamir yaylasından doğuya doğru uzanan Himalaya, batıya doğru uzanan Hindi kuş dağ silsileleri ile bunların kollarının güneyinde yer alan büyük bir yarımadadır. Hindistan, üç ana bölgeden meydana gelmektedir. Bu bölgeler:

**1.1.1) Kuzeydeki Dağlık Bölge:** Hindistan tarihinde önemli bir yeri olan bu bölge Hindistan'ın belli başlı kapılarını içine almaktadır ki, Hindistan tarihini yapan milletler hep bu kapılardan geçmişlerdir. Bölgenin Pamir'den Bengal körfezine kadar uzanan doğu kısmı geçişler için fazla elverişli değildir. Pamir'in batısından Arabistan denizine kadar olan kısımda ise, bu dağ duvarı uygun geçitler vermektedir. Bu geçitlerden biri, Kabil bölgesinden geçen Bamyan, Kavak ve Hayber yoludur, diğeri de yüksek ve çöl olan bir yayladan geçen Herat-Kandahar yoludur. Bunlardan ayrı olarak Belucistan kıyı yolu vardır ki, tarihte çok az kullanılmıştır.

**1.1.2) Kuzeydeki Düzlük Bölge:** Kuzeydeki dağlık bölgeye bitişik olan, Bengal körfezinden Arabistan denizine kadar uzanan ve 1.300.000 km kare genişliğindeki düzlüktür. Merkezi Delhi-Agra'dır. Kuzeybatısında Sindh, doğusunda Gence ovaları bulunmaktadır. Bölgenin Lahor'dan Bengal körfezine kadar olan kısmı çok zengin ve bol ürün vericidir.

**1.1.3) Dekkan:** Hindistan'ın üçüncü bölgesi, ortalama 400 ile 1000 metre yüksekliğinde bir yayla olup, 2.500.000 km. kare genişliğindedir. Kuzey bölgesine oranla daha verimsizdir. Yaylanın kuzeyinde oldukça sarp yapılı, sık orman ve çalılıklarla kaplı bulunan, 1200 metre yükseklikteki Vindiya dağ silsilesi vardır. Bu dağ silsilesi, kuzeydeki büyük devletlerin güneye yayılmasını zorlaştırmış olduğundan tarihi bakımdan önem taşımaktadır.[1]

## 1.2) Demografik Yapısı

Hindistan'da bir çok ırk yaşamaktadır ki; bunları dört ana ırk ve tipte toplamak mümkündür. Bunlar:

**1.2.1) Türk-İran Tipi**: Hindistan'ın kuzey-batı ahalisi olup, Beluçlar, Tacikler, Sind ve Pencap ahalisinin bir kısmı bu tiptedirler.

**1.2.2) Hint-Avrupa Tipi:** Keşmir'de Racputuna'da ve Pencap'ın büyük bir kısmında oturanlar bu tipi oluşturmaktadırlar.

**1.2.3) Dravitler:** Renkleri ve burun yapıları itibariyle zenci ırkından oldukları intibaını verdirirler. Hindistan'ın merkez, güney ve güney-doğusunda yaşamaktadırlar ve en kalabalık kitleyi teşkil etmektedirler.

**1.2.4) Mongolitler:** Himalaya bölgesinde ve Çin Hindistan'ında bulunmaktadırlar.

---

[1] Bayur, ' Hindistan Tarihi' , c, I, s, 1-3

### 1.3) İslamiyet'in Hindistan'a Girişi ve Yayılması

İslamiyet'in Hindistan'da 1250 yıllık bir geçmişi vardır. Bu dinin Hindistan'a girişi, Arapların 8. yüz yılda İndus vadisine gelip yerleşmeleriyle olmuştur. İslamiyet gelmeden önce Hindistan'ın tamamında Hinduizm hakimdi ve Hint toplumu kastlar halinde parçalanmış bir durumdaydı. İslamiyet, ezilmiş zümreler tarafından kolaylıkla kabul edildi.

Hindistan, kuzeyden başlayarak güneye doğru, önemli bir kısmı, Müslümanların idaresi altına girdi. 918 yılında Orta Asya'dan Hayber geçiti yoluyla bölgeye gelen Müslüman Türkler beraberinde Hindistan topraklarına İslamiyet'in inanç sistemini ve kültürünü getirdiler ve burada esaslı bir ruhsal ve toplumsal inkılap gerçekleştirdiler. 18. yüz yıla kadar Hindistan, doğrudan ve dolaylı olarak, Delhi'de oturan Türk sultanları tarafından idare edildi.[2]

Müslüman Türklerin Hindistan'a girişi ve yerleşmeleri Gazneliler Devleti (976-1160) zamanındadır. Bu devletin kurucusu Alptekin olup, büyük bir devlet haline getiren de, kurucusunun damadı olan Sevüktekin'dir. [3]

Gazneliler Devleti Cihat temeli üzerine kurulmuştur. Gazneliler Devletinin hükümdarlarının hepsinin buna büyük bir önem verdikleri anlaşılmaktadır. Sultan Mahmud (998-1030), İslam dünyasında sönmekte olan cihadı canlandırmış, siyasi, askeri dehası ve şahsi kahramanlığı ile büyük başarılar elde etmiş, Halife ile devamlı

---

[2] Ardel, A, İ. Ans, c, IX, s, 503
[3] Bayur,c, I, s, 128

dayanışma içinde bulunmuş, İslam dünyasında sonu gelmez karışıklıklara sebep olmuş olan Batıni, İslami ve Kırmıti gibi sapık cereyanlara karşı ciddi tavır takınmış ve bunları yok etmeye çalışmıştır.[4]

Hindistan'da Gazneliler Devletinden sonra Gurlular Devleti, Delhi Türk Sultanlığı, Gürkanlı Devleti ile bu devletten ortaya çıkan küçük devletler 19. yüz yıl ortalarına kadar hakim olmuşlardır.[5]

Nehru Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Muhammed Sadık'ın anlattığına bakılırsa, 'Hint her zaman dışarıdan tesir almıştır. İslamın ve Türk Devletlerinin Hindistan'a tesiri çok büyüktür. Türk, her şeyden önce çok sayıda dilin konuşulduğu bu ülkeye yeni bir dil vermiştir: Orduca. Mimari de öyle, eşi bulunmaz yeni bir terkip. Ordu dilinde binlerce Türkçe kelime vardır. [6]

Hindistan'da 'Türkullah' diye yüceltilen Türkler, İslamiyet'e girmiş milletler arasında eski hayat tarzlarını özlemeyen tek millettir. Onlar, İslamiyet'i tam anlamıyla benimseyerek, inançları uğrunda gayretli savaşçılar olarak ün kazanmışlardır. Diğer milletlerden farklı olarak, onlar kendi ülkelerinde çokça güç ve mevki sahibi olamamakla birlikte, yabancı ülkelere göçünce Emir ve general oluyorlardı.[7]

---

[4] Bayur, c, I, s, 239
[5] Ahmet, M. Aziz, 'Delhi Türk İmparatorluğu' , Tercüman yayını, İst, 1975.
[6] Göze, Ergun, 'Hint Müslümanları' , Röportaj, Tercüman, Nisan 1988.
[7] Ahmet, s, 21

Hindistan'da Türk hakimiyetinin en ilgi çekici tarafı, ülke genelinde kabul görmüş olmasıdır. Türk bürokrasisi geçici olarak kabul edilmişse de, Türklerin getirmiş olduğu idare şekli devamlı olarak benimsenmiştir.[8]

[8] Ahmet, s, 29

# II. BÖLÜM

# OSMANLI DEVLETİ İLE HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER VE PARALEL FİKİR AKIMLARI

# OSMANLI DEVLETİ İLE HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER VE PARALEL FİKİR AKIMLARI

## 2.1) Başlangıçtan 19. Yüzyıla Kadar

Fazlaca bir bilgiye sahip olunmamakla beraber, Osmanlı Devleti ile Hindistan Müslümanları arasındaki münasebetler Fatih Sultan Mehmet zamanında başlamıştır. Bu dönemde iki Müslüman memleket arasındaki münasebetleri kuvvetlendirmek için her iki taraf birbirlerine elçiler ve iyi niyet mektupları göndermişlerdir. Her iki memleket arasındaki münasebetlerin, Avrupa'nın çeşitli sömürgeci devletlerinin Hindistan'ın tabii zenginliklerini yağmalamak maksadıyla buraya gelmeye başlamalarıyla daha da yoğunluk kazanmış görünmektedir. Avrupa devletlerinin Hindistan önlerinde görülmeye başlamaları 16. yüz yılın başlarındadır. İlk olarak Hindistan'da görülen Avrupa devleti Portekiz'dir.

Portekiz'in Kızıldeniz'e ve Hint Okyanusuna girdiği tarihte Mısır'da, güçlü bir Türk Devleti olan Memlüklu Devleti vardır. '1509 da Portekiz Kızıldeniz kenarında bulunan Çavul'da bir Memlük donanmasını tahrip ettiği ve Memlük sultanı Osmanlı sultanının yardımını istediği zaman, Osmanlılar hemen Süveyş'e gemiler inşası için malzeme ve usta gönderdi.

Osmanlılar, 1516-1517'de, Suriye, Mısır ve Hicaz'ı fethettiler. Aynı tarihlerde Portekiz ve Mekke ve Medine'nin ele geçirilmesine işaret olan Kızıldeniz'e girer. 1517'de daha Kahire'de iken Yavuz Sultan Selim Portekiz'i Hint Okyanusunun

dışına sürmek için Süveyş'te bir donanma inşasını emretti. 1517 ve 1525'de Osmanlı amirali Selman Cidde'de Portekiz saldırısını püskürttü ve oradan Aden ve Yemen üzerine yürüdü... Portekizliler genel olarak Türklerle karşılaşmaktan kaçındılar ve Osmanlılar, görüldüğü gibi, hücum insiyatifini ellerine geçirdiler.[9]

Osmanlı Devletinin hiçbir zaman emperyalist bir politika takip etmediğinin güzel bir misali verdiğimiz hadisede iyi olarak görülmektedir. Bir İslam devleti olan Memluklu devletinin o anda karşı karşıya kaldığı zor durum karşısında Osmanlı Devleti bunu bir fırsat olarak değerlendirmemiş, Memluklu Devletini kendisine rakip olarak görmemiş, ona yapılan saldırıyı kendisine yapılmış bir saldırı olarak kabul etmiştir. Osmanlı Devleti, kendisini cihadın yegane mümessili olduğunu göstermek suretiyle mukaddes beldelere 'Ehl-i salib'i sokmamıştır. 1578'de Fas'a karşı düzenlediği bir istila harekatında Portekiz ordusu Tanca yakınlarında yapılan savaşta hemen tamamen imha edilmiş, kral Sebestian ölmüş, burada belli bir daha doğrulamayacak şekilde kırılan Portekiz 1580'de İspanya'ya katılmıştır.

Bu sıralarda Felemenkliler 1602'de 'Birleşik Felemenk Doğu Hint Şirketi'ni kurarlar. Ticarete ve kazanca çok önem verdiklerinden Hindistan'ın yerli ahalisi ile çok az meşgul olmuşlardır.[10]

Hindistan Türk imparatorluğunun çözülmesi üzerine, Hindistan büyüklü küçüklü hükümdarlıklara ayrılmıştır. Bu küçük hükümdarlıklar arası rekabet, Fransız ve

[9] İnalcık, 'The Otoman Empire, The Classical Age 1300-1600' Londra, 1973, s, 126
[10] Bayur, c, III, s, 81

İngilizlere kendilerinin iç işlerine karışma fırsatını vermiş, 1857'ye kadar Hindistan'ın tamamı hemen hemen İngiltere'nin hakimiyeti altına girmiştir.[11]
Osmanlı Devleti Kanuni Sultan Süleyman zamanında bütün İslam ülkelerini koruma altına almayı asli görev olarak kabul ediyordu. Osmanlı Devleti, Portekiz tehdidi karşısında ümitlerini Osmanlı Devletinden gelecek yardıma bağlamıştı.[12]

Hindistan deniz yolunun keşfi, dünyada o zamana kadar tatbik edilen ticaret sistemini kökünden yıkmıştı. Avrupa, İranlılar, Hintliler ve Türkler elinde bir tekel olarak düşünülüyordu. Şimdi Portekizliler bu tekele müdahale etmekle kalmıyor, bölgenin Müslüman ticaretini tamamen yok etmek yolunu aramakta idiler. Hint Okyanusuna açılan kıyılara sahip olan Müslüman devletlerinden hiç biri Portekizlilere karşı çıkacak bir deniz filosuna sahip değildi.[13]

Osmanlılar, başka bir sebeple de Hint Okyanusundaki Portekiz tehlikesine karşı çıkmaya mecbur olmuşlardı. Onlar devrin en büyük askeri kuvvetine sahiptiler, Hilafet makamının da temsilcisi idiler ve bu sıfatla Portekizlilerin mezalimine maruz kalan küçük Müslüman devletleri ve Müslüman tacirleri kurtarmakla görevli idiler.[14]

İngiltere, 'İngiliz Doğu Hindistan Şirketi' ile Hindistan'da yavaş yavaş ticaret merkezlerine sahip olmaya başlar. İlk merkezi Madras olan şirket, Bombay'ın alınmasından sonra idari ve askeri bir varlık haline gelir ve 18.yüzyılın ortalarında ülkeyi ele geçirme politikası uygulamaya başlar. Politikasının gerçekleşmesi içinde

---

[11] Arnold, T. W, İ.Ans.c, 5/1, s, 529
[12] Mughul, s, 173
[13] Asrar, s, 298
[14] Asrar, s, 289

yerli halkın İngilizlere ısındırılmasına çalışır. Şirketin yönetimi için Bombay, Madras ve Kalküta ayrı ayrı merkez yapılmıştır. Her merkezde bir meclis, bir de vali vardı ve başlıca kararları meclis verirdi. Vali, aynı zamanda komutandı, doğrudan doğruya İngiltere'den atanırdı ve bir kısım memurları atama yetkisine de sahip bulunuyordu.[15]

Daha önce bahsi geçen hükümdarlıklar arası mücadeleler, topluluklar arası kavgalar ve para ile beslenen hainlerin yıprattı Hindistan İngilizlerin kucağına düşüvermiş, bu ülkenin kendisine ait memleket olduğunu gösteren bayrakları Hindistan semalarında dalgalanmaya başlamıştır. İngilizler 1859'da son Türk Hint hükümdarı 2. Bahadır Şah'ı devirdikten sonra Hindistan'a yerleştiler. Hindistan'da İngilizlerce kurulan hükümet sistemi, memleketteki imparatorluk çemberini tamamlayarak siyasi kölelik bağlarının sağlamlaştırılmasından başka bir şey değildir.[16]

Hindistan'daki Türk devleti 1776'da yapılan Allahabad Antlaşması ile İngilizlerin hakimiyetine girer ve 1858'de de İngiltere'ye bağlanır. Böylece Hindistan iki milliyeti bir kıta haline gelir ve Müslümanlar bu tarihten itibaren kendi milli istiklalleri doğrultusunda yeniden harekete geçerler. Hareketin dini ve milliyetçi vasfı, genç nesli bu ülküye kuvvetli bir şekilde cezb etmiştir.

---

[15] Bayur, c, III, s, 91
[16] Allana, s, 274

## 2.2) 19. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Ortaya Çıkan Fikir Akımları

Genel Olarak: XIX. Yüz yılda Osmanlı Devletinde bu devletin bünyesini kuvvetlendirmek, çöküşünü önlemek maksadıyla bazı fikir akımları ortaya çıkmıştır ki, bunların başlıcaları, 'Osmanlıcılık', 'Türkçülük', 'İslamcılık' idi. Osmanlılık, kısaca Osmanlı Devletinde yaşayan bütün unsurların 'Osmanlı' adı altında birleştirilerek yeni bir millet teşkil etmektir, bu düşünce ne Tanzimat, ne de İttihad ve Terakki devirlerinde (İttihad-i anasır) gerçekleştirilemedi.

Türkçülük veya 'Türk Birliği' politikasına gelince, dilleri, ırklar, adetleri ve hatta büyük çoğunluğunun dinleri bile bir olan, Asya kıtasının büyük bir kısmıyla Avrupa'nın doğusuna yayılmış bulunan, birleştirilerek büyük milliyetler arasında varlığını koruyabilecek büyük bir siyasi milliyet teşkil etmelerine yardım edilecektir. Türk toplumlarının en güçlü ve en medenisi olan Osmanlı Devleti bu büyük toplulukta en önemli rolü oynayacaktır.[17]

Dünyadaki Müslümanlardan bir İslam birliği meydana getirme fikir ve aksiyonu olan İslamcılık, Osmanlılık fikrinin zayıflaması üzerine Sultan Abdulaziz zamanında başlamış, Sultan II.Abdulhamid tarafından fiili bir duruma geçirilmiştir. Başta saray olmak üzere toplum hayatında, eğitimde, dış politikada İslamcılığa yer verilmiş, Müslüman memleketlerinde de geniş bir 'Panislamizm' politikasına girişilmiştir.[18]

---

[17] Akçura, s, 34
[18] Akçura, s, 7

### 2.2.1. Sultan II.Abdulhamid' in İslam Birliği Politikası ve Bunun İslam Dünyasındaki Tesirleri

XIX. yüz yılda çok süratli bir gelişme gösteren Batı medeniyetinin iki yüzü vardır. Bunlardan biri insan haklarının genişlemiş olması, diğeri de sömürgeciliktir. Avrupa'nın bu ikinci vasfı İslam ülkelerinde belirmeye başladığında, Osmanlı Devletinin fikir ve devlet adamları İslamcılığı, devletin varlığını devam ettirmede hem iç hem dış politikada ön plana çıkarmayı ve Halifeliği politik bir araç olarak kullanmayı düşünmüşler ve bu düşünceyi uygulamaya da koymuşlardır. 'İslamcılık veya İslam birliği politikasının uygulanmasında iç engeller katlanılabilir olduğu halde dış engeller pek kuvvetlidir. Gerçekten bir taraftan İslam devletlerinin hepsi Hristiyan devletlerinin nüfuzu altındadır, diğer taraftan bir ikisi dışında bütün Hristiyan devletleri Müslüman teb'aya sahip bulunmaktadırlar.[19]

Osmanlı Devletinde 'Halifelik'i politik bir araç olarak ilk defa kullanan Osmanlı Padişahı ve aynı zamanda yeryüzü Müslümanlarının da halifesi olan II. Abdulhamid'dir. Osmanlı Devletinin ilk yazılı Anayasası olan 1876 tarihli 'Kanun-i Esasi' Osmanlı saltanatının aynı zamanda İslam Halifeliğine de sahip olduğunu ilan etmektedir ve aynı Anayasada 1909'da yapılan değişikliklerde bu hususun teyid edildiği görülmektedir.[20]

Sultan II.Abdulhamid hem kendi durumunu kuvvetlendirmek, hem de halk-devlet birliğini kuracak bir siyaset takibine çalışmış, bunu gerçekleştirmek için de

---

[19] Akçura, s, 33
[20] Kili-Gözübüyük, s, 27, Kanun-i Esası, m: 3

halk devlet ikiliğini giderecek siyasi-ideolojik bir kavram olan İslamcılığı kabul etmekle kalmamış, pratik kararlarla da bu kavramın yerleşmesini sağlayacak tedbirlere önem vermiştir. II.Abdulhamid, bir inanç sistemi olarak İslamiyet'in çok sade olduğuna inanır. Teşkilat sistemi olarak da İslamiyet'in devlet olduğuna inanır.

Teşkilat sistemi olarak da İslamiyet'in devlet olduğuna inanmaktadır. Bu devlet Kuran-ı Kerim'e dayanmaktadır. İslamiyet'in hükümleri başka dinden olanlara tatbik edilmediği için Osmanlı Devletinde bütün felaketlerin sebebi din birliğinin olmayışıdır. Avrupalıların 'taassup' dedikleri din aşkı, kendi memleketlerindeki 'vatanseverlik' e eşittir. O, kendisine padişah veya sultan denilmesinden çok 'Emirü'l-mü'minin' denmesini ister. İslam tarihi bilinçli olarak araştırılacak olursa, İslamiyet'in güç ve kudretini anlamak mümkün olacaktır. İslam memleketlerinde parlak bir İslam medeniyeti meydana geldiği sıralarda Avrupa karanlıklar ve barbarlık içinde yaşamakta idi. Şu halde eski kuvvetimizi kazanmak istiyorsak, kuvvetimizin kaynaklarını hatırlamalıyız.[21]

Sultan II.Abdulhamid'in dahili İslamcılığı cihanşümül Panislamizmden üstün tutmak suretiyle Osmanlı Devletini güçlendirmeye önem vermesi, O'nun realist politikasının sonucudur. Bu politikanın devlet eliyle gerçekleştirilmeğe çalışması, fikren seferber olan halkın devletin ayrılmaz bir parçası haline gelmesini ve halkla devletin tek vücut olmasını kolaylaştırmıştır. Meydana gelen bu birlik, bir taklit olmayıp, zamanın siyasi şartlarına cevap verebilecek realist bir siyasi tedbir idi.[22]

---

[21] Karal, s, 543-544
[22] Karpat, İ.Ans., c, XII/2, s, 369

Osmanlı padişahının İslamcı bir politika izlemesinde, zamanın politik gelişmelerinin tesiri olduğu kadar, yanında bulundurduğu şeyhler grubunun da tesirleri olmuştur. Sultan II. Abdulhamid, Medine'li Şeyh Muhammed Zafir'i, Şeyh Es'at'ı, Rüfai Şeyhi Ebu'l-Hüda'yı, Hintli Rahmetullah'ı ve Afganlı Cemaleddin'i İstanbul'da yakın çevresinde bulundurmuştur. Bu şeyhler grubu Padişaha İslam birliğini hedef tutan bir İslamcılık politikası takip etmenin gerekli olduğu fikrini telkin etmeğe muvaffak olmuşlardır. O, ayrıca tarafsız fikirleriyle tanınmış Macar Wambery gibi şarkiyatçılarla da temasta bulunmuştur. Avrupa'nın bütün İslam dünyasına ve bu arada Osmanlı Devletine yüklenmesi karşısında alınacak tedbirler hususunda Cemaleddin Efgani'nin düşünceleri özetle şöyledir:

'Hristiyanlık dünyası çeşitli ırk ve mezheplerde bulunmasına rağmen, bütün Müslüman devletlerini ortadan kaldırmak için birleşmiştir. Pier L'Ermite'in haçlı zihniyeti devam etmekte ve İslamlığa kin ve nefretle bakılmaktadır. Bunun örneği devletler arası hukuk kaidelerinin İslamlar hakkında yürütülmemesidir. Hristiyan hükümetler Müslüman devletlerine yaptıkları hakaretleri ve saldırıları, onların geri ve barbar olduklarını iddia ederek mazur gösteriyorlar. Halbuki aynı hükümetler İslam memleketlerinde yapılmak istenen ıslahat hareketlerini çeşitli vasıtalarla, hatta harp yapmak suretiyle engellemeye çalışıyorlar. Avrupalılar kendi memleketlerinde milliyet ve vatanseverlik dediklerine, şarkta olursa taassup diyorlar. Müslüman dünyası yok olmaktan kurtulmak için bir savunma birliği kurmalı ve Avrupa'nın teknik terakkilerini kazanıp, Avrupa kudretinin sırlarını öğrenmelidir.[23]

[23] Karal, s, 542

Osmanlılar devrinde İslamiyet ilk olarak Sultan II. Abdulhamid zamanında cemiyete yön veren ideolojik bir temel haline getirilmiştir. Böylece büyük çoğunluğun Müslümanların teşkil ettiği Osmanlı Devletinde dayanışma ve birlik İslamiyet üzerine bina edilmekte idi. Padişah, böyle bir politikayı gerçekleştirmek için İslam dinine ve özellikle devletin bir parçasını teşkil eden Arap dünyasına karşı büyük bir yakınlık göstermiştir.

Padişahın Araplara karşı gösterdiği bu yakınlığın başlıca sebebi, İngiliz ve Fransızların Araplar arasında yürüttüğü bölücü propagandayı boşa çıkartmak idi. İlerde İttihad ve Terakki dönemindeki İslam birliği politikasını işlerken bu propagandalara da temas edeceğiz. Sultan II. Abdulhamid, Babıali'nin yüksek idaresini Türk ve Arnavutlara bırakarak, Arap işlerini sarayda teşkilatlandırmaya ve idare etmeye başlamıştır. Sultan II. Abdulhamid'in Arap işlerine e kadar önem verdiğini O'nun 'Arap vilayetlerini birinci sınıf vilayet olarak kabul etmesinde, 1902'de İstanbul'da Arap aşiret büyüklerinin çocukları için bir aşiret okulu kurmasında ve buraya gönderilen çocukların yiyecek, giyecek ve yatma ihtiyaçlarının sağlanmasında, kendilerine maaş bağlanmasında' da görmek mümkündür.[24]

Sultan II.Abdulhamid, şuurlanacak bir İslam dünyasının Batı dünyası için ne kadar büyük bir tehdit unsuru olabileceğini takdir etmiş ve bunu fırsat düştükçe kullanmaktan çekinmemiştir. O, İslamcılığı Osmanlı Devletinin dış politikada temel bir prensibi haline getirmeye çalışmıştır. Osmanlı Padişahının İslamcılığı dış

[24] Karpat, s, 369 ve Karal, s, 545

politikada bir prensip haline getirmekle ulaşmak istediği iki amacı vardı. Yakın amaç ki, Osmanlı Devletinin varlığını korumaktır. Uzak amaç ki, Hilafet etrafında dünya İslam birliğini kurmaktır. O, Osmanlı Devletinin 'gayr-i mütecanis devlet' oluşundan olmalı ki, milliyet fikirlerini devlet için yıkıcı, İslam birliği için bölücü görmektedir. Yine O'na göre İngiltere milliyet fikirlerini alet olarak kullanıp Osmanlı Devletinin çeşitli bölgelerini ateşe vererek Arabistan ve Arnavutluk'u ayaklandırmak, Suriye'yi anarşiye sürüklemek istemektedir ve buna karşı koymak için de din birliğinin korunması gereklidir. Din birliğinin sonu devletin de sonudur.[25]

Halifeliğin 1517'de Osmanlılara geçtiğine dair kaynaklarda bilgi bulunmamakla beraber, Kanuni Sultan Süleyman'dan itibaren Osmanlı hükümdarlarının kendilerini zaman zaman İslam dünyasının halifesi olarak zikrettikleri bilinmektedir.[26] Rusya ile imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması (1774) 'na kadar siyasi münasebetlerde bu müessesenin siyasi platforma çıkarılmadığı, ancak Sultan II. Abdulhamid zamanında İslam birliği politikasının uygulanmasında fiili olarak kullanıldığını görmekteyiz. Halifelik, hem Osmanlı Devletinde din birliğinin korunması için bir temeldir.

Sultan II. Abdulhamid'in Emir'ul-mü'minin unvanını kullanmayı tercih edişinin sebebi, kendisini yalnız Osmanlı Müslümanlarının değil, bütün dünya Müslümanlarının başı olarak görmesidir. Kendinde bir dünyevi, ikincisi ruhani olmak üzere üzere iki otorite görmektedir. Kanaatince dünyevi otoritesi tahrip edilse bile ruhani otoritesine dokunulmayacaktır. O, Müslümanlar arası dayanışmayı

[25] Karal, s, 546
[26] İnalcık, s, 57 ve İ.Ans., c, IX. S, 491

sağlamak ve onların çıkarlarını korumak hususunda bir misyona sahip olduğuna inanmaktadır. Bu hususta o kadar kararlıdır ki, İslam dünyasındaki mezhep anlaşmazlıklarının kaldırılması yolunda da teşebbüse geçmiş, İran ile Türkiye'nin 'Şiilik'in kaldırılması için bir anlaşmaya bile varabileceklerini ve bunun İslasmcılık için ideal bir eser olacağını söylemiştir.[27]

Sultan II. Abdulhamid'in Halifelik nüfuzunu kullandığını gösteren teşebbüsleri olduğunu biliyoruz. Bu teşebbüsleri şartlara göre değişiklik arz etmektedir. Mesela, diplomatik yollardan, Endonezya'da olduğu gibi, Müslümanlara yardım ederken, Filipinlerdeki Müslümanlara sukünet tavsiye etmiş, Çin'deki Müslümanların durumu ile de ilgilenmiştir. Cava'ya siyasi temsilci tayin etmiş, Türkistan, Çin, Hindistan ve Afrika'ya ajanlar gönderip, müthiş bir dini propagandaya girişmiştir. Aynı yerlerden kendisine bağlılık telgrafları çektirmiş, kendisine saygılarını sunmak üzere aynı yerlerden heyetler getirtmiştir. 1904'te Japonya'nın Rusya'yı mağlup etmesi bütün İslam dünyasında görülmemiş bir tepki doğurmuş, şarklı bir milletin Batı'ya karşı kazanılabileceğini göstermiştir. Sultan II.Abdülhamit, bu durumu değerlendirmek istemiş, bu maksatla Japonların İslamiyet'e girebilecekleri düşüncesiyle, Japonya'ya Ertuğrul Gemisi ile bir heyet göndermiştir. Bu teşebbüsten açık bir sonuç alınamayacaktır, çünkü Ertuğrul yolda fırtınaya tutularak batmış, heyetin tamamı şehit düşmüştür.[28]

Osmanlı Devletinde demiryolları denildiği zaman yine akla ilk gelen Sultan II. Abdulhamid olmaktadır. O, memlekette demiryolları inşasına çokça önem vermiş,

---

[27] Karal, s, 546
[28] Karal, s, 547, Karpat, İ.Ans.c, XII/2, s, 369

bundan iktisadi ve stratejik yönlerden üstünlük sağlamaktan ayrı olarak İslam birliği siyaseti için de avantaj sağlamayı düşünmektedir. O'na göre İstanbul'un bir taraftan Anadolu demiryolları ile Bağdat'a ve Basra'ya bağlanması Hindistan Müslümanları ile Hilafet merkezi arasındaki mesafeyi kısaltacak, mevcut bağları kuvvetlendirecek, diğer taraftan Hicaz demiryolunun inşası ile Mekke ve Medine'nin aynı şekilde Hilafet merkezine bağlanması, Halifenin İslam dünyası ve İslamiyet ile olan ilgisinin kati bir delili olacaktır.[29]

İslam birliği politikasının bütün İslam dünyasında az veya çok tesirleri olduğu muhakkaktır. Farklı coğrafi sahalarda yaşayan ve büyük bir bölümü bağımsızlıktan mahrum bulunan Müslüman milletlerde, bütün olumsuz şartlara rağmen, bu politika sonucu bir hareketlenmenin ve birbirlerinin dertleri ile daha şuurlu olarak ilgilenmeye başladıkları görülmektedir. İslam birliği politikasının ne tam başarıya ulaştığını, ne de başarısızlıkla sonuçlandığını söylemek mümkün değildir. Böyle bir politikanın takip edilmesinde bir taraftan Osmanlı Devletinin varlığını sürdürmesi gayesi, diğer taraftan mazlum Müslüman milletlerin sömürgeciliğin pençesinden kurtarılarak bağımsızlıklarının sağlanması ve nihayet ortak düşmana karşı İslam dünyasında güç ve imkan birliğinin yaratılması düşünceleri rol oynamıştır.

XIX. yüzyıla gelindiğinde, Osmanlı Devleti dışındaki bütün İslam ülkelerinin emperyalist Batı ülkelerince bağımsızlıklarına son verildiği bilinmektedir. Tabiatıyla söz konusu İslam birliği politikasının başarı şansının ne derecede olabileceğini tahmin etmek hiç de zor olmasa gerektir. Geçtiğimiz yüz yılda birer sömürge haline

[29] Karal, s, 548

gelmiş olan Müslüman milletler için Osmanlı Devleti bir ümit ışığı olmaya devam etmektedir.

Değerli araştırmacılarımızdan biri olan M. Kemal Öke'nin ifadesiyle, Hindistan'daki Müslümanlar, eğer Osmanlı Devleti yıkılırsa kendileri içinde hayat şansı kalmayacağına inanıyorlardı.[30] Osmanlı Devletinin şüphesiz bütün dünya Müslümanları üzerinde kalıcı izler bırakan bir itibarı, prestiji vardı. Bu, yüksek itibar devamlı olmuş, İslam birliği politikasının uygulanması çalışmalarında da meyvelerini vermiştir.

[30] Öke, 'Hilafet Meselesi' , Tercüman, 9.4.1987, no:1

## 2.3.) Hint Müslümanlarında Gelişen Din ve Milliyet Fikirleri

Geçen yüz yılda İslam dünyasında din ve milliyet münasebetlerinin ne şekilde bulunduğunu bilmekte yarar vardır. Bu durum bilindiği zaman takip edilmesi düşünülen ve hatta uygulamaya konulan İslam birliği politikasının başarısızlığa uğramasındaki sebeplerden biri de kolaylıkla anlaşılmış olacaktır. 'Yabancı boyunduruğu altında bulunan ülkelerin bazılarında, bilhassa Rusya ve Çin'de din, milliyeti korumak ve çoğunluk tarafından yutulmamak için bir araçtır.

Genel olarak sömürgeci devletler geri kalmış ve bu yüzden kolaylıkla işgal edilerek sömürge durumuna düşürülmüş ülkelerde yerli dinleri, bu arada İslamiyet'i de iyi bir şekilde inceleyerek, içinde ne kadar muhafazakar unsur varsa, ele alıp korumuşlar, icabında bunları kendileri uydurarak, işgalci devletçe temsil edildiği ileri sürülen 'ulü'l-emr' e itaatin şeriatça farz olduğunu devamlı öne sürmüşler, çeşitli menfaatlerle bazı din adamlarını kendilerine bağlayarak halka devamlı olarak bunları telkin etmişlerdir... Bazı sömürgelerde de yerli gençlerin Avrupai eğitim yapan okullarda okumaları, sömürgeci devletin memurlarının iznine bağlanmıştır. Yerlilerin çocuk ve gençleri, genellikle eski ilimlerin okutulduğu medreselerden başka okullara gidemezlerdi.

Hindistan Müslümanlarından biri, İngiliz taraftarlığı ile ünlü, bugün Hindistan topraklarında kalan, Aligarh Üniversitesinin kurucusu olan Sir Seyyid Ahmet'in davranışlarında yukarıda bahsi geçen telkinlerin ne kadar tesirli olduğunu görmek mümkündür. Seyyid Ahmet'in 'Sir' unvanını alması, 1857'de çıkan Sipahi isyanında

bir çok İngilizi ölümden kurtarması yüzündendir. İngilizler mukabil bir katliama giriştikleri zaman, Seyyid Ahmet bu defa da bir çok müslümanın lehine şehadette bulunarak canlarını kurtarmaya muvaffak olur. İngilizlerin kendisine vermek istedikleri 15.000 İngiliz lirasını kabul etmeyerek, Avrupai bir Üniversite açılmasını sağladı. Kadınların okuması için de elinden geleni yaptı.

Seyyid Ahmet daima İngiliz taraftarı olarak kaldı. Bu sebeple hem Müslümanların hem de Hinduların nefretini kazandı. Kendisi, Hindu-Müslüman işbirliği ile İngilizlere karşı harekete geçilmesini istemiyordu. Müslümanların okumaları gerektiğini, İslamiyet'in ilerlemeye mani olmadığını, şayet İngilizler Hindistan'da seçim hakkı vereceklerse, Müslümanlara ayrı seçme ve seçilme hakkının verilmesini gerektiği üzerinde durdu. O'nun İngilizlere son bir yardımı, 1897 yılındaki Türk Yunan savaşında olur.

İngilizler Yunanlıları, Hint Müslümanları da Türkleri desteklerler, çünkü Türk sultanı aynı zamanda Müslümanların da Halifesi idi. Seyyid Ahmet, İngilizler Türklere düşmanca davransalar bile onlarla dostluğu bozmamak gerektiğini, Sultan II. Abdulhamid'in olsa olsa bir Müslüman hükümdar olduğunu, asla Resulallah'ın Halifesi olamayacağını açıkladı ve bu fikri bütün gücüyle propaganda etmeye başladı.

Emperyalist Batı devletlerinden İngiltere'nin kucağına düşen memleketlerden birisi olan Hindistan'daki Müslümanlar çeşitli biçimlerde ve türlü yönlerden gelen telkinlerle karşı karşıya bulunuyorlardı. Bu telkinlerin yapılmasında 'İngiltere'nin

esasen mevcut olan Müslüman Hindu güvensizliğinden yararlanma gayreti, Avrupa kültürünü benimsemiş aydınların dini ve milliyeti ona göre anlayıp, cahilane propagandalarla mücadele etmesi, sömürgeci devlete karşı Hindularla birlikte mücadele etme zarureti, hürriyet ve istiklal isteyen Hindu aydınlarının Müslüman aydınları kendileri ile aynı yönde çalışmaya mecbur kılmak için Halifeyi ve Osmanlı haklarını korumak işinde bazen önayak olmaları' rol oynuyordu.

Osmanlı Devleti hakkında sömürgeci devletler, boyundurukları altında yaşayan Müslümanlara 'kendi aletleri olan bazı din adamları vasıtasıyla Osmanlı ülkesinde dinin elden gittiğini, bu ülke Müslümanlarının kafirleştiklerini telkin ettiriyorlardı. Gerçekten İslamiyet'e bağlı din adamlarının ise, sömürgecilerin baskıları yüzünden pek sesleri çıkmıyordu.

İngiltere, sömürgeleştirdiği ülkelerde yaşayan Müslümanlara Osmanlı Devleti aleyhine yaptığı propagandalarda Almanya'ya da atıfta bulunmaktadır. Gerçekte Almanya XX. Yüzyılın başında dünyadaki sömürge alanlarından pay almak sevdasına düşmüş, bunu gerçekleştirmek için de Osmanlı ülkelerine ve Hindistan'a yönelmiştir. Almanya Avrupa'daki yalnızlığını, yine aynı tarihlerde yalnızlıktan bunalan Osmanlı Devleti ile gidermek için bu devletle anlaşarak işbirliği yapacaktır.

Osmanlı Devletinin bu tarihlerde izlemekte oldukları İslam birliği politikasından kendi çıkarları doğrultusunda yararlanmak istedikleri bir gerçektir. Bu politika gerçekleşecek olursa, hem güçlü bir müttefike sahip olacak, hem de isteklerine daha kolayca ulaşabilecektir. Hemen ilave delim ki, Almanya esasında güçlü bir Osmanlı

Devletinden, çıkarlarına engel olabilir endişesiyle rahatsızlık duymaktadır ki, buna Birinci Dünya Savaşında Türk ordularının Bakü'yü Ruslar'dan ve Ermenilerden kurtardıkları zaman şahit oluyoruz. Zengin petrol rezervlerine sahip olan Bakü'nün Osmanlı Devleti eline geçmesini istememektedir. Yine, İttihat ve Terakki tek taraflı olarak kapitülasyonları kaldırmak istediği zaman ilk karşı gelen devlet yine Almanya olacaktır. Bu misaller Almanya'nın Türklerle işbirliğinden sadece kendi yayılmacı politikaları yönünden yararlanmak istediklerini göstermeye yeterlidir. Osmanlı Devleti varlığını devam ettirse bile, İngiltere ve Fransa'dan boşalacak olan yer Almanya tarafından dondurulmuş olacaktı.

Almanlar, Türk ordularının görecekleri işlerden daha çok işi Hint Müslümanları ile Arapların ayaklanmasından beklemekte idiler. Alman imparatoru Kayser Wilhelm, bir konuşmasında, 30.7.1914'te, şunları söylüyordu, 'Bizim Türkiye ve Hindistan'daki konsoloslarımız, adamlarımız, vs. bütün İslam dünyasını dükkâncı, menfur, yalancı ve vicdansız İngilizlere karşı vahşi bir ayaklanmayı kışkırtmalıdır.

Alman idarecilerinin gözü Osmanlı Padişahı ve Müslümanların da Halifesi olan Sultan Mehmet Reşat'ın cihat ilan etmesinde ve dünyanın her bölgesinde İngiltere, Fransa ve Rusya'nın sömürgesi haline gelmiş olan kısımlarında Müslümanları ayaklandırmasındadır. Osmanlı Devleti'nin İslam birliği politikası bir bakıma Almanya'nın istekleri ile birleşmiştir denilebilir.

# III. BÖLÜM

# BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI BOYUNCA OSMANLI-HİNT MÜSLÜMANLARI İLİŞKİLERİ

# BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI BOYUNCA OSMANLI-HİNT MÜSLÜMANLARI İLİŞKİLERİ

## 3.1) İttihat ve Terakki Yönetiminin İslam Birliği Politikası ve Cihad-ı Ekber İlanı

Osmanlı Devletinde ilk örgütlü muhalefet olarak ortaya çıkan İttihad ve Terakki, önceleri 1909'dan 1913'e kadar dolaylı olarak, bu tarihten Birinci Dünya Savaşının bitimine kadar doğrudan doğruya resmi sorumlulukları ele almıştır. İttihad ve Terakki'nin doğrudan doğruya iktidarı elinde bulundurduğu beş yıl, sekiz aylık süre kendisinin son hakimiyet dönemi olmuştur. Rumeli'deki Türk topraklarının kaybedilmesi, İttihad ve Terakki'nin politikası üzerinde etkili olmuş, esasen çok ince bağlarla devlete bağlı bulunan Avrupa topraklarının kaybedilmesinden sonra bir daha bu toprakların ele geçirilmesi için yeni bir teşebbüste bulunmamış, buna mukabil, Osmanlı Devletinin bütünlüğünü, özellikle Arap eyaletlerini korumak bakımından Afrika'daki toprakları elde tutmayı gerekli görüyordu. Burada, adı geçen partinin takip etmek zorunda kaldığı politikalarının ayrıntılarına girecek değiliz. Bizim temas etmek istediğimiz yani İslam birliği politikası olacaktır.

### 3.2) İttihad ve Terakki Dönemi İslam Birliği Politikası

İttihad ve Terakki iktidarının takip ettiği İslam birliği politikasının esaslarını daha 1906 ve 1907 yıllarında, bu partinin ileri gelenlerince bazı merkezlere yazılan mektupların muhteviyatından anlamak mümkündür. Burada iki mektupta yer alan görüşleri özetleyeceğiz. Hindistan Tarihi Cilt II'de bu mektuplardan bahsedilir. Mektuplardan biri 10.5.1906 tarihli olup, Şakir ve Nazım imzalarıyla Bulgaristan'da Hayri Efendi adında birisine yazılmıştır. Mektupta yazılanlara bakılınca, Osmanlı Hükümetinin güçlü olmasından yalnız Osmanlılar değil, kalben ve siyaseten Hilafet merkezine bağlı olan milyonlarca dindaşımız da faydalanacaktır. O halde dinini seven her Müslüman Osmanlı Hükümetinin kuvvet kazanmasına çalışmalı, bunu bir dini ve mukaddes vazife saymalıdır.

Biz yıllardır Frenklerin içinde yuvarlandığımız için, onların insaniyet perdesi altında zayıfları nasıl ezdiklerini ve İslam haklarını ayak altında sermek için ne yolda teşebbüste bulunduklarını, hatta maksatlarına daha kolay erişmek için ne yapmak istediklerini görüp anlıyoruz.

Biz Frenk mukalleti değiliz. Avrupalıların ilim alanındaki ilerlemelerini inkar etmek mümkün değildir. Japonlar gibi biz de Frenklerin ilimdeki ilerlemelerini öğrenmek ve yalnız bu kısmın memleketimizde tatbik edildiğini görmek istiyoruz. Ahlak ve gelenekler yönünden Müslümanlar Frenklere kat kat üstündür'.[31]

---

[31] Bayur, 'Türk İnkılap Tarihi' , c, II, kısım IV, s, 88

Anlaşılacağı gibi İttihad ve Terakki ileri gelenleri, her şeyden önce Osmanlı Devletinin iç bünyesini kuvvetlendirmek, bunun için her müslümanın çalışmasını istemektedirler. Avrupa'nın ahlak ve gelenekler dışında üstünlüğü kabul edilmekte, medeniyette asil olmadıkları, zayıfları ve bilhassa Müslümanları ezdiklerini, bundan kurtulmak için Japonya örneğinde olduğu gibi her halükarda Avrupa'nın ilmini ve tekniğini almak icap ettiğine inanmaktadırlar. Düşmanı alt etmenin en iyi yolu ondan daha kuvvetli olmaktır.

Kafkasya Müslümanlarından birine yazılmış olan ikinci mektupta şu hususlar vurgulanmaktadır.

Müslümanlar her yerde mağdurdurlar. Hıristiyanlar kuvvetten başka bir şey tanımıyorlar ve her gördükleri yerde Müslümanları eziyorlar.
İslam hükümetinde Müslüman başkanlar bencil, gaddar ve menfaatlerine düşkün oldukları için, güç ve iktidarlarının devamını idareleri altındaki halkın cehalet ve esaretinde görüyorlar. Müslümanları zulüm ve istibdattan kurtarmanın çaresi kuvvettir, kuvvetli olmanın çaresi de birliktir.

Afrika'nın kuzeyi bir uçtan bir uca hep Müslümanlarla yerleşiktir. Adriyatik Denizinden Çin denizine kadar olan memleketler yalnız din bakımından değil, lisan bakımından da müşterek olan Türk cinsiyle yerleşiktir. Yalnız Türk cinsinden olanlar birlik teşkil etseler, dünyanın en güçlü hükümetini kurmaya muktedir olurlar. Hal böyle iken birliğin meydana gelmemesinin sebebi cehalet ve kayıtsızlıktır.

Avrupa'nın Hristiyan hükümetleri İslam birliği sözünden bile korkuyorlar. Düşmanlarımızın bu korkusu, İslam birliğinin Müslümanlar için ne kadar gerekli olduğunu gösteren bir delildir.

Açıktan açığa İslam birliğine çalışmanın mahzurları vardır. Avrupa, İslam birliğinin kendisi için doğuracağı zararları bildiği için, bu fikre çalışanları olanca kuvvetiyle eziyor. Osmanlı Devletinin kudretinin artması, genelde İslam'ın kurtuluşuna başlangıç teşkil edecektir. Bunun için Osmanlı hükümetinin sarayın istibdatından kurtulması lazımdır. Bu sağlanırsa, ilerleme olacak ve Osmanlı hükümeti yardım elini komşusu olan din ve milletdaşlarına uzatacaktır.
İslam birliği politikasını açıktan ilan etmek zararlıdır. Yalnız sizin değil, dünyanın her tarafında bulunan Müslümanların, mazlumların kurtuluşunu ve bağımsız yaşamalarını arzu ederiz, bu yolda elimizden geleni yapmakta tereddüt etmeyiz.
Rusya, nüfuzu altında bulunan Müslümanlara karşı acımasızdır. Bu sebeple burada yaşayan din kardeşlerimizin el ele verecek birlikte çalışmaları lazımdır. Avrupa hükümetlerinin düşman gözle baktığı İslam birliği, Türkiye'deki Müslümanların Fransa'nın tabiiyeti altındaki Araplarla ve Rusya'daki Müslümanların birliğidir.[32]

Kafkasya'ya yazılan mektupta da, Avrupalıların Müslümanları ezdikleri belirtilmekte, birinci mektuptakinden ayrı olarak, İslam ülkelerindeki devlet adamlarının bencilliklerinden, istibdatlarından, güç ve kudretlerini idare ettikleri vatandaşlarının cehalet ve esaretinden aldıklarından, bundan kurtulmak için mutlaka birlik olunarak kuvvetli bulunmaktan, bütün İslam milletlerinin birleşmesine ilave

[32] Bayur, c, II, s, 90-91

olarak burada Türk ırkından olanların birleşmesinden dünyanın en güçlü devletinin meydana gelebileceği de söz konusu edilmektedir. Ayrıca, düşmanların saldırılarını çekmesin diye olacak ki, açıktan İslam birliğinin mahzurlu olacağı belirtilmiştir.

Burada bir hususu vurgulamakta fayda vardır. O husus ta Osmanlı Devleti idarecilerinin bir İslam birliği politikası takip etmeye başladıkları sırada, adı geçen devletin iç bünyesinin böyle bir politika için uygun olmayışıdır. Daha önce de bir vesile ile 'gayr-i mütecanis' bir devlet olduğunu söylediğimiz Osmanlı Devleti içinde Müslüman ve Müslüman olmayan unsurların Avrupa'da Fransız ihtilali ile ortaya çıkan doktriner milliyetçiliğin, milli hükümranlık fikrinin tesirleri ile hareketlendikleri ve her birinin kendi başına buyruk olma gayretine düştükleri bir sırada böyle evrensel bir düşüncenin tetbik mevkiine konulmasının güçlükleri ortadadır.

Osmanlı Devletine sadece siyasi bağlarla bağlı olan Hristiyan unsurlar, Avrupa devletlerinin, bilhassa İngiltere ve Rusya'nın tahrikleri ile isyan etmişler, adı geçen devletlerin yardımları ile bir bir bağımsızlıklarını kazanmak suretiyle Osmanlı Devletinden ayrılmışlardır. Türk olmayan Müslüman unsurlara gelince böyle bir yola girmeleri, birlikten ayrılan parçalar halinde, kendilerinin daha kolay bir şekilde emperyalizmin kucağına düşmelerine yol açacaktır ve İslam birliği politikasının başarısızlıkla sonuçlanmasına sebep olacaktır.

İslam birliği çalışmalarının fiili bir sonuç vermemesine karşılık yine de İslam milletleri arasında manevi olarak bir yakınlaşmaya yol açtığı da bir gerçektir. Bu

cihet bile Türk Milli Mücadelesi sırasında İslam dünyasının bu mücadele ile yakından ilgilenmesi için yeterli olacak, Türk Milli Mücadelesi maddi ve manevi olarak bu milletlerce desteklenecektir.

İslam birliği politikasının tatbikindeki engellerin tesbit edilmeden uygulanması Türk milletine çok pahalıya mal olmuş, Osmanlı Devletinin Müslüman milletlerce meskun yerlerinin de kaybıyla sonuçlanmıştır. O dönemin içinde yaşayan, sonradan Türk Milli Mücadelesinin önderliğini yapacak olan Mustafa Kemal Paşa, uygulanmak istenen İslam birliği politikası ve sonuçları hakkında şunları söylemektedir, 'Batı'da ve Doğu'da başka başka tebalara, harsa ve emele sahip, birbirine uymayan unsurları toplayan bir devletin dahili teşkilatı asılsız ve çürük olur.

Çeşitli milletleri ortak ve genel bir unvan altında toplamak ve bu çeşitli unsur topluluklarını aynı hukuk ve şartlar altında bulundurarak kuvvetli bir devlet kurmak, parlak ve cazip bir politika bakış açısıdır, fakat aldatıcıdır. Hatta hiçbir sınır tanımayarak, dünyada mevcut bütün Türkleri dahi bir devlet halinde birleştirmek, varılması mümkün olmayan bir hedeftir. Bu, asırların ve asırlarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı olaylar ile meydana koyduğu bir gerçektir... Biz Panislamizm yapmadık, belki yapıyoruz, yapacağız dedik. Düşmanlar da yaptırmamak için 'bir an önce öldürelim dediler.' Bütün dava bundan ibarettir.[33]

Osmanlı Devletinden ayrılmak üzere yola çıkanları artık geri çevirmenin pek imkanı yoktur. Yapılacak olan milli bir politika takip etmek, böylece milli varlığı

[33] Atatürk, 'Nutuk', c, II, s, 435, 436

devamlı kılmaktır. Türk milli Mücadelesinde takip edilen politika milli olacaktır. Mustafa Kemal, 'Biz böyle yapmadığımız ve yapamadığımız kavramlar üzerinde koşarak, düşmanlarımızın sayısını ve üzerimize olan baskılarını çoğaltmaktan ise, tabii sınıra, meşru sınıra dönelim, haddimizi bilelim. Biz hayat ve istiklal isteyen milletiz ve yalnız ve ancak bunun için hayatımızı esirgemeyiz'[34] diyordu.

Mustafa Kemal Atatürk, İslam ülkeleri arası bir dayanışmaya taraftar olmakla birlikte, zamanın 'milliyetler çağı' olduğunu biliyor ve her milletin bağımsız bir şekilde milletler ailesi içinde yer alacağını görmektedir. Fakat ele aldığımız dönemde Osmanlı Devletinin varlığını devam ettirme ve İslam dünyasında bir güç birliği meydana getirme yolunda düşünülmüş bir politika olarak İslam birliğinin ideal düşünce olduğunu da belirtmekte yarar vardır. Çünkü amaç, bir tek unsurdan müteşekkil bir devlet yaratmak değil, çok sayıda unsurdan meydana gelen devletin varlığını devam ettirmektir. İslam dünyasının kurtuluşu, Osmanlı Devletinin kuvvetlendirilmesinde görülmektedir.

İslam birliği gerçekleştirilecek olursa, Batı karşısında oldukça güçlü bir kuvvet yaratılmış olacak, Batı'nın yayılmacılığının önüne geçilmiş olacaktır. 21.1.1989 tarih ve 9668 sayılı Tercüman Gazetesi'ndeki bir haberde Sri Lanka'da, o devirdeki adıyla Seylan'da 'Türk Dostluk Cemiyeti'nin kurulduğu, cemiyetin kuruluş amaç ve işleyişini gösteren evrakın Yeni Delhi'deki Türkiye Büyükelçiliği Birinci katibi Numan Hızır'a sunulduğu bildirilerek, Sri Lanka Müslümanları ile Türkler arasındaki ilişkilerin Sultan II. Abdulhamid zamanında başladığı, bu Sultanın

[34] Atatürk, S. D. c, II, s, 201

1890'da buraya hocalar ve ulema göndererek, Müslüman çocuklarına dersler verdirdiği, o zamanki medresenin bugün 'II. Abdulhamid Lisesi' olarak kullanıldığı haber verilmektedir.[35]

Nerede bir İslam topluluğu varsa oraya İslam birliği için propaganda heyetleri gönderildiği bir gerçektir. Fakat şu da bir gerçektir ki, başta İngiltere olmak üzere Osmanlı Devletine düşman Avrupa devletlerinin karşı propaganda mekanizması da çok daha kuvvetli çalışmaktadır.

Osmanlı Devleti 1911'de Trablusgarp'ta, bugünkü Libya topraklarının savunulması için İtalya ile savaşmaktadır. O, zamanlar Osmanlı Devleti'nin bir vilayeti olan Trablusgarp ve Bingazi müstakil sancağı, son derece savunmasız ve İtalyan işgaline açık bir durumda idi. Osmanlı Devletinin burada savaşacak gücü olmadığı gibi, silah ve malzeme de gönderemiyordu, çünkü Ege ve Akdeniz İtalyan donanmasının kontrolü altındaydı ve bu yüzden de denizden Trablusgarp'a ulaşmak hemen hemen imkansızdı. Fakat ne yapılıp yapılıp oraya gitmek genç Türk subaylarının tek arzusu idi. Osmanlı Devletinin gizli desteği ile bu subaylar birer, ikişer Mısır ve Tunus yoluyla Trablusgarp'a gittiler.[36]

Trablusgarp'a giden subaylar arasında Enver Bey ve Mustafa Kemal Bey gibi tanınmış genç kurmaylar da bulunmaktadır. Trablusgarp Savaşı, Mustafa Kemal'in komutanlık ve teşkilat kurmadaki üstün niteliğini gösterdiği ilk savaş olmuştur. O burada Arap ileri gelenleriyle görüşmeler yapmış, başta Sinüsiler olmak üzere çeşitli

[35] Tercüman Gazetesi, s, 9668, tarih: 21. 1. 1986
[36] Şıvgın, ' Mustafa Kemal'in İlk Savaşı', A.Araştırma Merkezi Dergisi, c, IV, sayı:10, s, 187

Arap şeyhlerini teşkilatlandırmış, savaş boyunca kendi yanlarında İtalya'ya karşı savaşmalarını sağlamış, aynı yerde Binbaşılığa terfi etmiş, Derne'de komutan olarak İtalyanlara karşı başarılı bir savaş yapmış, İtalyanların ülke içerilerine girmesine imkan vermemiş, Balkan Savaşı çıkınca, bunu haber alır almaz Trablusgarp'tan ayrılmak üzere izin istemiştir.

Trablusgarp Savaşı İslam dünyasında büyük bir tepki uyandırmıştır.

Muharebeler esnasında Mısırlıların cepheye gönüllüler göndererek, Türklerin silah ve cephane geçirmelerine izin vererek yardım ettikleri, gazetelerinde Türklerin davalarında haklı olduklarını yazmak suretiyle yardımcı oldukları görülmektedir.[37]

İtalyanların Trablusgarp'a hücum ettikleri zaman Hint Müslümanları büyük bir gösteri düzenleyerek bu tecavüzü lanetlemişler, bize yardım için ianeler toplamışlardır. Büyük şair Muhammed İkbal bu mitingde yaptığı konuşmasında Ordu diliyle yazdığı şu şiiri okumuştu:

'Dünyanın insanı muzdarip eden hallerinden çok sıkılmış, başka bir aleme göçmüştüm. Melekler, beni Hazreti Muhammed'in huzuruna götürdüler. Peygamberimiz sordu,

-Bana o alemden bir hediye getirdin mi?

-Ya Resulallah, dedim, dünyada huzur ve rahat kalmadı. Arzu ettiğimiz hayat ele geçmiyor. Varlık bahçelerinde binlerce lale ve gül var. Fakat hiç birinde vefa kokusu yok. Buna rağmen huzurunuza hediye olarak bir şişe getiriyorum. Bu şişenin

[37] Şıvgın, s, 188

içinde o derece değerli bir şey vardır ki, bunu cennette dahi bulmak imkansızdır. Bu şişede ümmetimizin şerefi vardır. Bu şişede Trablusgarp şehitlerinin kanı vardır'.

Bu şiirin belagati karşısında on binlerce Müslüman heyecanın doruğuna ermiş, birçokları sırtlarındaki tek gömleği dahi iane olarak vermişlerdir.[38]

Bu dönemde yapılan yardımların miktarı hakkında, çeşitleri hakkında bilgi sahibi değiliz. Arşivlerimiz açıldıkça bu yardımlar hakkında müspet bilgilere sahip olunacaktır.

İstanbul'da kurulan Donanma Cemiyeti'nin teşkilatlanma ve propaganda çalışmaları arasında Hint Yarımadası ve Hint Müslümanlarının önemli bir yeri vardır. Kasım 1909 tarihinde Hindistan'da bulunan Müslümanların yardım severliğine başvurmak ve bu hususta gerekli teşviklerde bulunmak, yardımları toplamak ve İstanbul'a göndermek üzere Merkez İdare Heyeti üyelerinden Ali Asker Bey görevlendirilmiş ve kendisine 21.559 kuruş harcırah verilmiştir.[39]

Ali Asker Bey'e Hindistan'da yardımcı olan Mevlana Şeyh Abdulbari adında birisidir. O'nun yazdığı anlaşılan bir mektupta, Hindistan'da İngiltere'nin izin vermemesi sebebiyle yardım toplanmasında zorluk çekildiği bildirilmektedir.[40] Ali Asker Bey, Cava, Singapur, Birmanya, Hindistan, Seylan ve Mısır ahalisinin yardım konusunda söz verdiklerini, mahalli hükümetlerin engellemeleri yüzünden bu işin ancak sahillerde veya yabancı bankaların bulunduğu şehir ve kasabalarda

[38] Tarlan, 'Esrar-ı Hod', Muhammed İkbal'in eserine önsöz, s, 6
[39] T.İ.T.E. D. 141/XXX.25, ek:24
[40] T.İ.T.E. D. 141/XXVIII.42

gerçekleştirilebileceği, yardım kampanyasına 40-50 bin kişinin katılacağını ve ancak 40-50 bin lira toplanabileceğini bir raporla bildirmektedir.[41]

Madras Şehbenderi Bahadır Han Abdulaziz Badaş tarafından gönderilen 11 Eylül 1913 tarihli mektupta, Trablusgarp ve Balkan savaşları sırasında Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devletine, Osmanlı Hilal-i Ahmer'ine çok miktarda yardım gönderdiklerini ifade etmektedir.[42]

İslam birliği politikasının bir sonucu olarak İslam ülkeleri Müslümanlarının Balkan Savaşı sırasında da çeşitli şekillerde Osmanlı Devletine yardımlarda bulundukları, bu arada Hint Müslümanlarının Dr. Ensari başkanlığında bir Kızılay heyetiyle bu yardıma katıldıkları buna karşılık olarak Osmanlı hükümdarı Sultan Mehmet Reşat'ın, teşekkürde bulunmak üzere, 'Padişahi Mescid'e asılmak üzere hediye ettiği bir halı ile birlikte Türk heyeti de Hindistan'ı ziyaret eder.[43]

Balkan savaşları sırasında Hindistan'da 'Zemindar' gazetesi yayınlanmaktadır. Gazetenin sahibi Zafer Ali Han'dır. O, bir taraftan İngiltere aleyhinde şiddetli yazılar yazıyor, bir taraftan da Osmanlı Hilal-i Ahmer'i için para topluyordu. Gazete 1914'te İngilizler tarafından kapatılır. Zafer Ali Han'ın ikisi de kardeş olan yardımcıları vardır ki, bunlardan daha sonra bahsedeceğiz.

---

[41] T.İ.T.E D. 141/XXX.140
[42] T.İ.T.E. D. 141/XXVIII.63, 64
[43] Bayur, c, III, s, 477

### 3.3) Cihad-ı Ekber İlanı ve Arap Kongresi

İslam birliği politikasının uygulanabilirliğindeki güçlüklere temas etmiştik. İttihad ve Terakkinin özellikle Osmanlı Devletindeki Arap memleketlerinin birliğinin muhafazasına gayret ettiğine değinmiştik. Arap toplulukları içinde bilhassa İngiltere tarafından gerçekleştirilen Osmanlı Devleti, Türkler ve İttihad ve Terakki aleyhinde propagandaların da meyvelerini vermeye başladığı şimdi vereceğimiz bilgilerden anlaşılmaktadır.

Arap Kongresi, 18-23 Haziran 1913'te Balkan savaşlarından hemen sonra, Paris'te toplanır. Kongrede 'Osmanlı memleketlerinde hemen ıslahat yapılması, Arapların Osmanlı merkezi yönetimine katılımları gerçekleştirilmek suretiyle siyasi haklarının kullanılmasının mümkün kılınması, Arap vilayetlerinde adem-i merkeziyete göre bir idari sistemin kurulması, Beyrut ilinin isteklerinin kendilerine mal edilmesi, Arap dilinin Osmanlı Meclis-i Mebusanında tanınması, Suriye ile Arap ülkelerinde Arapçanın resmi dil olması, Osmanlı Hükümetinin Lübnan mutasarrıflığına mali durumunu düzeltmesi için yardımda bulunması, Ermenilerin ıslahat ve merkezden ayrılma dilekleri hakkında sevgi ve temayüllerini açıklamak' gibi hususlarda kararlar alır ve bu kararları Osmanlı Devleti ile ona dost olan büyük devletlere tebliğ eder.[44]

Mutedil Arapların Paris Kongresinde kabul edilen ve Osmanlı Devletine sunulan istekleri, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Hükümetince kabul edilir.

---

[44] Bayur, c, II, ks, 3, s, 224

Böylece mutedil hiziple bir türlü dostluk kurulmuş olur. Aşırı Arap Milliyetçileriyle gerginlik ise devam edecektir. 1914 yılının şubat ayında 'Arap İhtilal Cemiyeti'nin bir beyannamesi yayınlanır. Bu beyannamede yer alan ifadelerden bu harekete öncülük yapanların nasıl emperyalizmin emellerine alet olduklarını kolayca anlamak mümkün olmaktadır. Beyannamede özetle şu ifadeler yer almaktadır:

'Ey Beni Kahtan oğulları, ey Beni Adnan oğulları, uyanın ve Türk egemenliğinden kurtulun. Türkler memleketinizi İngiltere, Fransızlara ve Almanlara satıyorlar. Ermeniler, kanlarını esirgemedikleri için, sayılarının azlığına rağmen bir çok haklar elde ettiler. Kanınızı Türkler uğrunda ve birbirinizi boğarak akıtıyorsunuz. Bari kanınızı kendi bağımsızlığınızı kazanmak için akıtınız. Türkler ve bilhassa İttihad ve Terakki Müslüman değildir. Onlarla birlikte olacağınıza kendi ırkdaşlarınız olan Hristiyan ve Yahudi Araplarla birlik olunuz. Gösterdiğimiz yolda yürümeyecek olan Arapları öldürmek için teşkilatlandık.[45]

Arap İhtilal Cemiyeti'nin beyannamesinde yer alan hususların Birinci Dünya Savaşı sırasında bir bir tecelli ettiği görülecektir. Bu gelişmelerin burada ayrıntılarına girmek istemiyorum. Yalnız, evrensel bir İslam birliğinin, sırf Osmanlı Devletinin dağılmasını önlemek için düşünülse bile istenileni vermediğini belirtmek lazımdır.

[45] Bayur, c, II,ks, 3, s, 230

### 3.4) İngiltere Fransa ve Rusya'ya Karşı Cihad İlanı

Osmanlı padişahı Sultan Mehmet Reşat tarafından İtilaf devletlerine savaş ilanı iradesi ile birlikte yayınlanan ve ordu ile donanmaya hitap eden bu beyannamede İslamcılık propagandasına büyük önem verildiği görülmektedir. Beyannamenin tamamı yerine, genel olarak temas edilen meseleleri burada vermeyi uygun gördük. Buna göre Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşına meşru haklarını savunmak için ve mecbur edildiği için girmiştir.

Savaşmak mecburiyetinde kaldığımız devletlerden biri olan Rusya, 300 yıldan beri yüce devletimizi mülken zararlara uğratmış, milli güç ve kudretimizi artıracak her türlü uyanış ve yenilik eserlerimizi harple, hile ve desiselerle daima yok etmeye çalışmıştır.

Rusya, İngiltere ve Fransa zalimce bir idare altında inlettikleri milyonlarca müslümanın, dinen ve kalben bağlı bulundukları Büyük Hilafete ve bize karşı her zaman kötü fikir beslemişler ve her türlü kötülük ve felaketin sebepçisi ve tahrikçisi olmuşlardır.

Bu sefer, yöneldiğimiz 'cihad-ı ekber' ile Hilafetin şanına ve saltanat haklarımıza olan saldırılara ilelebet son vereceğiz. Donanmamızın Karadeniz'de, askerlerimizin Çanakkale'de, Akabe'de, Kafkasya sınırlarında düşmanlara vurdukları ilk darbeler, Hak yolundaki gazamızın zaferle noktalanacağı hakkındaki kanaatimizi artırmıştır.

Beyannamede bundan sonra askerlere hitap edilerek şunlar ifade edilmektedir:

"Kahraman askerlerim, Dinimize ve aziz vatanımıza kasteden düşmanlara açtığımız bu mübarek gaza ve cihad yolunda bir an azim ve sebattan, fedakarlıktan ayrılmayınız. Düşmana arslanlar gibi savlet ediniz. Çünkü, hem devletimizin, hem de fetva-ı şerifle cihad-ı ekbere davet ettiğim 300 milyon ehl-i İslamın hayat ve bekası sizlerin zafer kazanmanıza bağlıdır.

Kâbe'de, camilerde ve mescitlerde coşkunluğun zirvesinde olarak Allah'a yönelmiş olan 300 milyon mazlum ve masum mü'minin kalbinin duaları ve zafer temennileri sizinle beraberdir...

Bu vazifeyi yerine getirirken, bir zamanlar dünyayı titretmiş olan Osmanlı ordularının hayırlı takipçileri olduğunuzu gösteriniz ki, din ve devlet düşmanı bir daha topraklarımıza ayak basmasın, Allah'ın evini, Peygamberimizin kabrini içinde bulunduran mübarek Hicaz arazisinin rahat ve huzurunu ihlale kalkışmasın.

Dinini, vatanını ve askerlik namusunu silahla savunmayı, Padişah uğrunda ölümü küçümsemesini bilen bir Osmanlı ordu ve donanması mevcut olduğunu düşmanlara tesirli şekilde gösteriniz.

Bu cihattan, geçmişin zararlarını gidermiş, şanlı ve kuvvetli bir devlet olarak çıkacağımıza eminim... Şehit olanlarınız zafer müjdesini daha önce şehit olanlara götürsün. Sağ kalanlarınızın gazası mübarek, kılıçları keskin olsun".[46]

Beyannamede Padişah, Türk ordu ve donanmasına İslam dünyasının maddi olarak yardımını vaat etmemekte, sadece 300 milyon Müslüman'ın dua ve

[46] Bayur, c, III, ks, 1, s, 320

temennilerinin kendileri için olduğunu söylemekte ve kendilerine bu dünyayı, yani İslam dünyasını esaretten kurtarma görevini yüklemektedir.

23 Kasım 1914 Tarihli Fetva, Biraz sonra tamamını vereceğimiz fetva, cihad-ı ekber hakkında olup, beş kısımdan meydana gelmektedir. Söz konusu fetva, devrin Şeyhü'l-İslam'ı Hayri Efendi ile hayatta bulunan eski şeyhü'l-islamların, fetva emininin ve ulemanın imzalarını taşımaktadır. Fetva aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Meclis-i Ali'nin yayınladığı beyanname, Cihad-ı ekberin ilan edildiği gün yayınlanır. Cihad-ı ekbere dair yayınlanan fetvayı teyid eder ifadelerle doludur. Meclis-i Ali'nin yayınladığı özetle 'Osmanlı tebasından 20 ile 45 yaş arasında bulunanların tamamının askere alındığı bildirilerek diğer İslam ülkeleri ahalisine de bu yükümlülüğün konulması istenmektedir. Cihad emrini bütün Müslümanlar almış olduklarından Kırım, Kazan, Türkistan, Buhara, Hive ve Hindistan gibi adı geçen zalim hükümetlerin tasallutu altında bulunan Çin, Afganistan, İran ve Afrika ile dünyanın diğer bölgelerinde oturan bütün Müslümanların ellerinden geldiğince işbu cihad-ı ekbere katılmaları' açıklanmaktaydı.[47]

Yukarıda muhteviyatını verdiğimiz beyannamelerle cihad ilanına dair fetvanın İslam dünyasındaki tesirleri ne olmuştur veya ne derecede tesirli olmuştur, bunu tahmin etmek her halde zor olmasa gerektir. Osmanlı ülkelerinde yaşayan Müslüman unsurlar üzerindeki nüfuzunu bile yitirdiği anlaşılan Osmanlı Padişahının ve

[47] Bayur, c, III, ks, 1, s, 324

Müslümanların Halifesinin emperyalist Batı ülkelerinin pençesine düşmüş, onların telkinlerine tabi olmuş olan Müslümanlar üzerindeki nüfuz ve prestijinin derecesini tahmin etmek kolaydır. Zamanın bütün olumsuz şartlarına rağmen, daha Sultan II.Abdulhamid zamanında başlatılmış olan İslam birliği çalışmalarının tamamiyle sonuçsuz kaldığını söylemek de haksızlık olur. Buma dair misalleri daha önce vermeye çalışmıştık.

Bu devirde sıcak ve soğuk savaşın birlikte götürüldüğü bir gerçektir. Propaganda savaşında imkanların emperyalist Batı devletleri lehinde bulunduğu aşikardır. Bilhassa İngiltere'nin yapmış olduğu propagandaların çokça tesirli olduğu anlaşılmaktadır. İngiliz propagandasının şu konularda yoğunluk kazandığı görülmektedir.

İngiltere, Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşına katıldığı zaman, Hindistanlı hacı adaylarına bir mücadelede bulunmadıkça, Hindistan Hükümetinin kutsal yerlerinin emniyetini sağlayacağını, İngiliz kara ve deniz kuvvetlerinin saldırılarından korunacağını ilan etmiş, İngiltere'nin isteği üzerine Fransa ve Rusya da aynı hususta taahütte bulunmuştur.

Almanya Osmanlı Devletini kandırmıştır. Bolca para ve vaatler ile isteğine kavuşmuştur. Osmanlı Padişahının cihad-ı ekberi ilan etmesindeki maksadı, idaremiz altındaki milyonlarca müslümanı aleyhimize çevirmektir. İslam imanıyla dolu hiçbir Müslüman, inancını hiçe sayarak Almanların çıkarları uğrunda kendisini kurban etmeye tenezzül etmez.

İngiltere, Fransa ve Rusya'nın idaresi altında yaşayan Müslümanlar ile Osmanlı Devletinin aydın tabakası Türkiye'nin tuttuğu yolun aleyhindedir.

Savaş sonu kararımız şudur. Mukaddes toprakları içine alan Arabistan yarımadasının bağımsız olması, ne bizim ne de başka bir hükümetin ülkesine katılmamasıdır. Ülkenizin bağımsızlığı ve hürriyeti muhakkaktır. Ona eski büyüklüğü ve şerefi yeniden verilecektir. Allah için bu size yetmez mi? Bu yüzden bazı urban şeyhleri bize rağbet gösterdiler, bazıları da Türklerin elinden kurtulmak için bugün askerlerimize kılıçlarıyla yardım ediyorlar... Arabistan'a hububat gönderiyorduk, ancak Türk ve Alman subayları bunlara el koyup, aleyhimizde savaşan askerlerini bunlarla beslediler...

İngiltere Hükümeti, Arap ülkelerinde oturanların ve hacıların erzak ve yiyecek sıkıntısına düştüklerini işitmekte, şefkat ve sadakat duyguları harekete gelerek deniz yolu ile Cidde'ye yiyecek getirilmesine izin vermeyi kararlaştırmıştır. Bizzat urban bilsin ki, bu yiyecekler kendileriyle ailelerine aittir.

İngiltere, savaşın başından itibaren Hindistan Müslümanlarının Türklere olan teveccühünü sona erdirmeye ve bunu Araplara çevirmeye çok çalışmıştır.[48]

İngiltere'nin Osmanlı Devleti ve Türkler aleyhinde yaptıkları propagandaların Hindistan'da da tesirli olduğunu gösteren belgelerden biri, 22.6.1916 tarihli Times'de yayınlanan bir beyannamedir ki, Hindistan İsmailiye Mezhebi imamı Ağa

[48] Bayur, c, III, ks, 1, S, 339-340

Han imzasıyla yayınlanmıştır. Bu beyannamede Ağa Han şunları söylemektedir; 'Esasen binlerce Müslüman kendi hükümdarları (İngiltere Kralı) için savaşmaktadır. Herkes görmelidir ki, Türkiye İslam davası veya istiklalinin korunması için savaşa girmemiştir. Dolayısı ile şimdi bizim Müslüman sıfatıyla görevimiz, dünyevi teb'alığımıza sadık, ve itaatle kalmaktır.[49]

Cihad ilanının tesirsiz kalmasında düşman devletlerinin, bilhassa İngiltere'nin menfi propagandaları dışında daha başka sebep ve amiller de vardır. Bunları şu şekilde toplamak mümkündür; Cihada davet edilen Müslüman milletler esasen kendi bağımsızlıklarını korumaya muktedir olamamış milletlerdi. Kendi bağımsızlıkları ve hürriyetleri için cihadı ciddiye almayan milletlerin Osmanlı Padişahı ve Halifesi uğrunda savaşmalarını beklemek beyhude bir gayretten ibaretti. Sömürgeci devletler İslam dinini iyiden iyiye inceleyip, bütün yönlerini kavramışlardı. Doğuya doğru gidildikçe Müslümanların Allah ile ondan doğrudan ilgileri azalmakta, araya şeyhler ve pirler sınıfı girmektedir.

Cahil bırakılmış büyük Müslüman kitlelerin manevi başları sömürgeci hükümetin elinde ve buyruğu altında idiler. Sömürgeci devlet lehinde fetva vermek, bununla İslam ülkelerinin Hristiyan devletlerce istilasını kolaylaştırmak geleneği Osmanlı, hele Mekke uleması arasında da yerleşmişti. Bu iş çoğunlukla para karşılığında yapılıyordu. 'Mesela, İngilizler 1871'de dini bir ayaklanmadan çok korktukları için Mekke'deki Hanefi ve Maliki müftülerden Hindistan'ı darü'l-islam ilan eden bir fetva elde etmişlerdi.[50]

---

[49] Bayur, c, III, ks, 1, s, 342
[50] Bayur, c, III, ks, 1, s, 328

Mekke şeriflerinin, Mekke'deki din bilginlerinin manevi nüfuzu sadece Osmanlı Devleti dışındaki Müslümanları sömürgeci devletlerin esareti altına sokmak için kullanılmış değildir. Bu manevi nüfuz doğrudan doğruya sömürgeci devletlerce İstanbul'a bu Hilafet makamına karşı da kullanılmıştır. Mesela, Mekke Emir'i Şerif Hüseyin'in cihad-ı ekber ilanı ile ilgili fetvanın baltalanmasında Hristiyan devletlere önce manevi, sonra da maddi yardımı görülmüştür.

Cihad-ı ekberin ilanı edilmesinden iki hafta sonra Şerif Hüseyin'den, Türklere yardımda bulunmayacağına dair kesin bir söz gelir. Böylece İtilaf devletleri bakımından Hicaz'ın Halifece ilan edilen cihad-ı ekbere katılmaları tehlikesi ortadan kalkmış olur. Şerif Hüseyin, İtilaf devletlerine yaptığı Halifeye ve Türklere yardım etmeme vaadinden ayrı olarak, Arap emirlerini de yoklayarak onları Osmanlı Devleti aleyhinde kışkırtmış, kesin olarak İngiltere ve Fransa'nın lehinde yer almak için bu devletlerin kesin başarı kazanmalarını bekleyecektir.

Mekke Emiri Şerif Hüseyin'in cihat hakkındaki düşüncesine gelince, saldırgan savaşlarda cihat olmaz. Osmanlı Devleti dini savaşı bir Hristiyan müttefikle yaptığı için cihad-ı ekber ilanı saçmadır.[51]

Hindistan'da ortaya çıkan 'Ahmediye', diğer bir adıyla 'Kadıyanilik' mezhebinin de sömürgecilerin emellerine ve maksatlarına yardımcı olduğu, bu yüzden de sömürgeciler tarafından terviç edildiği anlaşılmaktadır. Pencap'ta ortaya çıkan ve kurucusunun adını taşıyan bu mezhebin mensupları çok az sayıda olup,

[51] Bayur, c, III, ks, 1, s, 330

Müslüman adı taşımaktalar ve İngilizlerle Hindistan'da daima güvenli mevkilerde kullanılmaktadırlar. Mezhebin en açık hususiyetlerinden birisi cihada karşı oluşudur.

Mezhebe göre İslamiyet'te cihat esas değildir. Cihad, sonradan başvurulmuş bir yoldur, eğer bir ülkede İslamiyet'e karşı baskı ve zulüm yoksa, mesela, Hindistan, Tunus, Cezayir ve Fas'ta olduğu gibi, namaz, oruç vb. dini emirler serbestçe yapılabiliyorsa, orada cihad ne farz ne de vaciptir.[52]

[52] Bayur, c, III, ks, 1, s, 332

### 3.5) Cihad-ı Ekber'in İlan Edildiği Sıralarda İran-Afganistan ve Hindistan'ın Durumu

Cihad-ı Ekber ilan edildiğinde İran tamamen sözde bağımsız bir devletti. 1907 tarihli bir antlaşma ile İran İngiltere ile Rusya arasında paylaşılmıştı. 1914'teki İran ise bir devletten ziyade bir arazi parçasından ibaretti. İran sözünü ettiğimiz bu siyasi durumu dışında da Osmanlı Devleti ile dini yorumlama hususunda ayrı düşünüyordu. Şiiliğin merkezi durumundaki İran Osmanlı Devletinin manevi durumunu tanımıyordu bile.

Afganistan'a gelince, bu devlet iç işlerinde bağımsız, dışişlerinde ise İngiltere'nin öğütlerine göre davranmayı kabul etmişti, Afgan Emiri Hindistan-İngiliz Hükümetinden yıllık 120.000 İngiliz lirası ödenek almaktaydı. Avrupa usulünde yetiştirilmiş ve donatılmış hiçbir askeri birliği yoktu. Afganistan'ın hem İngiltere, hem de Rusya aleyhine savaşa girmesine imkan yoktu.[53]

Batı'nın emperyalist devletlerinin Osmanlı Devleti ile savaşa girmeleri, Hindistan Müslüman kitleleri arasında, ruhların gizli ve derin köşelerinde şuursuz olarak yaşayan birçok duyguları ortaya çıkarmıştır. Huzursuzluk, savaş uzadıkça, Hindistan'dan daha fazla asker ve para çıktıkça, ekonomik baskılar yoğunlaştıkça artmıştır. Milli duygular gelişmeye başlayacak ve huzursuzluk arttıkça bu duygular kökleşecektir. Hindistan'da yaşayan Müslümanların Birinci Dünya Savaşı sıralarında karşı karşıya bulundukları iki durum vardır. Bunlardan birincisi, Hindu egemenliği altında yaşamayı tercih etmek, ikincisi de İngiliz orduları içinde Türklerle

[53] Bayur, c, III, ks, 1, s, 335

savaşmanın, belki de şuursuz olarak doğurduğu azaptır. Bu sebeple onlar her ne olursa olsun bağımsızlıklarını elde etme ülküsü etrafında toplanmaya başlamışlardır.[54]

Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devletine karşı savaşan İngiliz ordularının içinde çok sayıda Hindistan askerleri bulunuyordu ve bu askerlerin önemli bir kısmını da Müslümanlar teşkil ediliyordu. Bayur, adı geçen eserinde, Birinci Dünya Savaşı çıkar çıkmaz Hindistan'dan 80.000'i İngiliz olmak üzere 290.000 kişinin savaş alanlarına gönderildiğini yazmaktadır. O zamanlar Hindistan Nezaretinde askeri danışman olarak görev yapmakta bulunan Barow, Osmanlı Devleti savaşa katılacak olursa, Hindistan'dan bir askeri kuvvet sevk eyleyerek Basra'nın işgal edilmesini teklif etmektedir. Danışmanın bu teklifi Türklerin entrikalarına ve Almanların fesatlarına karşı gelmek maksadına yönelik bulunduğu için uygun görülmüş ve kabul edilmiştir.[55]

Irak kuvve-i seferiyesi kumandanı, General John Nickson, bu sefer hakkında tuttuğu raporunda Hintli askerler hakkında şu bilgiyi vermektedir:' Hindistan'ın her bir köşe ve bucağında silaha sarılıp, buralara kadar gelen askerin, müstahkem yerlerde mevzilenmiş bulunan azimli ve yiğit erlerin düşmana karşı gösterdiği metanet İngiliz silah arkadaşlarının her bakımdan takdirine sebep olmuştur. Adı geçen erler, sayıca üstün durumda olan düşman karşısında kendilerine savunmak

[54] Bayur, c, III, ks, 1, s, 336
[55] ATASE Kütüphanesi, 'Irak Raporu', Matbaa-i Amire, İst, 1917, s, 5-7

durumunda kaldıkları zamanlarda, müşkil hallerde, Kut'a ric'at sırasında büyük bir disiplin ve olağanüstü bir metanet göstermişlerdir.[56]

Birinci Dünya Savaşında Irak'taki İngiliz birliklerine komutanlık yapan General Towshend, Irak cephelerindeki Hintli askerlerin 1915 ve 1916 yıllarına ait sayılarını vermektedir. Buna göre, 1915'te muharebe cüz-i tamlarının mevcut kuvveti:

| | İngiliz | Hintli |
|---|---|---|
| Subay : | 246 | 168 |
| Er : | 2603 | 7381 |
| Toplam : | 2849 | 7549 |

1916 yılı Mart ayındaki muharebe cüz-i tamlarının mevcut kuvveti:

| | İngiliz | Hintli |
|---|---|---|
| Subay | 190 | 184 |
| Er | 2253 | 5770 |
| Toplam | 2443 | 5954[57] |

[56] ATASE Kütüphanesi, 'Rapor', Matbaa-i Amire, İst, 1916, s, 10
[57] 'Irak Seferim', Tarih-i Askeri Encümeni tercümesi, Askeri Matbaa, İstanbul, 1921, Atase Kütüphanesi, s, 449-451

İngiliz ordularında yer alan ve Osmanlı Devletine karşı savaşan Hintli subay ve erlerin Irak cephesinde çoğunluğu teşkil ettikleri görülmektedir. Hintli askerler içinde yer alan Müslümanlar da kendi din kardeşleri olan Müslüman Türk askerlerine karşı burada, Çanakkale'de savaşmışlardır. Bunlardan çok az bir kısmı bunu yapmamak istemiştir ki, bunların nispeti on binde bir mesabesindedir. Fransız orduları içinde Türklere karşı savaşan Arap askerlerin durumu da bundan farklı değildir.

Düşman saflarında Müslüman Türklere karşı savaşan bu Müslümanlar 'dinden çıkmış, Müslüman olmayan Türklere' karşı cephelere sevk edilmişlerdi. Gerçeği öğrendikleri zaman büyük bir öfkeye kapıldıkları, Türk birliklerine katılmak istedikleri, İngiliz ordusunda bulunan dindaşlarını bunlar arasında savaşmamaya davet ettikleri anlaşılmaktadır. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivinden sağladığımız belgelerden birinde 'Dersaadet'teki Hint askerlerine dağıtılmak üzere irsal kılınan Hintçe beyannamelerden'[58] birinde 'Müslüman Hintli efradın Anadolu ordusuna katılmak için Gruba (Felah Grubu) müracaat ettiklerinden 'Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Vekili Fevzi imzasıyla Gruba gönderilen bir yazıda da 'Müslüman Hintli efradın Anadolu'ya kaçırılmasının yerinde olacağından, kaçırılacak olanların sayısı ne kadar fazla olursa, İngilizler üzerinde menfi tesirinin de o kadar çok olacağından'[59], 'Diyarbakır'da ordumuz hizmetinde bulunan Hintli askerlere dağıtılmak üzere bastırılan 2.500 adet beyannamenin Diyarbakır'dan postaya verildiğinden'[60] 'İstanbul'da dağıtılan beyannamelerin tesirini araştırmak üzere Hintli Müslüman askerlerle temasa gelen bir kişiye bu askerler 'şayet İngilizler

[58] ATASE, D. 7, A.1/7895, F.4
[59] ATASE, D.7, A.1/7895, F.1/6
[60] ATASE, D.7, A.1/7895, F.1/5

tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya karşı sevk olunursanız, silahlarınızı havaya boşaltınız' emrini aldıklarını söylediklerinden'[61] bahsedilmektedir. Şüphesiz bu dönemlere ait yazışmalar bulundukça yukarıdaki misallerin fazlalaşacağı muhakkaktır.

Aldatılan Hintli Müslümanların bu durumu fark ettikleri zaman Türk Milli Mücadelesine kendiliklerinden bedenen ve malen katılmaya başlamaları, İslam birliği politikasının müspet tesirlerini göstermeye ancak etkili olarak bu tarihlerde göstermeye başladığını görmekteyiz. Bu ilgi bütün Milli Mücadele boyunca, hatta daha sonraki yıllarda da devam edecektir. Bugün de milletlerarası münasebetlerde, iyi ve kötü günlerimizde hiçbir ön şart olmaksızın kardeş Pakistan'ın Türkiye'nin yanında olması bunun en güzel ispatıdır.

### 3.6) Hindistan'da İngiliz İdaresinin Sarsılması:

Hindistan'daki İngiliz idaresini temelinden sarsan olaylar sırasıyla şu şekilde gelişecektir: Mekke Emir'i Şerif Hüseyin'in bir İngiliz aleti olarak Osmanlı Devletine ve Türklere karşı ayaklanıp, Müslümanların mukaddes şehirlerine hakim olması üzerine Müslüman aydınlarının Hindu aydınlarla aynı amaç uğrunda birleşmeleri, İngilizlerin bilhassa Pencap'ta çok şiddetli yıldırma hareketlerine girişmek suretiyle herkesi kendilerine düşman etmeleri, aynı zamanda Türklüğü yok etmek gayretine kapılarak Hindistan Müslümanlarını Hindu inkılapçılarıyla sıkı işbirliğine sevk etmeleridir.

---

[61] ATASE, D.7, A.1/7895, F.1/7

Daha önce şerif Hüseyin'in Osmanlı Devletine karşı takındığı tavrı söz konusu ettiğimizden, ayrıca burada zikre değer bulmuyoruz. Müslüman aydınlar ile Hindu İnkılapçılar arasındaki yakınlaşma, İngiliz idaresinin sarsılmasında çok tesirli olmuştur. Bu yakınlaşma nasıl gerçekleşti, hangi sonuçları verdi, kısaca bu hususlara temas etmekte yarar görüyoruz.

Daha önce Hintli Müslümanların Hindu egemenliği altında yaşamaktansa İngiliz idaresi altında yaşamayı tercih ettiklerini söylemiş, Birinci Dünya Savaşında İngiliz orduları içinde Müslüman Türklere karşı savaştıklarını, aldatıldıklarını anladıkları zaman da bu düşüncelerinde derin farklılıkların ve değişikliklerin ortaya çıktığını ilave etmiştik. Hindistan'ın inkılapçıları İngiliz sömürge yönetimine karşı koymak için Müslümanlarla işbirliği yapmanın faydalarını bilmektedirler ve işbirliğini sağlayacak fırsatları gözetlemektedirler. Birinci Dünya Savaşı onlara bu fırsatı yakalama imkânını verecektir.

Hintli Müslümanların Birinci Dünya Savaşındaki ruh halini en iyi kavrayan ve istismar edecek olan kişi, büyük bir Hint inkılapçısı olan Gandi olacaktır. Gandi bu işbirliğini gerçekleştirmek için bir ara Türk-Osmanlı-Hilafet konusunu ele alacak ve Hint inkılapçılarını bu konu ile ilgilenmeye ikna etmeye muvaffak olacaktır. Onlar bu davaya sahip çıktıktan sonra Müslüman aydınlara düşen iş onlarla el ele vermek olacaktır. Bu işbirliği Hindistan'daki İngiliz egemenliği için ağır bir darbe olacaktır.

İslam birliği ve cihad-ı ekber propagandalarının Hindistan'da küçük çapta da olsa hareketlenmelere, ayaklanmalara yol açtığı bilinmekle beraber, asıl tesirli olan Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşına girmiş olmasıdır. İngiltere'nin bu savaş boyunca ve sonrasında Osmanlı Devletine ve Türklüğe karşı aldığı düşmanca tavır Hindistan'da bir çok olaylara sebep olmuş, İngiltere'yi Hindistan'ı kaybettiren bir yola sokmuştur.

İngiltere'nin Osmanlı Devleti ile savaşması Afganistan'da da bu devlet aleyhinde çalışmalara sebep olmuştur. 1914 yılının sonlarına doğru Afganistan ile sınır bölgesindeki Afgan oymakları içinde kuvvetli bir cihat propagandası ve Afgan Emir'i üzerinde de İngiltere aleyhine savaşa girmesi için şiddetli bir baskı başlamıştır. Bu işleri yapanlar, cihadı ülkü edinenlerdi. Bunlar, sınırdaki oymakların ileri gelenleriyle Hindistan'dan buralara gelmiş olan İslamcı ve İnkılapçılardan meydana geliyordu. Afgan Emiri'nin böyle bir savaşa giremeyeceğini daha önce görmüştük. Buna mukabil kardeşi Nasrullah'ın sözü edilen cihat erlerini fazlasıyla koruduğunu ve desteklediğini[62] belirtelim.

Burada, İslamcı duygu ve düşüncelere sahip olan, İngiltere aleyhinde ve cihad konularında eserler yazmış olan, Hindistan Müslümanlarından müderris Mevlevi Ubeydullah'ı zikretmeden geçmemek lazımdır. Bu zatı 'İpek mektupları' sebebiyle tanımaktayız. Ubeydullah, 1915 yılının Ağustos ayında Hindistan'dan 'mücahidin' bölgesine oradan da Afganistan'a geçerek burada Türk ve Alman heyetleriyle görüşmelerde bulunur.

---

[62] Bayur, 'Hindistan Tarihi', c, III, s, 506

Ubeydullah'ın Hindistan'da iki yakın arkadaşı bulunmaktadır. Bunlar, Mevlana Mahmut Hasan ile Mevlana Muhammed Mian Ensari'dir. Bu iki arkadaş 1915 yılının Eylül ayında, Hacca gitmek üzere, Hindistan'dan ayrılırlar. Hicaz'a geldiklerinde, burada Osmanlı Devletinin vali ve kumandanı olarak bulunan Galip Paşa ile görüşürler. Galip Paşa'da sari ipekler üzerine yazılı bulunan cihat mektupları vardır. M. Mahmut Hasan bu mektupları validen alır ve arkadaşı Mian Ensari ile Hindistan'a ve Afganistan'a gönderir.[63]

Mektuplar yerlerine vardıktan biraz sonra Kabil'de 'Geçici Hindistan Hükümeti' kurulur, bir 'Allah'ın Ordusu' teşkiline karar verilir. Teşkili kararlaştırılan ordunun genel karargahı Medine olacak, şubeleri İstanbul, Tahran ve Kabil'de bulunacaktır. Söz konusu ordunun baş komutanı Mevlana Mahmut Hasan'dır. Hasan, aynı zamanda geçici Hindistan Hükümeti Osmanlı Devleti nezdinde ki temsilcisi olacaktır. Mevlevi Ubeydullah'ta bu ordunun Kabil kolunun komutanıdır.

Böyle bir hükümet kurmakla, bir ordu teşkil etmekle takip edilmek istenen amaç, Afganistan'ı ve sınırlardaki Afgan oymaklarını Hindistan'a saldırtmak, Hindistan Müslümanlarını ayaklandırmak ve Hindistan inkılapçıları ile işbirliği yaparak bu ülkede İngiliz egemenliğini yıkmaktır.

Kongres Partisi ve Gandi: Kongres Partisi, diğer adıyla 'Hint Milli Kongresi' 1885 yılında kurulmuştur. Başlangıçta sadece Hint aydınlarının bir cemiyeti idi.

---

[63] Bayur, a.g.e., s, 509

Birinci Dünya Savaşından sonra Gandi'nin başkanlığı altında Hindistan Hükümetine karşı şiddetli muhalefetin nüvesini teşkil etmiştir. Kongre hareketi başladığı zaman Hindistan Müslümanları bu harekete katılmazlar, çünkü Hindistan Avrupai seçimlerle idare edilecek olursa kendilerinin azınlık durumunda kalacakları düşüncesiyle bunu istemiyorlardı.[64]

Müslüman Cemiyeti: Bir cemaat Müslümanların görüşlerini ve menfaatlerini temsil etmek üzere 1906'da kurulmuştur. Hindistan ıslahatı söz konusu olduğu zaman, başladığı sırada kurulan cemiyetin Londra'da bir şubesi açılır. Londra şubesinin başkanlığını Emir Ali yapmaktadır. Emir Ali'nin Times'ın başmuharririne verdiği bir cevapta Türk davasına ne derecede ehemmiyet verdiği ve bu uğurda nasıl bir gayret içinde bulunduğunu daha sonra göreceğiz.

Cemiyet, Hindistan Kral naibine verdiği dilekçede, Hindistan'daki 62 milyon Müslüman'a seçme ve seçilme hakkının sağlanması, kendilerine daha fazla mevki verilmesini ve bir Müslüman üniversitesinin kurulması gereğini ileri sürer.[65]

1910 yılına kadar Hint Milli Kongresi'ne karşı İngiliz politikasını destekleyen Müslümanlar, 1913 yılı başlarında yeni bir yol izlemeye karar verirler. Müslümanların bu politika değişikliğinde, Şeyh Cemalettin Efgani'nin Müslümanlar arası işbirliği propagandası, Osmanlı Devleti hükümdarı Sultan II. Abdulhamit'in ve bilahere İttihat ve Terakki yönetimince takip edilen İslam birliği politikasının, Osmanlı Devletinin 1911'de Trablusgarp için İtalya ile savaşmasının, bir yol sonra

[64] Bayur, c, III, s, 383-475
[65] Arnold, İ.Ans, c, V/1, s, 530

patlak veren Balkan Savaşı sıralarında İngiltere'nin Osmanlı Devletine karşı takındığı hasmane tutumun tesirleri olduğu bir gerçektir.

Müslüman Cemiyeti, 'Hinduların amaçlarının Müslümanlarca benimsenmesine karar verecektir ki, bu durum yakın bir gelecekte İngiliz egemenliğini fazlasıyla sarsacak bir öneme haiz idi. Cemiyet, böyle bir politika değişikliğine yöneldiği zaman, o sırada başkanı bulunan Ağa Han'ın istifasına sebep olur. Ağa Han'ın görevinden ayrılmasına sebep, kendisinin İngiliz taraftarı olmasındandır.

Müslüman Cemiyeti ile Kongres arasındaki ihtilaf giderildikten sonra, bir çok Müslüman ve Hindu aydın zaman zaman ortak çalışmalar yaparak Hindistan için bir Anayasa tasarısı yapmaya koyulurlar.

Hint Müslümanlarının Hilafete bağlılıkları, yüz yıllardan beri bağımsız bir İslam devleti idealine bağlı oluşları, kendilerinin Avrupa devletlerine öfkelerini artırıyordu. 'Daha önce, 1897 Türk Yunan savaşında İngiliz politikasının Yunanistan lehine oluşu sebebiyle Hindistan Müslümanlarının bir kısmının Kongres tarafına yanaştıkları, bu yüzden sınırdaki Afgan oymaklarının da Pamir'den Belucistan'a kadar hemen hemen tamamen ayaklandıkları görülmüştür.[66]

Müslüman Cemiyeti, Osmanlı barış işine oldukça önem verir ve İngiltere Hükümetine kızdığı ölçüde Kongres'i destekler. Bu kızgınlık Cemiyet ile Hindu

[66] Arnold, İ.Ans.c, V/1, s, 530

milliyetçi ve inkılapçıları arasında İngiltere'ye karşı genel bir memnuniyetsizlik bağı teşkil ederek hepsinin İngilizlere karşı işbirliğini sağlar.[67]

[67] Bayur, c, III, s, 527

# IV. BÖLÜM

# KURTULUŞ SAVAŞI ÖNEMİNDE HİNT MÜSLÜMANLARI

## KURTULUŞ SAVAŞI ÖNEMİNDE HİNT MÜSLÜMANLARI

### 4.1) Hint Müslümanlarının Kurtuluş Savaşına Dolaylı Katkıları

#### 4.1.1) Birinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye

Osmanlı Devleti, İttihat ve Terakki yönetiminin marifetiyle, girdiği Birinci Dünya Savaşından mağlup olarak çıkmıştır. Dört yıl süren bu savaşta Osmanlı Devleti sayısı yüz binlerle ifade edilen insanını ve savaş öncesi sahip olduğu topraklarının, Anadolu müstesna, tamamını kaybetmiştir. Falih Rıfka Atay'ın güzel bir benzetmesiyle 'Rumeli'den Kafkasya'ya kadar uzanan bir sağmal inek'ten farklı kalmamış olan Osmanlı Devleti yere serilmiş, nesi var nesi yok yağmalanmıştır.[68]

Yüzyıllardır dünyada 'aziz-i vakt' olan Türk milleti düşmanlar tarafından 'zelil' kılınmıştır. Anadolu'nun vatan edilişinden itibaren devamlı 'med'i yaşamış olan Türk milleti bu defa 'cezr'i tatmış, kaynağına çekilmiş, burada da rahat bırakılmamış, öz yurdundan çıkarılmak istenmiştir.

Anadolu, Avrupalılar için o kadar önemlidir ki, bütün Orta, yeni ve yakın çağlar tarihi için, Anadolu'nun Türklerden kurtarılması için yapılan savaşların tarihidir diyebiliriz. Büyük Selçuklu Devleti zamanından itibaren İslamiyet'in bayraktarlığını üslenen, 'İla-ı Kelimetullah' için her şeyini seferber eden Türk milleti, 'elh-i küffar'a karşı cihadında yalnızdı, yükselen Batı'nın karşı taarruzunda,

[68] Atay, 'Zeytindağı', M.E.B. 1000 T. Eser, İstanbul, 1970, s, 40

İslam ülkelerinin korunmasında da yanında ikinci bir Müslüman millet bulunmuyordu. Buna rağmen mücadelesinde asla fütur göstermemiş olan Türk milleti XX.yüz yılın başında topyekün bir istiklal mücadelesi vermek zorunda kalmıştır. Türkiye dışında bütün İslam ülkeleri sömürgeleştirilmiş, Türkiye de Türklerden çekip alınmak istenmiştir.

Türkleri bu topraklardan kovmak veya imha suretiyle ikinci bir 'Endülüs' faciasını sahnelemek isteyen Hristiyan Avrupa'ya karşı tarihin kaydedeceği şanlı bir mücadele bayrağı açılacaktır. Dört bir yandan işgal ve istilaya uğrayan Türk vatanı Anadolu, yalnızlığın en derinini bu günlerde duyacaktır. Devletsiz kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Türk milleti Atatürk'ün ifadesiyle 'ne vakit başladığı bilinmeyen zamanlardan beri istiklal şerefi ile yaşayan milletimiz en feci bir yok oluşla son buluyorken, esaret altına düşme tehlikesine karşı çocuklarını ayağa kalkmaya davet eden ecdat sesi kalplerimiz içinde yükseldi ve bizi son kurtuluş cihadına davet etti. Artık fütur günleri çok arkada kaldı.[69]

Türk Milli Mücadele hareketinin başlangıç tarihi olarak Mustafa Kemal'in, III. Ordu Müfettişi olarak atanmasını müteakip, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı kabul edilmektedir. Buna karşılık Türk Milli Mücadele hareketinin 'On Yıl Savaşları' içinde mütalaa edildiği de bilinmektedir. Gerçekten Türk milleti Balkan savaşlarından itibaren Mudanya Mütarekenamesi'nin imzalandığı 11 Ekim 1922'ye kadar tam 10 yıl savunma savaşının içinde bulunmuş, bu sürenin son 4 yılını da öz yurdunun kurtarılması için kıyama kalktığı Milli Mücadele teşkil etmiştir.

---

[69] Atatürk, S.D., c, I, s, 107

'Milliyetçiler ve dış yardım' konusunda Chicago Tribun Gazetesinin muhabirine bir demeç veren Milli Mücadele hareketinin önderi Mustafa Kemal için 'Türk milli mücadele hareketi bir halk hareketidir, Türkler İslam dünyasının son bağımsız Müslüman milletidir, başka yerlerdeki Müslümanlar da düşmanlarımıza karşı mücadele edeceklerdir, bunlar çoğunlukla İngiliz idaresi altındadırlar. Türk milleti haçlı hareketinin son savletine maruz bulunmaktadır, fakat İslam dünyası öldürücü bir surette uyanmıştır. Türk milli mücadele hareketi İslam dünyasının yardımına dayanmaktadır'.[70]

Mondros Mütarekenamesi ve Uygulanışı: Birinci Dünya Savaşı, Türkiye'nin de içinde bulunduğu İttifak devletlerinin mağlubiyetiyle sonuçlanmış, İtilaf devletleri ile Osmanlı Devleti arasında bir ateşkes antlaşması imzalanmıştır. 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekenamesi'nin hükümleri son derece ağır, Türk milletinin şeref ve haysiyetini rencide edici idi. Antlaşmadan birkaç gün sonra, Kasım ayının ilk günlerinde İstanbul işgal edilmiş, Osmanlı Devleti hukuken olmasa bile fiilen sona ermiştir.

Mondros Mütarekanamesi hükümleri gereğince Boğazların müstahkem yerlerinin müttefiklerce işgaline, iç güvenliğin devam etmesi için gerekli olacak kuvvetin dışında Osmanlı ordusunun tamamının terhis edilmesine, Osmanlı Devletinin karasularında bağlantıyı sağlayacak küçük gemiler dışında Osmanlı harp gemilerinin tamamının yine Osmanlı limanlarında tutuklanmasına, Türklere bırakılan yerlerde İtilaf devletlerinin güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıktığında,

[70] Atatürk, S.D., c, III, s, 15

bu yerlerdeki önemli stratejik noktaların itilaf devletleri kuvvetlerince işgal edilmesine, Osmanlı Devletine ait liman ve demir yerlerinden itilaf kuvvetlerinin yararlanmasına ve bu gibi yerlerin itilaf devletleriyle harp halinde bulunan devletlere kapalı bulundurulmasına, İstanbul'un itilaf deniz kuvvetleri için bir üs olarak kullanılmasına, Toros tünellerinin işgaline, hükümet haberleşmesi dışında telsiz, telgraf ve kabloların itilaf devletleri tarafından kontrol edilmesine, demiryolları hatlarının tamamına itilaf devletlerine mensup kontrol zabitlerinin memur edilmesine, terhis edilecek Osmanlı Devleti silahlı kuvvetlerine ait bilumum silah ve nakil vasıtalarının, kullanılış tarzlarına dair verilecek talimata riayet edilmesine, Osmanlı Harp esirlerinin itilaf devletleri nezdinde korunmasına, itilaf devletlerine ve Ermenilere ait esirlerin, kayıtsız şartsız, itilaf kuvvetlerine teslim edilmesine ve nihayet Osmanlı Hükümetinin merkezi hükümetlerle olan bütün münasebetlerinin kesilmesine karar verilmiştir.[71]

Başta İngiltere olmak üzere, Fransa ve İtalya ateşkes antlaşması imzalanmasına rağmen, antlaşma hükümlerini çiğneyerek ileri harekata devam ederek Türklerle meskun her yeri işgal etmişlerdir. Vakit geçirmeden donanmalarını İstanbul'a demirleten itilaf devletlerinden İngiltere, Urfa, Antep ve Maraş'ı, Fransa Adana'yı, İtalya ise Konya'yı işgal etmiş, İngiltere ve yandaşları tarafından teçhiz edilmiş olan Yunanistan da 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkararak işgal etmiştir.

Türk milleti gerçekten XX. Yüz yılın başlarında karanlık bir döneme adımını atıyordu. İnsanlığa adaleti, insanlığı, hoşgörüyü ve hürriyeti tanıtmış olan Türk

[71] Erim, s, 524

milleti bu tarihlerde, hiç de layık olmadığı, haksız, adaletsiz ve insanlık dışı bir muameleye maruz bırakılmak isteniyordu. Yaşamak hakkından, bağımsızlığından, hürriyetinden yoksun kılınmak tehlikesiyle baş başa bırakılıyordu.

Büyük önder Mustafa Kemal'in deyimiyle 'İslam'ın ilk yüz yılından beri şeref ve Hak din uğruna cihat eden milletimiz, tarihimizin ilk günlerinden beri, devlet ve memleket her ne zaman tehlikeye düşmüşse, kanını esirgemeden akıtmaktan çekinmeyen milletimiz bu defa muazzam vatandan arta kalan son kaleye çekilmiş, en son savunmasını yaparken hükümet adını alan heyetler düşmanlar hesabına, düşman safları arasında ve kendi milletleri aleyhinde çalışıyorlardı.[72]

Dışarıdan, dört bir taraftan düşmanlarının amansız saldırılarına maruz kalan Türk milleti, bu tehlikeden ayrı olarak, bir de iç cephede sıkıntıya düşmüş, düşmanlarıyla işbirliğine girmiş, onlarla gaye birliği yapmış olan 'ekalliyetler' le de mücadele yapmak mecburiyetinde kalmıştır.

Türk Devleti'nin Milleti, Allah'ın Emaneti olarak kabul edilmiş, yüzyıllardır Türk milletinin eşsiz hoşgörüsü içinde her türlü inancında, adetinde, hukukunda serbest yaşamış her türlü nimete gark olmuş, vatanları için kanını dahi dökmemiş, buna karşılık nüfusça artmış, memleketinin zenginliklerini ellerine geçirmiş, hatta çok sayıda cephelerde kanlarını sebil etmiş olan Türklerin emlaklerini dahi kapatmış olan 'gayr-i müslim' azınlıklar bu çok nazik bir zamanda efendilerine ihanette

[72] Atatürk, 'Nutuk', s, 575

tereddüt etmemişler, memleketin hemen her yerinde baş kaldırmak suretiyle Türk milletinin imhası için emperyalist devletlerle işbirliği yapmaktan çekinmemişlerdir.

Bunların işgalcilerin işine ne kadar yaradıklarını göstermesi bakımından bir örnek vermek gerekirse, İngilizlerin İstanbul'da teşkil ettikleri istihbarat teşkilatında görev alanların büyük çoğunluğunu Ermenilerin ve Rumların teşkil ettikleri görülmektedir. Başka bir ifadeyle, işgalci devletlerin bu gibi işlerinde sanki kendi yurttaşları imiş gibi, azınlıklardan çok rahat olarak yararlanmaları, bunların emellerini ve maksatlarını nasıl onlarınki ile tevhit ettiklerini açıkça gösterir.[73]

Memleketin içine düşürüldüğü çok tehlikeli durumu ortadan kaldırmak, Türk devletinin ebediliğini gerçekleştirmek için gerekli tedbirleri almak, ne pahasına olursa olsun bağımsızlığı korumak ve öz Türk yurdunu düşmana gülzar etmemek üzere memleketin her tarafında milliyetçi şahıslar tarafından kurtuluş çareleri tesbit edilmeye başlanmıştır. Bu amaçla memleketin özellikle işgale uğrayan bölgelerinde, kendi mıntıkalarının kurtarılması istikametinde cemiyetler teşkil edilmeye başlanmıştır ki, bunların başlıcaları Trakya-Paşaili Cemiyeti, Doğu İlleri Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti, Trabzon Muhafaza-ı Hukuk Cemiyeti ve İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti idi. Bu cemiyetlerin 'Müdafaa-i Hukuk-i Milliye' adıyla memleketin her tarafında şubeler açtığı bilinmektedir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 'büyük kurtarıcımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin doğru yolu göstermesi ve öncü olmasıyla, bir yandan Türkiye'yi düşman saldırılarından kurtarırken, öte yandan da

[73] ATASE, A. 1/7895, D.25, F.15/1, 'İngiliz istihbarat memurlarından bazıları', 37 kişiden ibarettir.

devletimize, milletimize ve dilimize gerçek adlarını verdi ve politikamızı istibdatın ve yabancı unsurların politikasını son izlerinden kurtardı'.[74]

Devletin ve milletin kurtuluşu için ortaya bir takım çareler atılmıştır ki, başlıcaları Osmanlı Devletinin varlığını koruması için İngiltere veya Amerika Birleşik Devletlerinin himayesini veya mandaterliğini talep etmek, yahut Osmanlı Devletlerinin taksim edileceği düşünülerek kendi başlarını kurtarmak. Bu çarelerden hiç biri memleketin bağımsızlığını sağlamaya yeterli değildi. Gerçekten de 'insaf ve merhamet niyaz etmekle millet işleri, devlet işleri görülemez. Millet ve devletin şeref ve istiklali temin edilemez. İnsaf ve merhamet dilenmek gibi bir prensip yoktur. Türk milleti, Türkiye'nin gelecek çocukları bunu bir an hatırdan çıkarmamalıdırlar.[75]

Türk Milli Mücadelesinin öncüleri ne düşünmektedirler, ne yapmaya karar vermişlerdir, bunu bizzat Mustafa Kemal'in ifadeleri ile vereceğiz. O, memleketin geleceği hakkındaki kararını şöyle açıklamaktadır:

"Ortada bir avuç Türkün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son mesele, bunun da taksimini sağlamaktan ibaretti. Osmanlı Devleti, onun bağımsızlığı, padişah, halife, hükümet, bunlar, hepsi delaleti kalmamış bir takım anlamsız lafızlardan ibaretti. Nenin ve kimin masuniyeti için kimden ve ne yardım isteniyordu. O halde ciddi ve gerçek karar ne olabilirdi?

Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da hakimiyeti milliye' ye müstenit, kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti tesis etmek. Bu kararın

[74] Gökalp, s, 184
[75] Atatürk, ' Nutuk', s, 355

dayandığı en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli, şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla sağlanabilir. Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun, bağımsızlıktan mahrum bir millet, medeni insanlık önünde uşak olmak mevkiinden daha yüksek bir muameleye liyakat kazanamaz. Yabancı bir devletin himaye ve yardımını kabul etmek, insanlık haklarından mahrumiyeti, miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekte bu derekeye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.

Halbuki, Türk'ün haysiyet ve şerefi ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır. Binaenaleyh, ya istiklal ya ölüm".[76]

[76] Atatürk, ' Nutuk', s, 13

### 4.1.2) 'Kuva-i Milliye'nin Ortaya Çıkışı

'Kuva-ı Milliye'nin iki anlamı vardır. Düzenli ordular teşkil edilinceye kadar düşmanları karşılayan dağınık milli kuvvetleri, bir bütün olarak Milli Mücadeleyi gerçekleştiren maddi manevi güçleri ifade etmektedir.

Kuva-i Milliye, isminden de anlaşıldığı gibi, Türk milletinin ta kendisidir. İstiklalini, izzet-i nefsini, namusunu ve şerefini kaybetmemek için bir ölüm-kalım mücadelesine atılan Türk milletinin azim, gayret, ümit ve imanının bir tezahürüdür. Kuva-i Milliye, Türk milletinin hürriyet ve istiklali için vatanını savunmak azim ve kararında olduğunu dünya kamuoyuna ispatlamak,düşmanların Türk vatanını işgal etmelerine engel olmak, azınlık çetelerine karşı köy ve kasabalarını korumak, düzenli ordunun yeniden düzenlenerek gelişmesine yardımcı olmak ve Milli Mücadeleye karşı çıkan iç ayaklanmaları bastırmak amacıyla teşkil edilmiştir.

"Milli bağımsızlık davasına atılmış olan Türk milletini bu dava devam ettiği süre, bu bağımsızlığa inanan, onu gerçekleştirmek için hesapsız fedakarlığı göze alan bir ruh haleti sarıyordu ki, bu ruh haletine Kuva-i milliye ruhu diyoruz. Kuva-i Milliye ruhu, yüksek bir olgunluk seviyesine gelmiş bir milletin bu siyasi kudretini en azametli ve göz kamaştırıcı bir şekilde kullanılmasından başka bir şey değildir".[77]

[77] Ağaoğlu, 'Kuva-i Miiliye Ruhu', s, 37

Kuva-i Milliye'nin başında bulunanlar, efeler, milisler, yöredeki subaylar, terhis sebebiyle işsiz kalan subaylar, milliyetçi mülkiye memurlarıdır. Bunlar, düşman eline geçen yerleri kurtarmak, geçmemiş olanlara da düşmanı sokmamayı amaç edinmişlerdir.

Kuva-i Milliye birimlerinin taksimatına gelince: 30-100 kişilik kuvvetler Yunan askeri birliklerine karşı birer cephe kesiminde görevlendiriliyor. Başlarında zeybekler, ya da o yöredeki ileri gelenler bulunmaktadır. 'Mücahidin' adı verilen küçük cephe kesimlerine de, Birinci Dünya Savaşında tecrübe kazanmış yedek subaylar komutan olarak atanmakta, bölgelere de birer bölge komutanı tayin edilmektedir.

Kuva-i Milliye birimlerinden ilki Denizli'de teşkil edilmiştir. Denizli'deki asker-millet bütünleşmesinin meydana gelmesinde Müftü Ahmet Hulusi Efendi'nin büyük rolü olmuştur. Müftü Ahmet Hulusi Efendi Belediye önünde toplanan vatandaşlara 'Her ne pahasına olursa olsun, Yunanlılara karşı koymak lazımdır. Silah ve cephane azlığı veya yokluğu hiçbir zaman kavgaya engel olmayacaktır. Hiçbir savunma aracı olmayan bir Müslüman yerden alacağı üç taşı düşmana atmak zorundadır' diyordu.[78]

Denizli'de teşkil edilen 'Milli Heyet' 6-20 Haziran 1919'da 200 kişilik müfrezeleri teşkil ederek çarpışmalara hazır duruma getirmiştir. Ayvalık'ta Yarbay

[78] 'Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi', c, IV, ks,I, s, 106, Ankara, 1984

Ali komutasındaki 174 kişilik birliğe 300 kadar da milis katılıyor. Balıkesir'deki 200 kişilik kuva-i milliye de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından kurulmuştur.

Sivas Kongresi sırasında Kuva-i Milliye'nin durumu şu idi:

| | |
|---|---|
| Ayvalık Kesiminde | :600 kişi |
| Soma Kesiminde | :600 kişi |
| Akhisar Kesiminde | :1000 kişi |
| Salihli Kesiminde | :2500 kişilik gönüllü ve çoğu atlı müfrezeler |
| Bozdağ-Menderes'te | :1800 kişilik 15 müfreze |

Her müfreze hafif silahlarla donatılmış, bir kısmı da makineli tüfeklerle takviye edilmiştir. Daimi gönüllülere aylık olarak 15 lira verilmiştir.

Trakya-Paşaili'nde de sayıları 20 ile 250 arasında değişen 11 müfreze teşkil edilmiştir.

'Batı Anadolu Umum Kuva-i Milliye Komutanlığı' kurularak, milis kuvvetlerinin tamamının bu komutanlık emir ve komutası altında birleştirilmesi cihetine gidilmiş, Ali Fuat Paşa da bu komutanlığa tayin edilmiştir. Daha sonra Albay Refet Bele tarafından Batı Anadolu'daki milis kuvvetleri 23. ve 57. tümenleri sevk ve idaresinde birleştirilerek kendilerine ilk düzenli yön verilmiş olur.[79]

[79] T.S.K Tarihi, c, IV, ks, I, s, 113, 119

Batı cephesi ordu komutanlığı kurulduktan sonra, bir buçuk yıldan beri direniş hareketini sürdüren Kuva-i Milliye teşkilatı 15 Aralık 1920'de lağvedilmiştir. Milli ordu, diğer bir ifadeyle düzenli Türk ordusu teşkil edilirken, biri kadro halindeki kıtaların mevcutlarının tamamlanması, ikinci milli müfrezelerin askeri kıtalar haline getirilmesi gibi başlıca iki usul kullanılmıştır.

Vatanın güneyinde ve diğer yerlerinde Kuva-i Milliye teşkil etme görevi ve idaresi Müdafaa-i hukuk cemiyetlerine verilmiştir. Çok önemli görev yüklenmiş olan söz konusu cemiyetlerin gelirleri, üyelerin ve vatandaşların yapmış olduğu nakdi yardımlardan ibaretti.

Kuva-i Milliye, yalnız Batı ve Güney cephelerini içine alan bölgelerde değil, hemen hemen düşman işgali veya kontrolü altına girmiş bulunan bütün Anadolu topraklarında teşkilatlanmış ve faaliyet göstermiştir. Bunlar arsında Karadeniz kıyıları, tekmil, memleket içi, Eskişehir, Kütahya, Afyon, Uşak, Konya ve Ankara bölgeleri yer almaktadır.

Karadeniz kıyılarındaki Kuva-i Milliye mevcudu:

Hopa-Pazar-Çayeli-Rize ve Of bölgesinde: 5000 kişilik Binbaşı Bekir Grubu

Sürmene-Trabzon-Hamsiköyü-Gümüşhane-Torul-Şiran-Kelkit bölgelerinde: 3.500 kişilik Binbaşı Vehbi Grubu.

Giresun Bölgesinde: 3.500 kişilik Alparslan Grubu.

Milli Mücadele için yapılan davete ilk uyanlar, millet adına silahlananlar ve düşmana karşı koyanlar bunlardır. Nüfuzlu kişi ve kuruluşların Milli Mücadele yanında yer almalarını, Milli Mücadele için mal ve can fedakarlığının yaygınlaştırılmasını sağladılar. Muhalifleri susturmak ve etkisiz hale getirmekte Kuva-i Milliyetçiliğin en ateşli yandaşı oldular.

Milli Mücadele öncesinde halkın mal ve can güvenliklerini zadelerken, şimdi aynı insanların mal ve can güvenliklerini sağlar oldular. Cephe gerisinde sahra jandarma görev ve hizmetlerini yüklendiler. Düşman ordularının harekat ve muharebelerinde, onların arkalarını ve ulaşımlarını sabote ettiler. Yabancı hayranlığına kendini kaptıran çıkarcı gafil kimseleri bu olumsuz hareketlerinden caydırma işinde etkili oldular. Zaman zaman orduda baş gösteren kaçma olaylarına karışan erlerin yeniden kıtalarına dönmelerine sağladılar.[80]

[80] T.S.K. Tarihi, c, IV, ks, I, s, 126

### 4.1.3) İngiltere'nin Türkiye'ye Karşı Politikası ve Türkiye'nin İşgaline Hindistan Müslümanlarının Tepkileri

İngiltere'nin Türkiye'ye Karşı Politikası: İngiltere, diğer bir adıyla 'Büyük Britanya İmparatorluğu' dünyada tarihin kaydettiği en büyük imparatorluktur. Irk nokta-ı nazarından bu muazzam imparatorluğu ikiye ayırabiliriz: Birincisi Anglo Saksonlar ile çeşitli Avrupa ırklarıyla meskun bulunan kısımlar. Zamanın ilerlemesiyle bu imparatorluk büyüdükçe İngilizler birinci kısma daha fazla imtiyazlar vererek ikinci kısmı kendi hesaplarına işletmek, istismar politikasını takip ettiler. Milletler kendi geleceklerini takdir etmedikçe, haklarını ve vazifelerini hakkıyla idrak edip te ciddi şekilde düşünmedikçe İngiltere bu politikasını kolayca takip eder, onları istediği gibi sevk ve idare edebilirdi.

İngiltere, bir taraftan Birinci Dünya Savaşının doğurduğu bir takım hadiseler, diğer taraftan yeni yeni zapt ettiği arazi, sömürge haline koymak istediği memleketler o büyük imparatorluğun ihtiva ettiği sömürgeler arasında böyle bir birine zıt durumlar meydana gelirdi ki, artık eski ahengi devam ettirmeye imkan kalmadı. Bu kadar büyük genişlik artık onların çıkarlarını birleştiremeyecek bir hal ortaya çıkarmıştır. Mesela, bugün Hicaz'da takip ettiği politika Necid' te takip ettiği politikadan tamamen ayrıdır. Hicaz-ı takviye etmekle İbn-i Suud'u zayıflatmış oluyor, İbn-i Suud'u takviye edince Hicaz-ı zayıflatmış oluyor.[81]

[81] Sebiü'r –reşat: c, XIX, sayı, 489, s, 231

İngiltere'nin genel amacı, Osmanlı Devletinin yıkılmasıdır. Çünkü Osmanlı Devleti İngiltere'nin Ortadoğu'daki durumu ile Hindistan'daki güvenliği için tek engeldi. Savaş sonrası sömürgelerde başlayan bağımsızlık hareketleri İngiltere'yi rahatsız etmekle, Rusya'daki yeni rejimin bu hareketlere destek vermesi İngiltere'yi, bir taraftan Rusya'yı tecrit etmek, diğer taraftan da Türkiye'yi ezmeye sevk ediyordu. İngiltere, mütareke hükümlerini dilediği gibi tatbik etmekten ayrı olarak, Türkiye'nin doğusunda bağımsız bir Ermenistan, güney-doğusunda yine bağımsız bir Kürdistan kurma işini de üzerine almış görünmektedir. Ermenistan'ın mandaterliğini Amerika Birleşik Devletlerine bırakmak isteyen İngiltere Kürdistan'ın mandaterliğini bizzat üzerine almayı düşünmektedir.[82]

İngiltere, Türkleri kendi ülkelerinde ezmek için İngiliz askerini Türkiye'ye yollamak yerine 'Büyük Yunanistan' ideali peşinde olan Venizelos'u alet olarak kullanmak suretiyle Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı kayıtsız şartsız desteklenmesini tercih edecektir. İngiltere başkanı Lloyd George, Yunanlıların Doğu Akdeniz'de yükselmekte olan, nüfuzu hızla artan, iyi asker çıkaran, zeki, enerjik, iyi bir denizci millet olduğuna inanıyordu. Süveyş Kanalı'ndan Uzak-Doğu'ya ve Avustralya'ya kadar uzanan Britanya imparatorluk yolu üzerindeki Ege adalarının önemi ortadaydı. İngiltere Başbakanı üstün vasıflarına inandığı Yunanlıların bölgedeki etkinliklerinin kısa zamanda daha da artacağı inancındaydı.[83]

İngiltere'ye göre Türkler dünyada en kötü idare edilen bir millet olduğu kadar aynı zamanda 'caliban' bir milleti de. Eğitilmeye muhtaç, yarı vahşi insan topluluğu

[82] Kürkçüoğlu, s, 68
[83] Kürkçüoğlu, s, 72

olan Türklerin iyi idare edilmesi, eğitilmeleri için İngilizler bu topraklara gelmek istiyorlar. Çanakkale'ye gelişleri bu sebepten kaynaklanıyordu.

Birinci Dünya Savaşının devam ettiği zaman içinde Wilson Prensiplerinin ateşli savunucusu olan İngiltere, mütarekeyi takip eden aylarda o prensipleri sonuçsuz kılmak için elinden geleni yapmaktan çekinmemiştir. Bu durumun ilk neticesi olarak Mısır meselesi İngiltere'nin karşısına çıktı. Esasen önemli olan bu meselenin mütarekeyi müteakip ortaya çıkması başka bir öneme de haizdi. Çünkü, bu hareket genel savaşın mahkum milletler üzerinde ortaya çıkardığı tesiri bilfiil göstermiştir. Nazari olarak kuvvede bulunan milli varlık, milli bağımsızlık kavramları tatbik alanına çıkmıştır.

İngiltere'nin kat'i biçimde istila etmek istediği İran adı geçen antlaşmayı reddettiler ve onu takiben de Afganlılar İngilizlere harp ilan ederek bağımsızlıklarını kazandılar. Sonra yeniden aldattıkları Filistin ve Irak ahalisi İngilizlerin desiselerini pek çabuk anlayarak onların elinden kurtulmak için ayaklanmaya kadar ellerinden gelen her vasıtaya başvurmaktan geri kalmadılar.[84]

Hindistan'a gelince, harp zamanında İngilizlere oldukça yardım eden, onların vaatlerine kanarak arkalarından sürüklenen, hatta dindaşlarına karşı savaşan Hintliler, İngiltere'nin gerçek maksatlarını görür görmez önce protesto ettiler, onun bir sonuç vermediğini anlayınca da derhal maddi vasıtalara baş vurmakta gecikmediler.

---

[84] Sebiü'r-reşad: c, XIX, s, 231

Diyebiliriz ki, Hindistan Türk Milli Mücadele hareketinin başlarında tam bir kıyam halindeler. Diğer taraftan İngiltere Birinci Dünya Savaşında yardımlarını sağlamak için gerek işçilere, gerekse muhtariyete haiz olan sömürgelerinde gösterdiği olağanüstü olumlu tavır ve hareketlerini harpten sonra değiştirmiş, bu da onların tepkilerine sebep olmuştur. İşçiler ve sömürgeler ahalisi Birinci Dünya Savaşı fırsatıyla elde ettikleri imtiyazlardan vazgeçmek şöyle dursun, onlardan daha çok bir takım isteklerde bulundular.

Hindularla Müslümanların birleşmesi İngiltere'yi Hindistan'da tam bir çıkmaza sokmuştur. Buna rağmen 'İngiliz sömürge makinesi çok ustalıkla kurulmuş ve iyi işlemektedir. İngiliz İmparatorluğu uğruna milyonlarca Hintliyi Birinci Dünya Savaşında cephelere sürmüş ve bunun için her şeyi yapmış, hatta Çanakkale'ye getirdiği Hintli Müslüman askerlere ( Almanlar Halifeyi esir aldı, onu kurtaracaksınız) aldatmacasına bile sapmıştır'[85].

İngiltere İçin Hindistan'ın Önemi: Hindistan, İngiltere için o kadar önemlidir ki, Cebel-i Tarık, Malta, Kıbrıs, Mısır ve Süveyş Kanalı ile Aden Hindistan'a giden yolun en önemli merkezleri olduğu için birer vesile ile zapt olunmuştur. Napolyon zamanından itibaren İngiltere ile Fransa arasındaki ihtilaflar, ittifak anlaşması imzalanıncaya kadar, doğrudan veya dolaylı olarak hep Hindistan yüzünden ortaya çıkmıştır. 1907 itilafına kadar Rusya'ya karşı izlediği politika, önce Türkiye'yi, sonra da Japonya'yı ona karşı kullanmak idi. Bu da Hindistan'ı tehlikeden kurtarmak için seçilmiş bir politika idi. İngiltere'nin Türkiye'ye karşı

[85] Göze, Tercüman, 26.4.1988, no: 9

yaptığı kötülüklerin, izlemiş olduğu kötü politikanın bütün sırrı Hilafetin nüfuzu yüzünden Hindistan'ın tehlikede kalmasıdır.Hindistan bir ülke olmaktan öte bir dünyadır denilebilir. 350 milyon nüfusu içine alan bir kıtadır. Hindistan, Çin'den sonra genişlik, servet ve nüfus çokluğu itibariyle Asya'da ikinci gelir. Hindistan İngiltere'nin elinde kaldıkça, erkek, kadın, genç, ihtiyar her İngiliz 10.000 insana hükmetmekte ve kendisini küçük bir mabut telakki etmektedir. Hürriyete, insaniyete, adalete karşı en büyük cinayet, bu kıtanın yabancı bir hükümet tarafından teshir olunmasıdır. Bugün İngiltere'de tatbik edilmekte olan 'asker alma kanunu' Hindistan'da uygulanacak olsa, 73.818.000, yaklaşık 74 milyon asker çıkarabilir. 'Hindistan ahalisi bir taraftan yabancı sultası ve hakimiyetine boyun eğmek, diğer taraftan Müslüman milletlerin esaret altına düşmelerine sebep olmak dolayısıyla iki kat günah işlemiş oluyorlar. Maatteessüf bu biçare Hint askerleri Fransa'da, Çanakkale'de, Filistin ve Irak'ta kendi cellatlarının fetihçi emellerine hizmetle bir çok kan döktüler ve hala da döküyorlar. Bundan feci bir hal tasavvur olunamaz. Bununla beraber Hintliler bu gerçeği idrak etmişlerdir, fakat ne çare ki, ellerinde silah yok, siyasi teşkilatları henüz intizam altına alınmış değildir. Böyle iken yine orada isyanlar çıkarıyor, İngilizleri bir hayli meşgul ediyorlar. Son derece zulüm ve esaret altında bulunan Hindistan ahalisi bugün adeta bir barut deposu gibi küçük bir kıvılcımla tutuşmaya ve İngilizleri mahvetmeye hazır hale gelmiştir. Bu tehlikeyi takdir eden İngiltere, hem çok sayıda Hintliyi silah altına almıyor, hem de 150 yıldan beri uygulamakta olduğu mutlakiyetçi hükümet şeklini değiştiriyordu. Böylece onları bir süre daha uyutturacak maddeler zerk etmek niyetiyle bazı yetkiler veriyor, fakat ne yaparsa yapsın geç kalmıştır'[86].

[86] Sebiü'r-reşad: c, XV, s, 28, 29

Türkiye'nin İşgaline Karşı Hint Müslümanlarının Tepkileri: Türkiye'nin geleceği hakkında İngiltere Devletinin şimdiden dikkatini çekmek için Londra'da bulunan Hindistan liderleri tarafından İngiltere Dış İşleri Bakanı Lort Gürzon'a beş maddelik önemli bir muhtıra takdim edilerek, Türkiye'nin şimdiki ve gelecekteki menfaatlerinden, özellikle başkent İstanbul'un Türklerin ve Müslümanların elinde kalması gereği ayrıntılı olarak ve oldukça dikkatli bir şekilde söz konusu edilmiştir. Muhtıranın, o zaman İngiltere Kralının müşavirlerinden olan Seyit Emir Ali tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır[87]. Seyit Emir Ali, Trablusgarp ve Balkan savaşları sırası da maddi ve manevi olarak Türkiye Müslümanlarına büyük yardımda bulunduktan başka, kalemiyle de çok kıymetli müdafaalarda bulunmuştur. Türkiye'ye karşı açılan savaşların meşru bir sebebe dayanmadığını, Bulgarlar tarafından Rumeli Müslüman ahalisi için icra edilen gaddarca, vahşice ve hunharca zulümler hakkında çok sayıda kitaplar ve risaleler yazmak suretiyle insanlık ve medeniyet dünyası nezdinde protestolarda bulunmuş, ve Avrupa Türkiye'sindeki Müslümanların mağduriyetlerini ince ve acı bir dille tasvir etmiştir. Muhtırayı basına dağıtan İsfehani'nin basın temsilcilerine karşı yaptığı konuşmada İngiltere'nin Müslüman teb'asının Türkiye meselesi ile yakından ilgili oldukları, Avrupa'nın güney-doğusunda oturan bazı milletlerin İngiltere'nin ve müttefiklerinin kamuoylarının eğilim ve kararlarına tesirde bulunarak Türkiye'nin parçalanmasını sağlamak maksadıyla vasıtalı olarak sarf ettikleri çalışmayı büyük bir hayret ve üzüntü ile takip ettikleri anlaşılmaktadır. Dikkat edilmesi gereken husus, İngiltere'nin doğrudan doğruya itham edilmemesi, adeta olanlardan sorumsuz tutulması gibi ifadelerin kullanılmış olmasıdır. Muhtırayı kaleme alanların amacı gerçekten Öke'nin çok isabetli olarak yaptığı tesbite göre 'bu ısrarlı

[87] 'İngiliz ve Hint Belgeleriyle Hilafet Meselesi'ni yazan Mim Kemal

davranışlarıyla Türklerin ve Hindistan'daki Müslümanların gözüne girmek onların itimatlarını kazanarak İngiltere ve dünya kamuoyunda Türk-Hint hissiyatının tercümanı olma intibaını yaratmaktı'.

### 4.1.4) Hindistan Müslümanları ve Hilafet Meselesi

Bu mesele hakkındaki bilgilerimiz Delhi'den Times Gazetesine yazılan 20 Ocak 1919 tarihli ve o günlerde toplantı halinde bulunan 'Hindistan Milli Kongresi'ndeki müzakereler ve münakaşalar hakkında ayrıntılı bilgiler veren bir mektuptan anlaşılmaktadır. Mektupta Hint Müslümanlarının 'Hilafet-i İslamiye' meselesi hakkında anlayışları ve bakış noktaları izah edilmektedir. Buna göre: Kongrede yapılan en ateşli ve heyecanlı konuşmalar 'İttihad-ı İslam Cemiyeti'nin oturumlarında söylenenler olmuştur. Türkiye'nin toprak bütünlüğünün asla ihlal edilmeyeceği bir politikanın İngiltere tarafından takip edilmesi, Kudüs-i Şerif'in tekrar Osmanlı Devleti hakimiyeti altında konulmasını isteyen nutuklar verilmiştir ki, bunlar Hint Müslümanlarının bugün tek büyük İslam Devleti olarak baki kalan Türkiye'nin varlığının devamı ile Müslümanların halifesinin unvan ve sıfatının Osmanlı padişahlarında ibkası lehindeki hissiyatların kuvvet ve şiddetini göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Türkiye'nin birkaç ufak hükümete ayrılması, Osmanlı Saltanat makamının ufak bir hükümdarlık makamı basamağına indirmek ihtimalleri Hint Müslümanlarınca büyük bir endişe ile dikkate alınmaktadır. Hint Müslümanlarının Türkiye'ye karşı aldıkları ve takip ettikleri durum, akıl ve mantığa değil, derin dini inançlara ve ateşli duygulara dayanmaktadır. Onlar, Türkiye'nin savaşa katılmasını doğuran hallere ve zor şartlara, bir de Ermeniler gibi kavimlere gösterilen kötü muameleleri göz önüne almamaktadırlar. Hint Müslümanları, en zor şartlarda bile kendisine sadık kaldıkları İngiltere'nin dünya nizamını yeniden tanzim işini kolaylaştırmasını, Hilafet meselesinin çözümünü Müslümanlara

bırakmasını, mübarek makamlar üzerindeki hakkın bütün İslam topluluğunca tanınan bir Halifeye ait olduğunu tasdik ve teslim etmesini ümit etmekte ve beklemektedirler.[88] 22 Mart 1919 tarihli Dayly Telgraph Gazetesinde İngiltere'de bulunan Hintli Müslüman liderlerinin İngiltere Dış İşleri Bakanlığına sundukları ikinci bir muhtırada, daha önceki muhtırada yer almayan hususlara değinilmektedir. Bu hususları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Paris barış konferansında açıklanan isteklerden daha önce haberdar olmadığımız için adı geçen kısımların müttefik devletlerin ve ortaklarından birinin himayesinde olarak muhtar hükümetler şekline döndürüleceğini şimdi öğrenmiş bulunuyoruz. İslam dünyasına ait önemli meseleler hakkında İngiltere'nin İslam uyruğunun düşüncelerini barış konferansına bildirmek üzere konferansta İslam temsilcileri olmadığından düşüncelerimizi İngiliz hükümetine, müttefik devletlere ve ortaklarına bildirmek için meşru usule uygun bir tarzda düşüncelerimizi bu muhtıra ile arz etmeye cesaret ediyoruz.

Yeni barışın, şimdiye kadar Asya'daki karışıklıktan ve kötü idareden, ekonomik ve siyasi istila maksadıyla yararlanmış olan iki imparatorluğa benzemeyerek Batı ve Orta Asya'da barış ilerlemesini devamlı olarak sağlayacağını ümit ederiz.

Türkiye'nin işgal edilen vilayetlerinde ve Ermenistan'da bir birleşmiş milletler koruması altında bağımsız idareler teşkili tasavvurunu iyi karşılarız, ancak bunların Türkiye'den tamamen ayrılmasına şiddetle karşıyız. Bu konudaki düşüncelerimiz duygulara dayalı değildir. Ameli ve siyasi bakış açılarına dayanmaktadır. Bu

[88] Sebilü'r-reşad: c, XVI, s, 44

sebeplerin İngiliz hükümeti ile müttefik devletler ve ortaklarının dikkatlerini çekmeye cidden şayan olduğuna zannederiz. Yalnız Hindistan Müslüman ahalisi değil, Afganlılarda, hudut kabilelerinde ki, bunlar Hint ordusunda İslam unsurun esasını teşkil etmektedir, Türkiye'nin taksimi aleyhinde, Türkiye'nin nüfuz ve itibarının korunması lehinde pek derin duygular olduğunun delilleri gittikçe artıyor.

Geleceği söz konusu olan vilayetler Türkiye'den kat'i biçimde ayrıldığı durumda bunun bir adaletsizlik doğuracağından korkarız. Her halde teşkili tasavvur edilen bu yeni muhtar hükümetlerin Osmanlı hükümdarının Halife sıfatıyla mevcut manevi hakimiyetinden ayrılmaması lüzumunu kesinlikle iddia ederiz. Bu maruzatımız, önce Batı Asya'nın barış ilerlemeleri hakkındaki arzumuza, ikinci olarak Krallık hükümetinin İngiliz imparatorluğunun genel nüfusunun dörtte birini teşkil eden Müslümanların meşru hayatını ve emellerini imkan dairesinde uygulamaya gayret etmesi gerektiği hakkındaki kanaatimize dayanmaktadır.

Yüce şeriat gereğince yeni bir hükümdarın Halife tarafından tayini, onun mevkiini teb'asının nazarında meşru ve aleyhinde meydana gelecek her türlü kıyama gayr-i meşru kılar ve İslam dünyasında ona bir manevi nüfuz verir ve onu ele geçirilmesi mümkün olmayan bir mevkiye yükseltir. İşte bu sebeptendir ki, Hindistan'ın Müslüman hükümdarları kendilerini Batının Sünnilerinden ayırmış olan Şia imparatorluğunun ortaya çıkmasından önce Halifeye müracaatla, onun tarafından tayin olunurlardı. Binaenaleyh, bizim fikrimizce barış konferansı İslam hükümdarına yeni Halifeye yeni teşkil olunacak muhtar hükümetler reislerinin tahta geçmelerine usulen onları nasb etmek yetkisini verirse, yalnız Müslümanların duygularına riayet etmiş olacak değildir, ayrıca bu memleketlerin ahalisi arasında barış ve sakinliğin

korunması, barışın gelişmesi için teminat ta olacaktır. Aksi durum, bu yeni hükümetlerin Osmanlı Devletinden hem cismani hem de ruhani açıdan ayrılması demek olacaktır ve bu da fikrimizce sonu gelmez bir karışıklığı çıkaracaktır.

Filistin'de bir Musevi hükümetinin teşkil konusunda şunu açıklamak isteriz ki, Filistin'i bir muhtar hükümet haline dönüştürmek istiyorsa, bu hükümet her ne şekilde alırsa alsın, Müslüman olmayan bir hükümdarın idaresi altında konulduğu durumda bütün İslam dünyası buna öfke duyacaktır. Kudüs'e saygı, İslam dini ve İslam dini gelenekleri ile ortak olduktan başka, 14 yüzyıldan beri memleket İslam dinine ait eserler ve hatıralar ile dolmuştur. Bu memleketi bir Musevi hükümeti haline getirmek veya bir Musevi hükümdarının idaresi altına koymak İslam duygularına çok acılar verecektir. Her şeyden önce, Filistin ahalisinin yedide biri musevidir. Musevilerin Müslüman hükümdarların idaresi altında, Müslüman vatandaşlarıyla çok dostane bir şekilde yaşayabildikleri ve hatta şimdi bile bir çok Avrupa devletleri tarafından kendilerine verilen müstesna iznin aynısına Müslüman hükümetlerinde mazhar oldukları tarihle sabittir.

Özel olarak, yeni Ermenistan hükümetinin şekli tayin edildiği zaman, adı geçen hükümet dahilinde oturan ve bir çok yerlerde yoğun kitleler halinde çoğunluğu teşkil eden Müslüman ahalinin haklarının, çıkarlarının, dini müesseseleriyle ibadet yerlerinin korumuş olması ve her türlü baskıdan koruma altına alınarak bütün mülki haklar ve ayrıcalıklarda Müslüman olmayan ahali ile eşit tutulması gerektiği Kraliyet hükümeti ve barış konferansına bir daha arz ve açıklanmıştır.[89]

[89] Sebilü'r-reşad: c, XVI, s, 159, 160. Muhrıranın altında Ağa Han'ın Emir Ali'nin, İsfehani'nin Mirza Bey'in ve Hoca Kemalettin'in imzaları bulunmaktadır.

Sebilür-reşad'ın 5 Haziran 1919 tarihli nüshasında çıkan bir yazıda 'Osmanlı Devleti ile İslam Dünyası' başlığı altında Hindistan Müslümanlarının mukadderatımız hakkında verilen kararlara tepki gösterdiklerinden bahisle şöyle denilmektedir: 'İslam dünyasının en büyük diyarından olan Hindistan Müslümanları, meşru haklarımızı öyle bir kuvvete dayanarak savunuyorlar ki, şimdiye kadar bu kuvveti hesaba katmamak adetti, işte şimdi bu büyük kuvvet kendisini Avrupa'ya pek yakından tanıtıyor. Bu tanışmanın hakkımızda hatırlı olacağı şüphesizdir ve bunun kesin tesirlerini pek yakından göreceğimize eminiz. Hindistan Müslümanları devletimizin bağımsızlık ve bütünlüğünü savunuyordu. Osmanlı devletini parçalamak esası üzerine değil, Osmanlı Devletini teşkil eden iki İslam toplumunun Türk ve Arabın bağımsızlık ve hürriyet gelişmesine sahip olmakla beraber, birbirine bağlı olarak ve halifelik nüfuzunu takviye ederek yaşamak esasına dayanarak mülki bütünlüğümüzü ve bağımsızlığımızı kurtarmak için çalışıyorlar. Hindistan Müslümanlarının düşündükleri budur.[90]

İslam dünyasının yardımları konusunda Roma'da yayınlanan ve yarı resmi Tribune Gazetesinin Paris özel muhabiri tarafından 20 Mayıs 1919 tarihi ile gönderilen ve adı geçen gazetenin 21 Mayıs 1919 tarihli nüshasında yayınlanan ayrıntılı telgraf namede şöyle denilmektedir: 'Dün Mösyö Orlando rahatsız olduğu için Dörtler Melisindeki yerini Mösyö Sonino işgal etmiştir. Dün araştırılan ve tartışılan başlıca mesele 'Türkiye Meselesi' idi.

[90] Sebilü'r-reşad: c, XVII, s, 29

Bugün adı geçen mesele hakkında açık bir fikir edinmek için önceye dönmek gerekmektedir. Müttefiklerin Osmanlı Devleti hakkındaki tesviye hali çok değişiklikler geçirmiştir. 1915 ve 1916 yıllarında imza edilen itilaflarda kararlaştırılan hususlar, Türkiye'den Türk olmayan kavimlerin ayrılmasıyla geri kalan kısmını bırakmak maksadına yönelik idi. Bu itilaflara göre Suriye, Irak, Arabistan, İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri himayesi altına geçiyordu. Sonra İzmir ve Antalya vilayetleri İtalya'ya ayrıldı. Bilahere Rusya'nın çökmesini, dağılmasını müteakip İngiltere tarafından gerek Fransa, gerek İtalya ile imzalanan itilafların geçerli ve yürürlükte olacağına dair ileriye sürülen teori ve konferans tarafından bir Arap devletinin kurulmasının tasdik olunması, durumu büsbütün şekillendirdi. Çünkü, Fransa daha önce kendisine ayrılan ve sonra yeni Arap devletinin hissesine düşen Suriye toprağına karşılık tavizler istiyordu.

Üç günden beri konferansta yeni bir şahsiyet varlığını ispatlamıştır: 70 milyon Hindistan Müslümanını temsil eden Mihrace Bikanir. Kendisi bir temsilciler heyetinin başında olarak, İslam dininin Halifesi olarak Sultan'ın davasını savunmaya gelmiştir ki, bütün Hindistan Müslümanları takdis ve dualarını onun mutluluk ve kurtuluşunu temenniye hasretmişlerdir. Halifeyi vesayet altına almak bütün Müslümanların dini duygularını rencide etmek olacaktır.

Heyet, özellikle İstanbul meselesini ileriye sürmüş ve Doğululara has bir saflıkla Almanlara Berlin, Avusturyalılara Viyana terk edildiği halde Türklerden İstanbul'un alınmasının caiz olamayacağını açıklamıştır. Müslüman Hintlilerin bu tarzda vuku bulan tezahüratı Dörtler Meclisi üzerindeki dikkat çekici bir tesir

meydana getirmiştir. Bunun üzerine adı geçen meslis müzakere ile Ermenistan, Irak ve Suriye gibi Osmanlı Devletinden ayrılacak kısımların sınırlarını çizmeden önce Türklerin çoğunlukta bulundukları vilayetlerin idare tarzını tayine karar vermiştir. Çeşitli vilayetlerin mıntıkalara ayrılmasıyla sayılı devletlerin mandası altına konulması hakkındaki tasavvur ve temayülden feraga olunmak lazım geldiği teyit etmiştir. 20 Nisan 1919 tarihli Matin Gazetesinde de 'Dörtler Meclisi Hint Müslümanlarının temsilcisi olan Bikanir'in dinlenilmesinden beri vaziyetin değiştiğini' yazmaktadır.[91]

Hindistan Hilafet Cemiyeti: Elimizdeki bir belgeden anlaşıldığı kadarıyla 'Hindistan Hilafet Cemiyeti' 1920 yılı başlarında kurulmuştur.[92]

Bütün Hindistan Müslümanlarını temsilen teşekkül eden bu cemiyete göre Türkiye meselesine büyük bir dikkat gösterildiği, Mekke şerifi Hüseyin'in Hint Müslümanlarınca mübarek makamların hizmetkarı sıfatıyla tanınmadığı,i Hilafet meselesi hakkında Hindistan Müslümanlarının görüşlerini bildirmek üzere Londra'ya bir temsilciler heyetin gönderildiği ve Osmanlı Devletine İslam dünyasının dayanağı nazarıyla bakıldığı açıklanmaktadır.[93]

O günlerde Times'da çıkan bir makalede 'Türkiye barışında Müslümanların Türkiye hükümdarlarına karşı duydukları yakınlık ve ilgiden daha büyük şeylerin göz önüne alınacağının' açıklanması üzerine Seyit Emir Ali, adı geçen gazetenin 7 Ocak 1920 tarihli nüshasında konu ile ilgili olarak cevabı bir yazı yayınlanmıştır. Bir

[91] Sebilü'r-reşad: c, XVII, s 47
[92] Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A.IV/7, D.55, F.4
[93] Sebilü'r-reşad: c, XVII, s, 156

dereceye kadar Hindistan Müslümanlarının görüşlerini aksettirmesi bakımından buraya almayı uygun bulduk. Yazı 'Times Baş Muharririne' başlığı altında yayınlanmıştır. Bu yazıda şu görüşlere yer verilmektedir:

"25-30 milyonluk Müslüman ahaliye sahip olan Fransa'nın İslami duygulara riayet etmesine karşılık, 100 milyon Müslüman ahaliye sahip olan İngiltere'nin bunları ihmal etmesi cidden gülünç olur. Britanya imparatorluğunda her kes Hindistan Müslümanlarının İstanbul ve Hilafet-i Osmaniye hakkındaki hislerinin derinliği ve şiddetini bilir. Hint Müslümanlarına münhasır olmayan bu hissin doğduğu zaman, sizin dediğiniz gibi yeni, yahut bence eskiden beri mevcut olsun, onu pratik politikada bir etken olmasına engel dahildir.

O, canlı bir şuurdur. Bütün Hindistan kıtasını sarmış, Hindistan'ın bütün sınıflarında sonsuz bir heyecan doğurmuştur. Bunu hem bir his olarak kabul etmek, hem de inkar etmek politika ile uyuşmaz. His tarihin akışı içinde bir çok İngiltere'yi Filistin, Kudüs ve İstanbul hakkında endişelere uğratan ve dini taassuptan kurtuldukları sanılan çevreleri de açan ve kuşatan odur. Britanya imparatorluğunun barış içinde gelişmesini ve Hindistan'ın İngiliz ve Hintli nüfusunun selamet ve emniyetini isteyen her vatandaşın sizin tavsiye ve müdafaa ettiğiniz politikaya karşı sesini yükseltmesi bir görevdir. Bu politika, Türkiye'nin geleceğini düzenleyecek hükümler nezdinde kabul mevkii bulursa, bunun neticesi huzursuz olan bütün kuvvetlerin bir yolda birleşmesidir.

Hint Hilafe Cemiyeti Sindh'in merkezi olan Haydarabad şehrinde 'Hilafet Meselesi' hakkında önemli bir konferans toplamış, konferansa Hindistan'ın en önemli İslam merkezlerinden ve büyük şehirlerden gönderilen temsilciler katılmıştır. Konferans, bu önemli konu hakkında bazı kararlar aldığı gibi, Zat-ı hazret-i Hilafetpenahi'ye biatın sunulmasına da karar vermiştir. Bu karar konferans başkanı Gulam Muhammed imzasıyla makam-ı sadarete çekilen bir telgrafname ile tebliğ olunmuştur. Telgrafnamenin sureti aşağıdaki gibidir:

"Haydarabad'ta toplanan Hilafet konferansının gelecekteki kararlarını Atabe-i Seniyye-i Hazret-i Hilafetpenahi'ye arz eylemenizi rica ederim. Konferans, hazret-i padişahiyi meşru Halife olarak tanıtmak konusunda İslam dünyasına katılır ve Peygamber-i zişanımız efendimiz hazretlerinin Halifesi ve Emiru'l-Mü'minin olan Zat-ı hazreti Hilafetpenahi'ye biy'at dini bir içtenlikle merbut olduğumuzu arz eyler[94]".

30 Nisan 1921 tarihli Sebilü'r-reşad'ta yayınlanan bir haberde Hindistan'da karışıklıkların devam ettiğinden, Allahabad civarında yeni bir isyanın çıktığından bahsedilmekte ve şöyle devam edilmektedir: 'İngilizlere karşı hareketin başında bulunan Mr. Gandi Dayly Herald'ın Hindistan muhabirine denilmiştir ki, Hindistan Müslümanları ile uzlaşmadıkça İslamın nüfuzu sağlanmalı, İzmir, Trakya gerçek sahibine geri verilmelidir. İstanbul itilafçılar tarafından tahliye edilmelidir. Hint Müslümanları mukaddes topraklar üzerinde gerek doğrudan, gerek dolaylı olarak ecnebi nüfuzunun hakim olmasına dayanamazlar. Bundan dolayı Filistin'de İslam

[94] Hilafet Türklerden alınarak Araplara verileceğine dair İngilizlerce yapılan sinsi çalışmalara karşı bir cevaptır.

kontrolü bulunmalıdır. Hindistan Milli Hareket Cemiyeti reisi yeni Hindistan Müslümanlarının duygularını yatıştıracak bir şekilde Sevr Muahedesinin değiştirilmesini talep etmiştir.

Hindistan ordu başkumandanı bütçe müzakereleri sırasında Hindistan'ın dağlık arazisindeki kabileler hakkında şu bilgiyi vermiştir:

"Kabileler gerektiği zamanda 150.000 kişilik savaşçı çıkarırlar. Son zamanlarda ahaliyi tamamen silahlandırmışlar, aralarında askeri bir disiplin kurmuşlar ve bu şekilde adi geçen kabileler tehlikeli bir durum almışlardır. Bunlara karşı yapılacak iki şey vardır: Ya bu araziyi devamlı bir askeri işgal altında tutmak, yahut tamamen tahliye etmek, Lord Gürzon 20 yıl önce o civardan İngiliz askerini çekerek yerlilerden alaylar teşkil etmiş ve İngiliz zabitlerinin kumandasına vererek kabilelere kendi mıntıkalarını korumaya memur etmiştir. Birincisi Cihan Savaşı mütarekesine kadar bu uygulamadan yararlanılmışsa da, Şark olayları dolayısıyla bu tertibat bozulmuştur. Sadık aşiretlere yardım edemediğimizden, milis erleri takım takım kaçmaktadırlar. Hindistan Bakanı Lord Mentequ, bütün aşiretler arazisinin işgal ve idaresi taraftarıdır. Demiryolları miktarı artırılacak, motorlu nakliye araçları çoğaltılacak, eski milis kuvvetleri mümkün mertebe tekrar kurulacaktır. Hindistan sınırındaki durumun emniyeti Afganistan Antlaşmasına bağlı bulunmaktadır.

İsyanın doğurduğu endişeye gelince: Mobla isyanı, hazırlanmakta olan genel bir ihtilalin zamanından önce yapılmış bir kısmı sayılmaktadır. Bu da Mehmet Ali ve

Şevket Ali biraderlerin (Yeni Hint Cumhuriyeti) hakkındaki galeyana getirici nutuklarından anlaşılıyor.

Terhis edilerek Hindistan'ın her tarafına yayılmış olan pek çok erin isyanı teşvik ve ihtilalcilere yardım etmeleri, bununla beraber hilafet propagandalarının orduda faaliyet kazanmış zannı da mevcuttur.

Afganistan ile muahede imzalanmasının tehiri, isyanı muahedeyi, sonraya bırakmak için önce yapılmış olması ihtimali vardır. Bununla beraber, ne kadar pahalıya mal olursa olsun, Afganistan ile muahede imzalanacaktır. Şu kadar ki, muahedenin kesin ve devamlı olacağı şüphelidir.[95]

İngiliz Ordularındaki Hintli Müslüman Askerler: Daha önce İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı boyunca seferber ettiği ordularında, özellikle Osmanlı Devletine karşı sevk ettiği birliklerinde çok sayıda Hintli Müslüman subay ve eratı kullandığından, bunların nasıl iğfal edildiklerinden bahsetmiştik. Burada Hintli Müslüman askerlerin Antep ve Maraş'ın işgalleri sırasında karşılaştıkları Müslüman Türklere karşı tutumlarından bahsetmeyi yerinde bulmaktayız. Bu askerlerle ilgili bilgiler Sebilü'r-reşad'ın Ankara'daki idarehanesine gelen iki kimse tarafından anlatılanlara dayanmaktadır ki, doğruluğundan şüphe edilmemesi lazımdır, çünkü, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Vekili Fevzi imzasıyla Felah Grubuna çekilen

[95] Sebilü'r-reşad: c, 19, s, 491, s, 251, ATASE ' de konuyla ilgili bir belgede Molla isyanının Hilafet merkezinin teşvikiyle meydana geldiği bildirilmektedir (A.1/7895, D.13, F.2/2).

şifreli bir telgrafla Diyarbakır'da ordumuz hizmetinde çalışan Hintli Müslüman subaylar bildirilmektedir.[96]

Sebilü'r-reşad'ın Ankara'daki idarehanesine gelen iki şahsın 'hocafendi' oldukları anlaşılmaktadır. Anlatılanlar soru ve cevap şeklindedir. Maraş'ta ve Antep'te itilaf devletlerinin uygulamaları hakkında ve Ermenilerin pişdarlıkları anlatıldıktan sonra dergi mümessili sözü Hintli Müslüman askerlere getirerek sorusunu sormaktadır. Buradan itibaren konuşmayı aynen alıyoruz:

"-İngiliz askerleri içinde Hintliler de var mıydı?

-Tabi değil mi? Boyundurukları altında tuttukları Hintliler vs. milletler her zaman ve her yerde İngiliz menfaatine hizmet etmekte mükelleftir. İngilizlerin saltanat kuvveti hep böyle mahkum milletlerin omuzları, başları üzerine kurulmuştur. Asya'dan, Afrika'dan ve daha başka kıtalardan hayvan gibi insanlar topluyor. Onları öyle bir teşkilat ile bağlıyor, öyle bir efsun ile teshir edebiliyor ki, artık onlar her yerde hissesiz bir hayvan, idraksiz bir makine gibi İngiliz hesabına işliyor. Ne gittikleri yol sonunu görebiliyorlar, ne de yaptıkları şeyin manasını kavrayabiliyorlar.

Tıpkı bir sürü gibi, sevk olunan tarafa gidiyorlar. Hatta arkadaşı, hatta dindaşı olsa yine fark edemeyecek hale geliyorlar. Desiseler mucidi İngilizler o konuda da bu biçareleri bir suretle iğfal ederek kendi din kardeşlerine karşı saldırıp, duruyor. Zavallılar başlarını ezen, mevcudiyetlerini kemiren düşmanlarının menfaati uğrunda ölüp gidiyorlar. Ne feci, ne acıklı bir ölüm. Ne kendi milleti için ölüyor, ne de kendi

[96] ATASE, A. 1/7895, D.100, F.1/7

vatanı için, ne de kendi şanı için. Bilakis, milletini esir eden, vatanını istila eden, şeref ve şanını bitiren düşmanı için ölüyor. Bunlara acınmaz mı? Her ne zaman yaptığı işin manasını biraz düşünmek istese derhal kafasına İngiliz darbesi iner. İngiliz esareti altındaki diğer bir milleti ona musallat eder, onunla onun serkeşliğini giderir. Artık öyle bir durum ki kurtulmanın imkanı yok.

-Siz bu adamlarla temas edip, onları irşada çalışmadınız mı?

-Çalışmamak olur mu? Bizim bu konuda sarf ettiğimiz çalışmayı bilseniz...neler yapmadık. Evlerimize davet ettik. Her rast geldikçe selam veriyorduk, dillerinden anlayamadığımız halde lisan-ı hal ile kendilerine gerçeği anlatmaya çalıştık. Daha sonra kendileriyle konuşabilecek tercümanlar da bulduk. Bir gün bir evde tercüman aracılığı ile birkaç Hintli Müslüman'la konuşuyorduk.

Ey Müslüman kardeşler, dedik. Bu yaptığınız iş dine karşı büyük bir cinayettir. İslamiyet'e karşı ne büyük hıyanettir. Siz memleketinizi, çoluk çocuğunuzu terk ederek İslamiyet üzerine küfrün hakimiyetini temin için kanlarınızı döküyorsunuz. Biz sizin düşmanınız mıyız ki bize silah attınız, İngilizlerin galibiyetine vasıta oldunuz. Bakınız işte bizim de sizin gibi camilerimiz var, sizin minarelerinizde, okunan ezan-ı Muhammedi bizim minarelerimizde de aynen okunuyor. Sizin teveccüh ettiğiniz kıbleye biz de müteveccih bulunuyoruz. Sizin dest-i ihtiramda tuttuğunuz Kuran-ı biz de başımız üstünde taşıyoruz. Yüzlerce senedir biz bütün bir cihanı küfre karşı İslamiyet'i müdafaa ile uğraşıyoruz. Bu uğurda feda ettiğimiz nüfusun, servetin haddi hesabı yoktur. Bu yüzden memleketlerimizin ne kadar acınacak hale geldiğini işte gözlerinizle görüyorsunuz. Nasıl oluyor da siz

silahlarınızı biz Müslüman kardeşlerinize çevirip küffarın galibiyetine yardımcı oldunuz?

Biz bunları söylerken Hintliler hüngür hüngür ağlıyordu. Günahların kefareti olarak döktükleri yaşlar bellerindeki İngiliz palaskaları üzerine düşüyordu. İçlerinden birisi silah kullanan nasırlanmış eliyle İngiliz zulüm ve esareti altında kavrulmuş yüzündeki yaşları silerek dedi ki:

-Rica ederim, bizi insan yerine koyup ta bize itibar etmeyiniz. Bizim hayvandan hiçbir farkımız yoktur. Bizim halimiz sizden de yamandır. O gaddar İngiliz başımıza birer yılar takmış, istediği yere bizi sürüklüyor. Bize dedi ki: 'Almanlar Halifenizin düşmanıdır, Halifeniz bizimle beraberdir. Halifeyi kurtarmak için Almanlar ile harp edeceksiniz.' Biz Almanlarla harp ettik biliyoruz. Şimdi hakikati görüyor ve anlıyoruz. Fakat ne fayda? Bir defa bu büyük günahı işledik. Şimdi diğer bir fırsatı bekliyoruz. İslamiyet'e karşı irtikap ettiğimiz bu hıyaneti elbette bir gün gelir biz yine kanımızla temizleriz.

Hint Müslümanlarının böyle bizimle münasebetle bulunmaları İngilizlerin pek canını sıkmıştı. Fakat açıktan açığa men etmek istemiyordu. Bunların bizimle temas etmeleri için bin türlü engeller ihdas ediyordu. Biz Hintli Müslümanlarla münasebeti o kadar ileri götürmüştük ki, bayramda hepsine tepsilerle baklavalar yedirdik. Hani İngilizler zamanında Ermenilerle aramızda bir mesele çıkmış olaydı, mutlaka Hintli Müslümanlar bizim saflarımıza geçeceklerdi. İngilizler bunu sezdiği içindir ki silah toplamak teşebbüsüne karşı biz biraz dayatınca ileri gitmediler, derhal vazgeçtiler.

İngiliz işgal askerlerine karşı biz bu suretle siyasi tedbirler alırken bir gün 'İngilizler gidiyor, yerine Fransızlar geliyor' diye bir haber memlekete yayıldı. Buraları Fransız mıntıka-ı nüfuzu olmuş. Geçici zannettiğimiz işgal kalıcı oluyormuş. Bu haber herkesin kafasını alt-üst etti. Derhal ahaliyi camiye topladık. Onlara durumun aslını anlattık.

-Ey Müslümanlar dedik. Bu memleketler Fransızlara verilmiş. Buralarını devamlı surette işgal için yola çıkmışlar. Geliyorlar. Ecnebi işgali ne demek olduğunu gözlerinizle gördünüz. Ecnebilerin esareti altına aldıkları milletlerin zillet durumunu da Allah size gösterdi. Şimdi artık hareket zamanı geldi. Felaketli günler yaklaşıyor. Fransızlar bir kere yerleşirse, onları buradan çıkarmak bir daha kabil olmaz. Onun için ne yapacaksak şimdiden karar verip, harekete başlayalım."[97]

[97] Sebilü'r-reşad: c, XVIII, s, 297-298

### 4.1.5) Hint Hilafet Komitesi Tarafından Yayımlanan Beyanname

'İngiltere Hükümetinin Türk Yunan meselesini Konferans barış şartlarından anlaşıldığı kadarıyla, sınırların düzenlenmesi şeklinde çözmeye çalışması, Trakya, İstanbul, Anadolu, Kutsal topraklar ve Türk imparatorluğunu Arapça konuşulan vilayetlerin bağımsız olmaları hakkında İngiltere'nin evvelce vaatleri karşısında bulunduğu Hint hükümeti ve ahalisi için bir harekettir. Vaatlerine aykırı olarak İngiltere Hükümetinin Yunanistan'ı bu meseleye karıştırdığından, Yunanistan'ın buralarda bir yeri olamaz. Bu devletin bu mesele ile alakası Müslümanlara karşı kahpece yapılan zarar ve ziyan ile başladı.

Eğer müttefiklerin gayesi gecikmiş olan adaletin iadesi ile İslam dünyası ile barışmak ise, çözüm çaresinin ilk şartı Yunanistan'ın Türk arazisine tahliye etmesidir. Gelibolu yarımadasının Yunanistan'a katılması, adı geçen devleti geçmişte pek çok kargaşalıklara sebebiyet veren hırsında cesaretlendirmektedir. Bu gerçektir. Çünkü Simla'da yayınlanan resmi tebliğ, İngiltere Hükümetinin Türkiye'ye karşı iyi niyetinin boş olduğunu ispata yeterlidir. Bilinen olayları göz önüne alarak Hint Müslümanları resmi tebliği devletlerin Türkiye'ye karşı besledikleri iyi niyet hakkında gösterilen şüpheleri gidermek için gülünç bir teşebbüs olarak telakki etmelidirler. Mr. Montequ'nun Hint Müslümanlarının istediklerini yayınlamasından dolayı görevden el çektirilmesi, İngiltere Hükümetinin bazı yerlerde Yunan taraftarı politikalarına karışılacağından endişe ettiğini gösterir. Yakın Doğu konferansında teklif edilen şartlar hiçbir şekilde Hint hükümetinin isteğini yerine getirmez.

Adı geçen hükümet, söz konusu isteklerin İslam kamuoyunu memnun edebilecek asgari istekler olduğunu ihtar etmiştir. Hint hükümetinin İngiltere Hükümetine çektiği telgrafta, Müslüman türbeleri, Müslüman mukaddesatı ile dola olan Edirne şehrinden ehemmiyetle bahsedilmiş idi. Hint hükümeti, bunun gibi, İzmir'in kayıtsız şartsız Türklere geri verilmesini ve kutsal topraklarda Halife'nin nüfuzunun iade edilerek kurulması lüzumundan da bahsediyordu. Müttefiklerin teklifi, bu mutedil istekleri bile göz önüne almıyor. Resmi tebliğde zikredilen şartlardan aşağıda kısaca bahsedilecektir.

Müttefiklerin Türkiye ile Yunanistan arasında adilane bir barışın kurulmasını arzu ettikleri söyleniyor. Bu savaşta Yunanlılar mütecaviz yerindedirler. Yunanlılar, Anadolu'daki Hristiyanların tehlikede bulundukları Meclis-i Aliyye' ye bildirdikten sonra müttefikler tarafından bu yerleri işgale davet edildiler. Türk toprağını istila için kullanılan bu sebebin kesinlikle doğru olmadığı milletler arası komisyonu verdiği rapordan anlaşılıyor. Bundan başka, Meclis-i Aliyye tarafından sınırlandırılan işgal alanına tecavüz ettiler. Bu tahkik komisyonu tarafından Müslümanlara karşı mezalim yapmakla itham edildiler. Vatanlarını savunan Türkler bu yunanlıları mağlup etti. Paris Konferansı şartları Yunanlıları mağlup ve münhezimlere mahsus şartlardan koruyor. Müslümanların böyle bir barışın adilane olduğunu kabul edemezler. Mağlup düşmanı hezimetten kurtaran bir barış Türkler için adilane olamaz.

Resmi tebliğde deniliyor ki, 'Müttefikler ırken, tarihen Türklere ait olan yerlerde İstanbul başkent olmak üzere bağımsız mülki varlıklarını yeniden diriltmeye kadir bir Türkiye'nin yeniden kurulmasını arzu ederler'. 1918'de Başvekilin ma'hüd

vaatlerini Hintliler henüz unutmadılar. Bu vaatlerde ' Müttefiklerin Türkiye'yi İstanbul, Trakya ve Anadolu'nun tekin ve meşhur yerlerinden mahrum etmek için savaşmadıkları' temin ediliyordu. Bu sözleri resmi tebliğ ile karşılaştırarak müttefiklerin Türkiye'ye karşı besledikleri iyi niyetin zayıf olduğunu görüyoruz. Muzafferiyetten sonra müttefikler Türkiye'yi Trakya'dan ve çoğunluğu Türk olan yerlerden mahrum etmeyeceklerini ilan ettiler. Şimdi ise, meşhur Edirne şehri de dahil olduğu halde tamamiyle Türklerle meskun Gelibolu ve Trakya'nın büyük bir kısmını Türkiye'den ayırıyorlar. Tebliğin ikinci maddesi, Hint Müslümanları tarafından kabul edilemez.

Hint Müslümanları Halifenin dinin koruyucusu olabilecek bir yerde bulundurulmasından başka bir şey istemiyor. İslam dünyası bundan az bir şeyi kabul edemez. Yakın-Doğu konferansı kararları, Halifeyi kutsal topraklar üzerinde böyle bir yetkiyi vermemektedir. Kutsal toprakların ve dinin tek koruyucusu Halifedir. Filistin'de büyük İslam çoğunluklarının Musevi ve Gelibolu'da Yunan idaresi altına sokulması müttefiklerin açıldıkları arzulara aykırıdır.

Tebliğde, müttefiklerin genel savata büyük fedakarlıkları için tazminat verilmesini arzu ettikleri yazılıyor. Hint Müslümanları Yunanlıların genel savaşta Hintlilerden fazla fedakârlıkta bulunduklarını kabul edemezler.

Fedakârlıklarından dolayı Yunanlılara tazminat verilmesi gerekiyorsa, müttefikler bunu Hintlilerin değil, kendi zararlarına olarak versinler. Hindistan taltif edilmeye Yunanlılardan daha çok layıktır. Bundan başka, Hintlilere bu yönün göz

önüne alınacağı İngiliz Başvekili tarafından söz verilmiş idi. Hindistan, İslam dünyasının bütünlüğünü kendi davası olarak kabul etmiştir. Hindistan, Türk ekseriyetini haiz olan yerleri ve türbeleri iki defa İslamları imha eden bir milletin idaresi altına konulmamasını talep ediyor. Eğer müttefikler Hint menfaatlerini Yunan menfaatlerine feda etmek istiyorlarsa, bunu açıktan açığa söylesinler. Fakat, Hint Müslümanlarının şüphelerini çekmemek için müphem tebliğler yayınlamak suretiyle gidermeye teşebbüs etmesinler. Türklere karşı yapılan savaşlarda acaba kaç Yunanlı, kaç Hintli öldü? Müttefikler önce bu soruya cevap versinler ve sonra Hintlilerin zararına olmak üzere Yunanlılara tazminatı versinler. 20 Ocak 1920'de Lloyd George Avam Kamarasında, Türkiye'yi mağlup eden Hintli kıtalar olduğunu söyledi. Böyle olmakla beraber Yunanistan için Hint menfaatleri gözden çıkarılıyor.

Tebliğde müttefiklerin komşu sahalarda veyahut birlikte yaşadıkları yerlerde her iki milleti de birbirine saygı göstererek yaşamalarını sağlamayı arzu ettiğini söylüyor. Hint Müslümanları, bu arzunun ancak Türk çoğunluğunu Türk idaresi altına bırakmakta kabul edilebileceği iddiasındadırlar. Türkler, gaddar Yunan idaresine sokulmakla Hindistan temin edilemez. Müttefikler adilane hareket edeceklerine dair deliller göstermedikçe tebliğlerde yayınlanan ifadeler boşunadır.

Tebliğde deniliyor ki: 'Müttefikler gerek Hristiyan ve gerekse İslam azınlıkların korunmasının sağlanacağını arzu ediyorlar'. İşte bunun için Trakya ve Gelibolu'da müttefikler büyük İslam çoğunluğunu Yunan idaresi altına sokmak istiyorlar. Tebliğin bu kısımlarının gösterişten ibaret olduğunu ispat için fazla bir şey

söylemeye gerek yoktur. Bu hususta pek çok şeyler söylenebilir. Hint Müslümanları bu cihet hakkında fikirlerini tekrar tekrar beyan etmişlerdir.

Tebliğde deniliyor ki: 'Müttefikler Türk kuvvetleriyle Avrupa devletleri arasında silahlı anlaşmazlığı engellemeyi arzu ediyorlar'. Bu açıklamayı Hint Müslümanları müttefiklerin teklif edilen şartları haklı göstermek ve Türkiye'nin mali ve askeri bağımsızlığına engel olmak üzere bir bahane olarak telakki ederler. Bu, boğazlar mıntıkasının askerden arındırılması, eski anlaşmaların konması ve Türk topraklarının Yunanistan'a katılması için bir bahanedir. Özetlersek, bu Türkiye'yi Avrupa'daki düşmanlarının kahpece saldırılarına karşı kendini savunamayacak derecede zayıf bulundurmak için bir bahanedir.

Tebliğde deniliyor ki: 'Müttefikler her şeyden çok taraf tutmaktan kaçınmak ve her iki tarafa adaletli olarak davranmayı arzu eder'. Bu, Hindistan Müslümanlarının safderun olduklarını zannetmektedir. İngiliz temerküz kabinesinin kendisine karşı Mr. Montequ'nun yönelttiği ve müttefiklerin tekliflerinin ispat ettiği bu manda taraftarlığını reddetmedikçe, biz Hintliler müttefiklerden birisinin taraf tutmuş olmasından daima şüphe etmeliyiz. Adı geçen teklifler, Yunan lehindedir. Temerküz hükümeti ricali Zaheref'in kabine üzerinde nasıl nüfuz yürüttüğünü açıklasınlar. Önce, müttefikler Türkiye'ye ve Yunanistan'a uygun, ciddi olarak ve tarafsızca tekliflerde bulunsunlar. Sonra, Hintlilerin tarafsızlıklarından şüphe etmemelerini istesinler. Tebliğde yayınlanan sebepler ve bahaneler cidden pek gülünç ve yanlıştır.

Boğazlar meselesinde, komisyonun bir Türkün başkanlığı altında bulunması, Gelibolu yabancı bir devletin işgali altında bulundukça, İstanbul'un korunmasını saplayamaz. Bu hususlaki teklifler İstanbul'un emniyet ve selametini tehdit eder.

Müttefikler Türkiye'de yaşayan yabancı uyruklar üzerinde Türk mali ve adli salahiyete dışın müdahalelerinden masun olduğunu iddia ediyorlar. Bu gibi müdahaleye son olarak Mısır'ın inkıyat ettiğine ve Türkiye tarafından yabancılara verilen imtiyazların Türkiye'ye karşı kullanıldığını gördük. Müttefiklerin bu hususlaki teklifleri İslam dünyasında derin bir güvensizlik duygusu doğurmuştur. İslamları temin edebilecek olan şartlar içinde bunun bulunması gerekir.

Tebliğ, Doğu Trakya meselesini müşkül ve endişeli olarak tasvir ediyor. Bizim görebildiğimiz gerçek zorluklar şudur ki, İngiltere'nin büyük Türk çoğunluğunun gaddar Yunan idaresine sokulmasını istemesinde, 300 milyondan fazla İngiliz teb'asına karşı gözünü dönmeyerek üçüncü dereceden aşağı ve Hristiyan olmaktan başka bir meziyete olmayan devlet ile gizli bir anlaşma yapmasındadır. Hint Müslümanları ve vatandaşları İngiltere'nin namus ve haysiyetini gözeterek, vermiş olduğu vaatleri harfiyen yerine getirmesini İngiliz hükümetinden ister'[98].

Mustafa Kemal'in İslamcı Politikası: Milli Mücadele boyunca Mustafa Kemal'in takip ettiği politikanın esası, her ne pahasına olursa olsun, kayıtsız şartsız millet egemenliğine dayanan milli bir Türk devleti kurmaktır. Mustafa Kemal, içinde yaşadığı devrin 'milli hükümranlık' ilkesinin yayılmaya başladığı ve yavaş yavaş

[98] Sebilü'r-reşad: c, XX, Sayı: 504- s, 116-118

hakim olmaya başladığı bir devir olduğuna inanmaktadır. Eskiden olduğu gibi bu devirde de bir çok milleti içine alan devletlerin yaşama şanslarının giderek azaldığını, bundan böyle milli devletlerin var olacağını ve yaşayabileceğini görmektedir. Milli bağımsızlık, milli hakimiyet, milli devlet, milli meclis, milli irade gibi kavramlar O'nun üzerinde en çok durduğu ve gerçekleştirmeye çalıştığı hususlardır. Bunları sadece Türk milleti için değil, mazlum ve mağdur bütün Müslüman milletler için de temenni etmektedir.

Mustafa Kemal, 'İslamcılık'ı Milli Mücadele boyunca bir 'etken olarak' kullanılmıştır. 'Düvel-i muazzama adı verilen Batı'nın güçlü emperyalist devletlerine karşı mücadelesinde istinat ettiği yer İslam dünyasından başka bir yer olmayacaktır. Zaten başkasını da düşünmek mümkün değildir. Mustafa Kemal'in bu etkeni kullanmasında, Türkiye'nin o zamanki sosyo-psikolojik durumu da tesirli olmuştur. Yeni Türkiye Devletinin kuruluşu yolunda büyük bir adımı teşkil eden T.B.M.Meclisinin toplanması için yayınladığı 19 Mart 1920 tarihli genelgesinde 'Makam-ı Hilafet ve Saltanat'ın bağımsızlığının korunması ve Makarr-ı Hilafet ve Saltanat olan İstanbul'un kurtarılmasını hedef alacak milli savaşı Meclis-i Müessisa'nın kontrolü elzemdir' demek suretiyle Milli Mücadele hareketinin bir isyan hareketi olmadığını ilan ediyordu.[99]

İçeride Müslüman kitleye dayandığı için bu politikayı uygulamakla İngilizlere karşı halkın duyarlılığını artırmak istiyordu. Milli Mücadele hareketinde temel düşman güç olarak İngiltere bulunuyordu. İslam dünyasının büyük bir kısmı da

[99] Atatürk, 'Nutuk', s, 422

İngiltere'nin işgali altında bulunduğundan dolayı adı geçen devlet büyük bir Müslüman nüfuza sahip olmuş oluyordu. Müslümanlar üzerinde büyük bir nüfuz ve prestije sahip olan Hilafet müessesinin Türklerin elinde bulunmasından rahatsızlık duyan İngiltere'nin, gerek o zamanlar ve gerekse savaş sonrasında adı geçen müesseseyi Türkiye aleyhinde kombinezonlarında kullanmak istediği bilinmektedir. Halifeliğin varlığını kendisi için tehlikeli bulan İngiltere bunu Araplara teklif ettiği zaman en şiddetli tepkiyi Hindistan Müslümanlarından görecektir. Hint Müslümanlarına göre Mustafa Kemal Anadolu'da İslamiyet için savaşıyordu ve Arap ülkelerinin Osmanlı Devletine karşı ayaklanmalarını da ihanet sayıyorlardı.[100]

İşin aslına bakılırsa Anadolu'daki milli hareket, Türk milliyetçilik hareketinden başka bir şey değildi. İslam dünyası, özellikle Hindistan Müslümanları bu gerçeği bilmektedirler. Çünkü Türk davasını içtenlikle benimsemişlerdi ve Türk milli mücadele hareketini Batı emperyalizmine karşı bir başkaldırı olarak görmüşlerdir. Türk milli mücadelesinin öncüleri ve özellikle Mustafa Kemal geçmişte takip edilen 'Panislamizm' politikasının nasıl bir hüsranla sonuçlandığını çok iyi bilmektedirler. Bundan sonra Türk milletini böyle sınırları belirsiz bir politika ile meşgul etmemek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Her milletin başlı başına bağımsız bir varlığa sahip olmaları, aralarında dayanışma yapmalarına asla engel değildir. Hele aynı dine inanan milletler için bunun sağlanmasından kolay bir şey düşünülemez.

Mustafa Kemal'in İslam etkenini kullanması İngiltere üzerinde istenen sonucu doğurmuştur. Anadolu'daki durum hakkında İngiliz hükümetine sunulan 25 Aralık

[100] Kürkçüoğlu, s, 83

1919 tarihli bir raporda, İngiltere'nin İslam etkeni karşısında tutumu görülmektedir. 'Milliyetçiler şimdi iki yol kullanıyor: Milliyetçi ol, çünkü İslam'ı kurtaracak yegane yol odur. İslam'a sadık ol, çünkü senin milli varlığını kurtaracak yegane yol odur. Bazı kuvvetler ezilebilirse de Bolşeviklik ezilemez. Bu fikirler her ikisi de İslam dünyasındaki İngiliz hâkimiyetini mahvedebilir. Biz, gerçek ideali din imiş gibi davranacak çıkarcı bir grubu idareci olarak takdime çalışacağız. Panislamizm'i ezemeyiz. Bu, tıpkı Batı'nın milliyetçilik gibidir. Bizim şimdiki gayemiz bölmek, arkadaş gibi davranıp sonra hükmetmek olmalıdır'[101].

Cemal Paşa'nın Sovyet Dışişleri Komiseri Çiçeren'in isteği üzerine hazırlandığı ve birer suretiyle Mustafa Kemal Paşa ile Afgan Emir'ine yolladığı muhtırada, dünya ihtilalinin kilidinin Hindistan olduğu, Britanya İmparatorluğunun elinden çıkarsa, İngiltere'nin felce uğrayacağı, İngiltere'de 10-12 milyonluk bir işsiz kitlesi doğacağı, İngiliz hükümetinin buna dayanamayacağı belirtiliyordu.

Afganistan ile imzalanan dostluk antlaşması, 1919 yılı içinde İngiliz egemenliğinden kurtulan Afganistan'ın Türkiye tarafından, Türkiye'nin de bu devlet tarafından tanımış olması bakımından çok önemlidir. Antlaşma metninin girişinde 'bu devletlerden birinin mutluluk ve felaketinin ötekinin mutluluk ve felaketine sebep olacağı kanaat ve inancıyla,,, bir vücudun parçası gibi, taraflardan birine gelecek sıkıntı ve dertten öteki tarafın üzüntü duymasını tabii sayan bu iki kardeş devlet ve millet' ifadelerine yer verilmekte ve 'öteden beri var olan manevi ve tabii birliğin politik alana geçirilerek, bütün Doğu'nun gelecekteki mutluluğu için hayırlı

[101] Kürkçüoğlu, s, 83

bir başlangıç olarak' dostluk ve ittifak antlaşmasının imzalanmasında Türkiye'nin Yüce Afganistan Devletini tam anlamıyla bağımsız tanımayı görev bildiği, ikinci maddesinde her iki devletin Hive ve Buhara devletlerinin bağımsızlığını tanıdıkları, üçüncü maddesinde 'Yüce Afganistan Devleti, yüz yıllardan beri İslamiyet'e liderlik ve ona üstün görevler yapmış, Hilafet dünyasını elinde tutan Türkiye'nin bu alanda lider olduğunu, bu fırsattan yararlanarak da açıklar' denilmek suretiyle İngiltere'nin Hilafet konusunda oynamak istediği oyunun bozulması yönünde Afganistan toplumunun duygu ve düşüncelerini açığa vurulmaktadır.

Antlaşmanın dördüncü maddesi 'Antlaşma taraflarından biri, Doğu'yu istila ya da sömürge yapma politikasını takip eden herhangi bir emperyalist devlet tarafından ötekine yapılacak saldırıyı bizzat kendine yapılmış sayarak, elindeki vasıta ve imkânlarla onu püskürtmeyi kabul eder' şeklindedir ve adını vermemekle birlikte İngiltere'ye karşı ortak savunma yapılacağını açıklamaktadır.[102]

[102] Sosyal, s, 25, 26

### 4.1.6) Hint Müslümanlarının Kurtuluş Savaşına Doğrudan Katkıları

Hindistan Müslümanları, Türkiye'de kardeşlerinin Avrupa kuvvetleriyle giriştikleri mücadeleye seyirci kalmadıkları gibi, sahip oldukları her şeyi Türk kardeşlerine bağışlamışlardır. Atatürk hakkında Pakistan'da yayınlanan bir eseri dilimize çeviren Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Urdu Dil ve Pakistan Araştırmaları Kürsü Başkanı Prof. Dr. Hanif Fauk, bu esere genişçe bir giriş yazmıştır. Prof. Dr. Fauk'un girişte yazdığı bilgilerden öğrendiğimiz kadarıyla Hint Yarımadasındaki Müslümanların, Osmanlı Devleti'nin güç zamanlarında, hareketsiz kalmadıklarını görüyoruz. Tarihimizde 'Doksan üç Harbi' diye bilinen 1877-1878 Türk Rus savaşı aleyhimize olarak sonuçlanmış, Türkiye büyük can ve toprak kaybına uğramıştır. Bu savaş Hint Müslümanları arasında büyük bir üzüntü doğurmuş, onları Türkiye'ye ellerinden gelen her türlü yardımı yapmaya sevk etmiş, aynı zamanda Urdu edebiyatında Türklerin yiğitliğini, eşsiz cesaretini ve hayranlık verici direnişlerinin işlendiği edebi şaheserlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Yunanistan'ın Makedonya'ya saldırısı, Kıbrıs Adasının İngiltere tarafından işgal edilmesi, Trablusgarp'ın İtalya eline geçmesi, Balkan savaşları ve nihayet Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin zarar görmesi Hint Yarımadasının her tarafındaki Müslümanları tedirgin etmiş, üzüntü ve öfkelerinin artmasına ve patlamasına sebep olmuştur. Hintli Müslüman liderler Türk kardeşliği uğruna her şeyini hatta canlarını bile vermeye hazırdılar. Bundan önceki satırlarda bu Müslüman önderlerden bir çoğundan bahsetmiştik. Onlara ilave olarak bazı zevattan da kısaca bahsetmeyi düşünmekteyiz.

Hint Yarımadasının Müslüman düşünürleri Britanya iktidarının İslam dünyası için tehlikeli olduğunu iyice anlamışlardı ve bu sebeple de Türkiye'yi tam olarak destekliyorlardı.[103]

Türklerin ateşli destekleyicilerinden biri Mevlana Numan Şıbli'dir. Şıbli'nin yakın bir arkadaşı, İngilizlerin tertiplediği bir toplantıda, Birinci Dünya Savaşı sıralarında kendisini Türklerin aleyhine yapılacak bir toplantıya davet eder. Şıbli Numani bu teklifi şiddetle reddeder ve öfke dolu bir sesle 'Türkler uğruna derimden ayakkabı yapılsa buna memnun olurum' der. Bu sözler O'nun Türklere ne kadar bağlı olduğunu göstermektedir.[104]

Türkiye'de 'Asr-ı Saadet' adlı mükemmel eseriyle tanınan Şıbli Numani 1857'de Azamgarh'ta doğmuştur. Babası, geliri yüksek bir avukat olan Şeyh Habibullahtır. 1872'de Lahor'a gelmiş, 1880'de başarılı bir avukatlık imtihanı geçirmiştir. Ancak birkaç ay avukatlık yapmış, Aligarh'ta bulunduğu sırada kardeşi tarafından Sir Seyit Ahmet'e takdim edilmiş, O da kendisine Collegiae School'da bir hocalık vermiş, bilahere kendisini Arapça ve Farsça profesörü tayin etmiştir. Şibli Numani 1892'de Yakın-Doğuya bir geziye çıkmış, bu vesile ile İstanbul, Beyrut, Kudüs, Kahire ve diğer İslam şehirlerini ziyaret etmiştir. A. Sıddıki'nin verdiği bilgiye bakılırsa, Şibli Numani 1896'da Haydarabad Nizamı'ndan bir tahsisat almış, 1898'de profesörlükten istifa etmiş, aynı yerde 'Ulum-ı Fünun' kısmının müdürü olmuştur. 1914'te ölmüştür.[105]

---

[103] Fauk, s, 8
[104] Fauk, s, 8
[105] Sıddıki, İ.Ans., c, 11, 518

Hint Yarımadasında Türkiye'ye daha adaletle davranılması ve toprak bütünlüğünün korunması lehinde sürdürülen kampanya yalnız Müslümanların desteğiyle yürüyordu. Bu müthiş kampanya İngiliz iktidarının temellerini sarsmıştı. Bu hareketin temeli Hint Yarımadası dışındaki Müslümanlar yani Türklere yardım ilkesi üzerine atılmıştı. Yerli unsurlar Müslümanların bu tutumunu beğenmiyorlardı. Bazı aşırı kimseler Müslümanların imanı, itikadı, fikirleri ve hatta isimlerini değiştirmeye kalktılar. Ancak Müslümanlar bu muhalefete aldırmadan Türkleri desteklemeye devam ettiler. Büyük önder Atatürk'ün düşmanlara karşı kazandığı her zaferi can ve gönülden desteklediler. Türkiye'yi sevmek ve Türkleri desteklemeye devam ettiler. Büyük önder Atatürk'ün düşmanlara karşı kazandığı her zaferi can ve gönülden destekleyiler. Türkiye'yi sevmek ve Türkleri destekleme kampanyası Müslümanlar arasında o kadar yayılmıştı ki,küçük çocuklar bile kardeşleri için canlarını feda etmeye hazırdılar.

Türk milletinin başarıları, Türk büyüklerinin bilhassa Mustafa Kemal adı Hint Yarımadası Müslümanları arasında hemen yayıldı, o kadar ki, başka bütün isimleri geride bıraktı. Ömer Rıza Doğrul'un 1928 de 'Asr-ı Saadet'in önsözünde belirtildiğine göre Şibli'nin hayru-ul halefi ve O'ndan sonra İslam dini ve İslam tarihinin en büyük uzmanı olarak tanımlanan Mevlana Süleyman Nedvi, Türkiye'nin kaderinin Mustafa Kemal'in elinde olduğunu söyledi. Hint Müslümanları Sevr Antlaşmasının iptali lehinde öyle şiddetli gösteriler yaptılar ki, İngiliz iktidarı onlara boyun eğmeye mecbur oldu.

Hint Müslümanlarının büyük lideri Muhammed Ali Cinnah, Türk topraklarının Yunanlılara hediye olarak verilmesini şiddetle kınadı ve Müslümanların bu entrikayı hiçbir zaman kabul etmeyeceklerini İngilizlere bildirdi. Urdu şair ve yazarları Türkiye için övücü sözler sarf ederken, Hint Yarımadasında milyonlarca Müslüman'ın düşüncelerine tercüman oluyorlardı. İkbal, ateşli kelimelerle düşüncelerini ve birkaç şiirinde Türkiye'ye karşı açılan savaşları anlattı ve kahraman Türk milletinin cesaret ve yiğitliğinden örnekler verdi.[106]

Pakistan'ın milli şairi Dr. Muhammed İkbal, 22 Şubat 1873'te doğdu. XX. Yüzyılın dünya çapında büyük mütefekkir şairlerinden biridir. Üniversite tahsilini, doktorasını Avrupa'da yapan İkbal burada iki gerçeği bütün genişliği ve derinliği ile görmüştü: Biri, Batı'nın sağlam bilgisi ile hareketli dinamizmi, diğeri İslam toplumlarının koyu cehaleti ile esirlikleri. 'Gezdim Frengistan'ı kaşaneler gördüm, gezdim diyar-ı İslami viraneler gördüm' diyen Ziya Paşa ve aynı dertten muzdarip Mehmet Akif Ersoy ile aynı görüşleri paylaşması bir tesadüf olmasa gerektir. Halbuki eskiden, orta zamanlarda durum bunun tam tersi idi. Ne Oldu da İslam dünyası bu hale gelmişti? Yine Ziya Paşa'nın deyişiyle 'İslam imiş Papende-i İkbal-i Terakki, evvel yok idi işbu rivayet şimdi çıktı', gerçekten İslam dünyasının geri kalmasının sebebi din miydi? İkbal bir şiirinde şiddetle haykırıyor: 'Hayır, İslamlığın bizatihi kendinde kusur ve ayıp yoktur, bütün kusur ve ayıp bizim Müslümanlığımızdadır'[107].

---

[106] Fauk, s, 10, ve Ö. Rıza Doğrul, a.g.e., önsözden.
[107] İkbal Hakkında Konferanslar, İstanbul, 1952, s, 30

İkbal, Hristiyan ve İslam dünyasında geçmişe ve şimdiye ait, ikisinde de birbirine zıt bu çifte gerçeği bütün açıklığı ile gördükten sonra Batı ve Doğu'nun ait aksaklığına amansız düşman kesildi. Batı'nın maddi cephesini makine medeniyeti olarak vasıflandırarak onu 'Allah'ın dünyası yalnız ticarethane değildir' diye alaya alıyordu. Batı'nın sağlam ilmi ile hareketli dinamizmi onu ne kadar büyülemişse, katı maddeciliği de o kadar tiksindiriyordu. Fakat O'nun asıl hiddeti hurafelerin karıştığı Müslümanlığa karşıdır'. Cahil hoca ile rüyaya dalan sufi ve onların köleleri:

"Büyük kılıcı götüren götürdü, onların elinde o kılıcın yalnız kanı kaldı'. 'Hoca İslam'ı sadece şekilleştirdi, sufi de mücerretleştirdi' diyerek ikisinin de Müslümanlığında canlılık olmadığını, bu sebeple de o yerde ölümden beter olan esaretin olacağını işaret etmiştir. Bütün Müslüman dünyası esarette, Afrika Müslümanları, Hindistan Müslümanları, Endonezya Müslümanları, Orta Asya'daki bütün Müslümanlar hep esarette, hatta İran bile Rus, İngiliz nüfuz mıntıkalarına ayrılmış. İslam dünyasında tek müstakil devlet Osmanlı Devleti, Muhammed İkbal, 'Allah'a Şekva' şiirinde Allah'tan Balkanlarda savaşan müminlere yardımını ister. 'Bankı Dera'da Edirne'nin kuşatılışı sırasında kahramanca savunmasını anlatır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında yıkılışımıza karşı 'Türklerin üzerine bir keder dağı çöktü' derken aynı keder dağının kendi göğsü üzerine çöktüğünü de duyar. Türk Milli Mücadele hareketini heyecanla takip eder, şahlanan imanımızı coşkunlukla över ve 'Ey insanlar, bir kere daha sadakat, adalet ve şecaat dersini öğrenin'[108] der.

[108] Tarlan, İkbal Hakkında Konferanslar, s, 30

Muhammed İkbal, 30 Ağustos 1922'de Dumlupınar'da kazanılan 'Başkumandanlık Meydan Muharebesi' üzerine yazdığı 'Tulu'ı İslam' adlı şiiriyle bizim zaferimizde, Türklükle beraber İslam'ın da zaferini alkışlıyordu. Hindistan Müslümanlarının bizim bağımsızlık davamıza gösterdikleri ilgi ve müzaheretin ne derecede samimi ve ihlaslı olduğuna misal şiirinde ta Hindistan'dan Mustafa Kemal Paşa'ya şöyle sesleniyordu:

"Mustafa Kemal Paşa'ya Hitap

Allah O'nu Teyit Etsin

'Bir ümmi vardı ki biz onun hikmet ve akıl ve idraki sayesinde takdirin gizli dünyasındaki sırlara vakıf olduk.

Bizim aslımız bir kıvılcım iken, O'nun bir bakışı ile cihanı kaplayan ve aydınlatan bir güneş haline geldik.

Din büyüğü (Harem Piri) gönülden aşk mefhumunu izale etti. O zaman alemde kusurumuz derecesinde zelil olduk.

Ovaların sert rüzgarları bize yarıyor. Bahar rüzgarının nefesleri altında dargın ve muzdarip bir goncaya döndük.

Masiva kaydına düştüğümüzden beri o feleklerin kubbesinden aşan naralarımız inleme haline geldi.

Tuzak kurmadan nice avlar avlayıp terkimize asmıştık. Şimdi ise okumuz ve yayımız koltuğumuzda olduğu halde avlarımız bizi öldürdü'

Atın nereye kadar giderse oraya atıl, düşünme. Biz bu meydanda nice kereler tedbir yüzünden mat olduk"[109].

[109] İkbal, 'Şarktan Haber', s, 87

İkbal'in iki açık kehaneti vardır: Daha 1907'de Avrupa'da iken Batı dünyasına karşı 'Ey Batılılar, medeniyetiniz kendi hançeriyle kendine kıyacak'. Gerçekten yedi yıl sonra Birinci Dünya Savaşı patlak vermişti. 1935'te İkinci Dünya Savaşının çıkmasından dört yıl önce açıklamıştır: 'Batı ufuklarında şafak yok, sadece kan seli var. Bekle, kısa zamanda kopacak büyük kıyameti bekle'. İkinci kehaneti, daha kırk yıl öncesinden İslam dünyasının bugünkü bağımsız halini görmüş olmasıdır. O'nun nazarında geçmiş kaydedilmiş bir zaman değildir, geçmişte geleceği yoğuran bir büyü vardır. 'Şimdiki esirliğe bakma, eski güneş tekrar doğacak. Doğan güneşle karanlık gece gidip bu bahçe ilahi birliğin şarkısıyla çınlayacak"[110].

Yukarıda aldığımız şiirinde Muhammet İkbal Türk zaferini Hindistan Müslümanlarıyla beraber bütün İslam dünyasının da bağımsızlık güneşine kavuşacağının kesin bir müjdesi gibi karşılıyordu. O'nun bu düşüncesi Mustafa Kemal ile paralellik arz ediyordu. 1925 Nisanında Ankara'da toplanan Türk Ocakları kurultayından seçilmiş kırk elli kişilik temsilciler heyetiyle konuşurken, bir aralık 'En milli düşmanımız hangi devlettir' diye sorduğu zaman, temsilcilerden birinin 'En milli düşmanımız İngiltere'dir cevabı üzerine tane tane şu sözleri söylemiştir: 'Hayır, İngiltere'nin bizim topraklarımızda hiçbir emeli yoktur ve olamaz. O yalnız zaferimizin diğer Müslüman milletlerini de bağımsızlığa götürmesinden tasalanır o kadar. Fakat mukadder olanın önüne geçilemeyecektir"[111].

İkbal'in en büyük eseri şüphesiz Pakistan'dır. Bu eser okunmayan, sadece temaşa edilen bir eserdir. O, bu eseri 1930'da 'Bütün Hint Müslümanları Birliği'nin

[110] Tarlan, s, 31
[111] Sevük, 'İkbal Hakkında Konferanslar, s, 32

başkanı sıfatıyla konuşurken ilan etti ve açıkladı. Bunu fiil haline gelebilecek bir fikir olarak anlatmıştı. Pakistan'ı düşünceden fiiliyata çıkaracak olan lideri de gösterdi. Bu lider Muhammed Ali Cinnah olacaktır.

İkbal ki, Türk milletinin en karanlık günlerinde bizimle beraber ağladı, milli mücadelemizde yüreği bizimle beraber çarptı ve zaferlerimizde bizimle beraber coştu. Şu halde o bize nurdan bir huzme ile bağlıydı. O ki, diğer nurlu bir huzme ile Mevlana'ya bağlıdır. Atatürk' ki, zaten Türklüğü ve Türkiye'liliği ile kalbini verdiği Mevlana'nın ulviliğine de hayranlıkla bağlanmıştı. 'Evet gözlerimin önüne nurlu huzmelerle çizilmiş bir müselles geliyor: Kaidesi Konya ile Ankara arasında uzanıp, zirvesi Lahor'a uzanan bir müselles. Yeryüzünde herhangi devletle hangi millet bundan daha anlamlı ve derin huzmelerle bağlanabilir?[112]

Pakistan Devleti'nin kurucusu olan Muhammed Ali Cinnah, 1876'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini memleketinde tamamladıktan sonra üniversite tahsili için babası tarafından İngiltere'ye gönderildi. Babası tarafından iş tecrübesi maksadıyla İngiltere'ye gönderilmiş olmasına karşılık o hukuk tahsili yapmayı tercih etti. Kendisinin ifadesiyle hukuk tahsilini seçmesinde, okulun giriş kapısındaki dünyanın tanınmış hukukçularını gösteren listede Hz. Muhammed için 'Büyük insan, büyük devlet adamı' ifadesinin yer alması sebep olmuştur.[113]

Londra'da dört yıl kaldıktan sonra Karaçi'ye dönen Cinnah büyük bir üzüntü ile karşılaştı: Annesi, karısı vefat etmiş, babası da eski işini kaybetmişti. Ailenin

---

[112] Sevük, s, 34
[113] Erten, Rekin 'M.Ali Cinnah', Tercüman, 11.9.1988, no: 1

bütün yükünü omuzlayan Cinnah avukatlığa başladıysa da pek iş bulamadı ve iş bulabilirim diyerek, babasının muhalefetine karşılık Bombay'a gitti. Orada avukatlık ve bir arada Sulh Mahkemesi Baş Hakimliği görevinde bulundu (1900). Üzerine aldığı davayı metanetle, soğukkanlılıkla savunarak herkesin takdirini kazandı ve Bombay Barosunun hızla yükselen üyelerinden biri oldu. Bu arada politika ile de ilgilenmeye başladı ve politik hayatının ilk basamağını teşkil edecek olan 'Hindistan Milli Kogres Partisi'nin 1906 kongresinde, Başkanın özel sekreteri olarak seçildi.

Hindistan'daki Müslümanlar, kendi haklarını koruyacak, Hindular arasında ikinci sınıf vatandaş olmaktan kurtaracak, Hristiyanlık propagandasını etkisiz kılacak bir çalışma içine girmişlerdir. Bu çalışmaya, daha önce sözünü ettiğimiz Sir Seyit Ahmet öncülük etmişti. 1906'da kurulan 'Bütün Hindistan Müslümanları Birliği' adlı parti 'Hint Müslümanlarının siyasi haklarını ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek, bunların ihtiyaç ve dileklerini hükümete bildirmeyi ilke olarak benimsemesine karşılık Cinnah, Müslümanların Hindulardan ayrı bir millet oldukları yolundaki görüşleri benimsemez. 1909'da İngilizler tarafından Müslümanlara ayrı seçim bölgesi ve kendi temsilcilerini seçme hakkı verilmesi üzerine Muhammed Ali Cinnah, Müslümanların bu hakkı 1910'da kullanmalarıyla kendisi de Kraliyet Konseyine Bombay temsilcisi seçildi. Bu sıralarda Müslümanların durumlarıyla ilgilenmeye başladı ve hukuki açıdan onların uğradıkları kaybı yine hukuki açıdan geri almaya çalıştı.

Birinci Dünya Savaşı başladığında Hindistan'ın her iki toplumu İngiltere'ye bağlılıklarını açıkladılar. Böyle yapınca savaştan sonra İngiltere tarafından

kendilerine muhtariyet sunulacağı inancını taşıyordu. Binlerce Hintli askerin İngiliz orduları saflarında savaşması sebebiyle İngiltere Hindistan'daki topluluklara gerçekten bazı siyasi haklar vermişti. Hindularla Müslümanlar arasında İngiltere'ye karşı ortak bir cephe oluşturma fikri Cinnah'tan çıkacak ve O Kongres Partisi ile Müslim Lig Partisini aynı yer ve zamanda toplantıya çağıracaktır. Bir Hindu Müslüman işbirliği ufukta gözükmüşken birden İngiliz oyunuyla bunun üzerine bir örtü çekilmiştir.

1925'te Delhi, Kalküta ve Allahabad'ta başlayan ve yüzlerce kişinin hayatına mal olan Hindu-Müslüman çatışması 1927'ye kadar devam etti ve Müslim Lig'in gözünü açtı. Cinnah, aynı yıl Delhi'de bütün Müslüman liderlerin katıldığı bir toplantı düzenledi. Toplantıda 'Sindh'in Bombay'dan ayrılarak ayrı bir eyalet olması, yapılacak reformların Kuzey-Batı sınır bölgesi ile Belucistan'da da uygulanması, eyalet meclislerinde üyeliklerin her iki toplumun nüfusu ile orantılı olması kabul edildi'[114].

Hindu liderleri Delhi kararlarını reddedince bu sefer Müslim Lig Müslümanların haklarını belirleyen 14 maddeyi kabul etti ve Nehru raporunu reddetti (1929). İşler çıkmaza girince İngiltere Londra'da bir konferans düzenledi. Cinnah 16 delege ile 12 Kasım 1930'da I. Yuvarlak Masa Toplantısına katıldı. 1931'de yapılan ikinci toplantıda Muhammed İkbal ile tanıştı. İki adam, iki vatansever, iki ümit veren, iki uzak görüşlü adam el ele vererek Müslümanlar için bağımsızlık, İslam'ın birleştirici fonksiyonundan yararlanarak yeni ve ayrı bir devlet kurmak olmalıydı.

[114] Ertem, no: 3

Bütün Hindistan'ı kapsayacak Moğol milliyetçiliğinden vazgeçiliyor, Müslümanların çoğunlukta olduğu Bengal ve Kuzeybatı Hindistan'da bir devlet kurma fikrine geliniyordu. Bu düşünce İkbal'in satırlarından doğuyor, Cinnah'ın siyasi çabalarında şekil buluyordu. Cinnah, Hindistan'da meşhur 'İki Millet' teorisini ortaya atıyor ve mücadele 'Pakistan' için sürdürülüyordu"[115].

Muhammed Ali Cinnah, büyük ve şerefli mücadelesinde her zaman Mustafa Kemal Atatürk'ü kendisine örnek almıştır. Hindistan Müslümanları, O'nun liderliği altında yaptıkları azimli ve kararlı bir mücadeleden sonra nihayet kendi öz vatanlarına sahip olma isteklerine 14 Ağustos 1947'de kavuşmuşlardır. 15 Ağustos 1947 günü Pakistan'ın Resmi Gazetesinin birinci nüshasında şu ifadeler yer almaktaydı: 'Muhammed Ali Cinnah, Majesteleri Kral tarafından Pakistan Genel Valisi olarak tayin edilmiştir. Tayini onaylanan Pakistan Genel Valisinin bugün göreve başladığı bildirilir"[116].

[115] Oke, 'Hilafet Meselesi', Tercüman, 25.4.1987, no: 17
[116] Allana, s, 478

### 4.1.7) Milli Mücadele'de Hintli Müslümanların Türkiye'ye Yardımları

Bundan önceki bölümlerde Türkiye ile Hint Müslümanlar arasındaki münasebetlerin Fatih Sultan Mehmet zamanında başlayarak günümüze kadar geldiğini belirtmiş bulunuyoruz. Türklerle Hintli Müslümanlar arasındaki münasebetlerin sıcaklığına başka iki millet arasında rastlamak pek mümkün değildir. Bu kadar samimi ve içten münasebetlerin temelinde şüphesiz ortak kültürel değerlerin yattığı kolaylıkla anlaşılabilir. Bugünkü Pakistan'ı oluşturan o tarihlerdeki Hintli Müslümanların yüksek bir iman, irade ve disipline sahip oldukları, bu yönleri ille de Türk kardeşleriyle bir benzerlik içinde bulundukları tereddüte yer bırakmayacak bir gerçektir.

Hintli Müslümanların Türk Milli Mücadele hareketine duydukları sıcak ve yakın ilginin boyutlarını tesbit edebilmek için Türkiye'ye yapmış oldukları yardımların miktarını bilmek gereklidir. Türkiye'ye yapılan bu yardımların ne kadar önemli olduğunu, özellikle savaş sonrasında yaralarımızın sarılmasında nasıl işe yaradığını söz konusu yardımlarla ilgili belgelerden anlıyoruz. Konu ile ilgili olarak Türkiye'de müstakil bir çalışma yapılmadığı, yardımlar hakkında hep kitabi bilgi ile yetinildiği görülmüştür. Bu çalışmamızda, Hintli Müslümanlar tarafından Türkiye'ye Milli Mücadele döneminde yapılan nakdi yardımları belgelerin ışığı altında vermeye çalışacağız.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Türk milletinin tarih sahnesinden silinmesi demek olan 'Sevr Antlaşması'nı Türk Milletine zorla dikte ettirmek isteyen itilaf

devletlerine karşı 'ecdat sesiyle kıyama kalkan' milletimiz, başında deha önder Mustafa Kemal Paşa olduğu halde, kelimenin tam anlamıyla bir Milli Mücadeleye atılmıştır. İşte böyle bir dönemde, yalnızlığın kucağına itilmiş, dünyası başına dar getirilmek istenen Türk milletine, hiçbir karşılık düşünmeksizin, saf kardeşliğin anlamlı bir misali olmak üzere, Hintli Müslüman kardeşleri her türlü maddi ve manevi yardımlarını göndermek lütfunda bulunmuşlardır. Aynı tarihlerde Hintli Müslümanların da İngiltere'ye karşı hürriyet ve bağımsızlık mücadeleleri içinde bulundukları düşünülürse, yapılan yardımların mana ve ehemmiyeti daha iyi anlaşılmış olur. Bu hareket onların bütün zamanlarda Türk milleti ile birlikte oluşlarını da gösterir. Bugün, milletlerarası münasebetlerimizde, hiçbir ön şart olmaksızın, kayıtsız ve şartsız, bizimle birlik olan Pakistan ve Bengaldeş'tir. Tarihin derinliklerinden gelen bu dostluk ve kardeşliğin sınırlarını çizebilmek mümkün değildir.

Hintli Müslümanlar arasında, Türkiye'ye yardım maksadıyla, toplanan yardımlar 'Hint Hilafet Komitesi' aracılığı ile doğrudan doğruya, kendi ifadeleriyle 'İslam'ın Kılıcı' olan Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilmiş bulunmaktadır. Gönderilen yardımların miktarı, ne şekilde gönderildiği, nereye ne miktarda harcamalar yapıldığı hakkında Cumhurbaşkanlığı Arşivi ile Genel Kurmay Başkanlığı, Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı (ATASE) arşivinde bulunan belgelerde yeterli bilgiler bulunmaktadır. Belgelerde muhatap taraflardan biri olarak Hint Hilafet Komitesi yer aldığı için, Hintli Müslümanlardan kimin, ne miktarda yardım gönderdiği bilinmemektedir. Herhalde adı geçen Komitenin belgelerinde ayrıntılı olarak kimin ne miktarda yardım ettiğini gösteren kayıtları olmalıdır. Bu

şekilde bilgileri ihtiva eden belgelere araştırmalarımız içinde rastlamadığımızı beyan ile yetinmek istiyoruz.

Cumhurbaşkanlığı arşivinde tesbit ettiğimiz belge sayısı 43 adet olup, bunlardan 31'i 2 Şubat 1922 tarihinden 16 Haziran 1923 tarihine kadar, muhtelif tarihlerde Hindistan tarafından gönderilen para miktarları ile bunlar hakkında cereyan eden muameleleri, 5'i Türkiye Cumhuriyeti dul ve yetimlerine Hindistan (Madras)'dan yapılan para yardımı ve bunlarla ilgili yazışmaları, 4'ü Hintli Müslümanların harp felaketzedelerine gönderdiği parayı, 1'i Hint lanat cetvelini ve 2'si de Hindistan'ın Madras şehri komitesinin yapmış olduğu yardımı ihtiva etmektedir.

Genel Kurmay Başkanlığı, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivinde tutulan özel 'Atatürk Arşivi'nde, 107 numaralı dosyada Hint Hilafet Komitesi'nden ve 'mahall-i saire'den gelen para miktarları yer almaktadır. 107 numaralı dosyanın F.1/3 ve ¼ numaralı belgelerde Hint Hilafet Komitesi ile mahalli saireden gelen paraların miktarları, tesellüm makbuzları tarih ve numaraları ile birlikte bir cetvel halinde yer almaktadır. Aynı dosyanın F. 1/347 numaralı belgede 'Muhtelif mahallerden doğrudan doğruya emrime gönderilen mebaliğ' başlıklarını taşıyan iki cetvel yer almaktadır. Hint Müslümanları tarafından gönderilen yardım parasından yapılan harcamalar da dikkatli bir şekilde tespit edilmiş ve bir defter halinde tutulmuştur.

## Sonuç

Türk Milli Mücadele hareketi, yok edilmek istenen bir milletin var olma, var kalma azim ve iradesinin zaferi olmuştur. Bu hareket, muhtevası ve sonuçları bakımından bütün mazlum ve mağdur milletlere örnek teşkil etmiştir. Hiçbir korku, fütur gösterilmeden, 'devlet-i fahimelerin' herhangi birinden yardım ve merhamet dilenmeden, tamamı ile milli güce, yüksek iman ve iradeye dayanılmak suretiyle kazanılan yaşama ve beka hakkı kadar saygıya değer ne olabilir? Bağımsızlık ve hürriyet olmadıktan sonra ne anlamı olabilir? Güç ve kudret kaynağı milletin kendisi olduktan sonra aşılamayacak bir engel, yenilemeyecek bir zorluk düşünülebilir mi?

Türk milleti, son yılları içinde bulunduğumuz XX. Yüzyılın başlarında bir ölüm-kalım mücadelesi vermek zorunda bırakılmış, bu mücadeleden şanına layık bir şekilde zaferle çıkmasını bilmiş, 'ilelebet payidar kalacağını' bütün dünyaya ispatlamıştır. Bu oldukça büyük ve anlamlı zaferin temelinde, milli birlik ve beraberliğimiz, yüksek ahlak ve disiplinimiz, ısrarlı yaşama isteğimiz, var olma, var kalma inancımız yatmaktadır.

XX. yüzyıla gelindiğinde, Osmanlı Devleti dışında kalan bütün İslam birliğinin Hristiyan Batı'nın emperyalist pençesine düştüğü bir gerçektir. Aynı yüzyılın başlarında Birinci Dünya Savaşına giren Osmanlı Devleti, bu savaştan mağlup olarak çıkmakla kalmamış, yüz binlerce evladıyla birlikte Anadolu dışındaki bütün topraklarını kaybetmiştir.

30 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti ile itilaf devletleri arasında imzalanan Mondros Mütarekenamesi hükümlerince Türkiye'ye bırakılması kararlaştırılan Anadolu toprakları da, söz konusu antlaşma hükümleri hiçe sayılarak itilaf devletleri ve bunların ortakları tarafından dört bir yandan işgal edilmeye başlanmıştır. Türk milletine zorla dikte ettirilmek istenen Sevr Antlaşmasıyla da Anadolu da Türk varlığına son verilmek istenmiştir. Anadolu'nun Türkler tarafından fethedilmesiyle başlayan 'Şark Meselesi', Endülüs'te olduğu gibi, bu topraklardan Türklerin temizlenmesiyle kapatılmak istenmiştir. İşte Türk Milli Mücadele hareketi, emperyalistlerce Türk milleti için tasarlanan ve uygulamaya geçirilen senaryonun yırtılması ve tarihin çöp sepetine atılması hareketinin adıdır.

İslam medeniyeti dairesine girmiş, İslamiyet'in yüzyıllardır bayraktarlığını yapmış bir millet olarak Türk milletinin, genel olarak İslam dünyasında yüksek bir itibara sahip olduğunu söylemekte bir beis yoktur. Türk milletinin sonunda bir bağımsızlık ve hürriyet mücadelesi vermek zorunda kalması, şüphe yok ki, İslam dünyasında büyük heyecana ve hareketlenmeye sebep olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında, Sultan II. Abdulhamid ile uygulamaya konulan 'İslam birliği' politikasının bu heyecan ve hareketlenmede tesirli olduğu bilinmektedir. Nerede olursa olsun, bir müslümana değen beladan, onu duyan müslümanın bu belayı kendisine isabet etmiş gibi algılaması İslamiyetçe öğütlenmiştir. Böyle bir davranış aynı zamanda bir kardeşlik icabıdır. Çünkü İslamiyette 'şüphesiz inananlar kardeştirler...' Sınırları içinde yaşayanları Allah'ın emaneti olarak kabul etmiş olan Osmanlı Devleti, kendi sınırları ötesinde kurulmuş

olan İslam devletleri için de her halükarda bir koruyucu, bir sığınılacak melce' olmuştur.

Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya Savaşları boyunca, özellikle Milli Mücadele'de Türk milletine İslam dünyasının birçok bölgesinden yardımlar yapıldığı, Türkiye lehinde, itilaf devletleri aleyhinde baskı grupları oluşturulduğu görülmektedir. Zora düştüğü karanlık günlerde Türkiye'ye yardım hususunda en önemli gayretlerin Asya'daki soydaşlarımızla Hint Yarımadasındaki Müslümanlarda olduğuna hükmedilebilir. Asya'daki Müslümanların Türkiye'ye yardım hususunda gösterdikleri gayret ve çabalar, her türlü takdirin üstündedir. Onlar ki, bizzat kendileri bir taraftan Budist Hindularla, öte taraftan emperyalist İngiltere ile kavga halinde bulundukları halde bile Türkiye meselesini devamlı olarak gündemde tutmuşlar, üzüntümüzü ve sevincimizi paylaşmışlar, bu maksatla dernekler kurmuşlar, heyetler oluşturmuşlardır. Maddi ve manevi olarak Türkiye'ye destek sağlamış olan bu memleket Müslümanlarının o zamanki tutum ve davranışlarını burada açıklamak oldukça güçtür.

Milli Mücadele döneminde Türkiye'ye türlü yardım hususunda yarışan Hint Yarımadasının öncü Müslümanları, Türkiye'yi örnek alarak giriştikleri bağımsızlık ve hürriyet mücadelesi sonunda bugünkü 'Pakistan'ı kurmaya muvaffak olacaklardır. Bir ülke Müslümanlarının Türkiye'nin o karanlık günlerinde göstermiş oldukları candan dostluk ve kardeşlikleri Türk milleti tarafından her zaman şükran ve minnetle yad edilecektir.

Bugün de milletlerarası alanda Türkiye'nin en güvenilir, samimi dostu olan kardeş Pakistan'ın doğuşu Milli Mücadele hareketinden mülhem olarak gerçekleştirilmiştir. Türk Milli Mücadele hareketinin öncüsü olan Mustafa Kemal Atatürk, çokça takdir edilmekte, 'İslam'ın kılıcı' olarak vasıflandırılmakta ve Pakistan milli hareketinin liderlerince her zaman örnek alınmaktadır.

Batılı devletlerin Türkiye üzerinde oynadıkları oyunlar ve Türk Milli Mücadele hareketi, Müslümanları İngiliz egemenliğine milletlere karşı kazandığı zaferler ve Türkiye'nin yeniden doğuşu, Hint Müslümanlarına hür ve bağımsız yaşamak için büyük ümitler vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Müslümanların bağımsızlık düşüncelerini ve bu uğurda mücadelelerini de daha da kamçılamıştır.

Atatürk'ün fikirleri Hint Yarımadası Müslüman düşünürlerinin görüş ve düşüncelerini bir hayli etkilemiştir. Sonraki yıllarda Pakistan'ın politikasında önemli rol oynayan Çavduri Halikuzzaman ile Abdurrahman Sıddıki gibi Müslüman liderler, Türkiye için yapılan yardın çalışmalarında da görev almışlar, bu sebeple politikada üne kavuşmuşlardır.

Atatürk'ün ortaya koyduğu örnek, Müslümanların gayretlerine yeni bir ışık tuttu. O'nun milliyetçilik fikri, Pakistan fikrinin Hint Yarımadasında tutulmasına yardımcı oldu. Gerçekten de, Atatürk'ün görüşü ve coğrafi gerçeklerin kabul edilmesi fikrine dayanan Pakistan tezi birbirine o kadar benziyordu ki, bunları birbirinden ayırmak mümkün değildi. 'Müslüman Birliği'nin 1938'de düzenlenen bir toplantısında konuşan Muhammed Ali Cinnah şunları söylüyordu:

'Hint Yarımadası Müslümanları Atatürk gibi bir lider ortada bulunduktan ve O'ndan manen faydalanabildikten sonra daha ne kadar esir kalmaya devam edecekler'.

1947'de Pakistan kurulduğu zaman, bu devletin kuruluşunda en büyük amil olan Muhammed Ali Cinnah yetkililerce 'Devletimizin Atatürk'ü' olarak takdim edilmiştir.

Pakistan adı, ruban saf ve temiz olanların, pakların memleketi anlamına gelen Pakistan adı, bu ülkeye Hindistan'dan ayrı olmak, tarihi, milli ve kültürel birliklerini korumak gayesiyle Çaduri Rahmet Ali tarafından 1933'te verilmiştir. Rahmet Ali, 'bu hareketin seksen yıllık bir geçmişi olduğunu, Pakistan adını Müslümanların anavatanı olan Pencap, Kuzey-Batı Hudut Eyaleti, Keşmir, Sindh ve Belucistan'ın adlarından aldığı harflerle meydana çıkardığını' söylemektedir.

Tarifi güç duygularla birbirine bağlı olan Türkiye ve Pakistan, dünya durdukça varlıklarını, gelişmelerini devam ettireceklerdir. Bu dost ve kardeş ülkenin insanlarına sonsuz saadetler ve mutluluklar Türk kardeşlerinin içten dilek ve temennileridir.

Hindistan devleti büyük bir geleneğin üzerinde yükselmiştir. Ganjetik ovaların küçük krallıkları, eskinin büyük imparatorlukları, ortaçağın bölgesel krallıkları, Hint – Türk imparatorluğu, İngiliz Hindistan imparatorluğu ve sonuçta Hindistan Birliği bu siyasi gelişimin aşamalarını gösterir. Bu gelişim devasa ülkenin tüm parçalarını

içine alır. Tarihleri sonradan merkezi eğilimin çarpıcı bir örneği olarak değerlendirilen ortaçağ krallıları bile tek tip devlet yönetiminin her yerde yeniden üretilmesi amacına hizmet etmiştir. Bu erken devlet biçimlenmeleri modern devletlerde olduğu gibi coğrafi kıstaslarla ele alınmamıştı. Onlar, kentler, tapınaklar, savaşçılar, rahipler ve köylüler yumağından oluşuyordu. Büyük ölçüde bölgesel özerklik vardı, ancak kralların geleneksel egemenlikleri onlara yerel ihtilaflara müdahale ederek çözebilecek bir hakem gibi davranabilme gücü veriyordu.
Hindistan'a toprağa dayalı olan siyasi, askeri ve mali sistem, ardılları ve düşmanları tarafından kopya edilmiş olan modern devlet Büyük Hint – Türk İmparatorları tarafından getirildi. Hint – Türk İmparatorları askeri ve sivil işlevleri açıkça ayırmasalar da o zaman egemen olan askeri feodalizmi bürokratik sisteme dönüştürdüler. İmparatorluk subayları tüm askeri rütbeleri ve yönetsel görevleri birlikte ve aynı zamanda üstlendiler. Çoğu askeri ve sivil hizmetleri kendi yardımcılarına verdiler.

Hint – Türk devlet yapısını ele geçiren İngilizler askeri görevlilerin yerine kamu hizmetini koyarak bu yapıyı ' sivilleştirdiler.' Bu devlet hizmeti sonradan ' İngiliz Hint imparatorluğunun ' çelik çatısı' olarak ortaya çıktı. Aynı zamanda Hindistan'ın taşra bölgelerine de egemen olacak yasaları ve mahkemelerini getirdiler. İngiliz yasama ve yargısı Hindistan'daki yaşamı etkiledi. Ulusal hareketliliğin dalgalı akımı ve anayasal reformlar böylece parlamenter hükümet biçimi kararını doğurdu. İngilizlerin gerçekleştirdiği bu yetki transferi süreci Hint milliyetçilerini bir ulusal parlamenter yönetim hedefine daha da güçlü bir şekilde yönelten dört dörtlük bir parlamenter demokrasinin bahşedilmesini sürekli erteledi. İngilizlerin eyalet

özerkliği ölçütlerinde iktidar transferi aracı olarak sundukları federalizm ulusal beklentilerin aksine gelişti, ancak yine de bağımsızlıktan sonra da değişmedi.

Hem Hint – Türk hem de İngiliz Hint siyasi gelenekleri son derece merkezi olduğundan bu merkezilik Hint milliyetçileri tarafından taklit edildi. Ulusal bütünlük ihtiyacını öne çıkaran Hindistan'ın bölünmesiyle güçlendi. Bu merkezileşmeye daha ileri bir katkı da kotarılan devrim karşıtı iktidar transferinin ardından başarılı bir şirket gibi teslim alınan devlet görevinin bozulmamış geleneği idi. Bu federal devletlerin gelişim gereksinimleri hâkim merkeziyetçiliğin bir sonucu olarak idrak edilmedi, ancak son zamanlarda Hindistan Birliği gibi muazzam devletler için federalizmin değerini anlayan yeni bir bilinç açığa çıkmaktaydı.

Hindistan siyasi geleneğinin bir diğer önemli unsuru Hindistan'ın sekülarizmidir. Hindistan' da Hinduizmin genel felsefi şemsiyesi altındaki, çeşitli dini eğilimler siyaset alanında büyük ölçüde özerklik sağladı. İslam hükümdarları Hindistan' ın büyük bölümünü fethettikleri zaman inanmayanlara koruma ihsan edecek bir Müslüman loncası gibi farklı bir devlet anlayışı getirdiler. Ancak fiili siyasi uygulamada da Müslümanlar vatandaşların çoğunun bu tür inançsızlardan oluştuğu gerçeğini dikkate almak zorunda kalmıştı. İngilizler Hindistan'ı fethettiği zaman bir Hıristiyan imparatorluğu kurmadılar, benzer olarak Hindistan Ulusal Cephesi İngiliz yönetimine meydan okuduğu zaman örgüt bu sekülar yapının korunmasına büyük özen gösterdi. Bu sadece basit bir ideolojik mesele değil, politik bir zorunluluktu, çünkü mezhep tabanı üzerine birlik inşa etmek isteyenler siyasi yaşamın hayat pınarından uzaklaşmak zorunda kalacaktı. ' Böl ve yönet' İngiliz politikası, sonuçta Hindistan'ı bölünmeye götüren, Müslümanlara ayrı seçim bölgesi uygulaması,

Hindistan Ulusal Kongresinin daha sonra Hindistan Birliğinin rehber ilkesi haline gelen sekülarizm tutkusunun haklılığını ortaya koydu. Cavaharlal Nehru bu seküler cumhuriyeti Hint ulusunun modern ulusal dayanışma koşullarında olgunlaşacak gerçek bir okulu olarak gördü. Görüşleri bu açıdan birçok Hint toplumunun modern bir ulusa dönüşümünü umut etmiş olan eski liberal milliyetçiler Gokhale ve Ranade'nin görüşlerine yakın durmaktadır. Bu süreç, hala devam etmektedir ve birlikte davranılarak üstesinden gelinmesi gereken birçok engel vardır.

Hint ulusunun yakasını bırakmayan sorunlardan biride büyük bölgesel ihtilafların varlığıdır. Genel hayat standartları açısından Tamil Nadu da dahil olmak üzere Hindistan'ın batı yarısındaki eyaletler Latin Amerika ile eşit konumdadır; doğu eyaletleri ise daha da fakir olan Afrika devletleri düzeyindedir. Ekonomik gelişim dinamikleri genellikle azalmamakla birlikte bu farklılıklar nedeniyle de nadiren gelişmektedir. Bu nedenle de doğunun aşırı nüfusu ile kentleşme sürecindeki bölgeleri geri kalırken Batı yarışta başa geçmiştir. Hindistan metropolleşmesinin batı bölümünde örneğin küçük kentler pahasına büyük kentlerin büyümesi de sorunlara neden olmuştur. Bu sorunlar aşılmak zorundadır. Aynı zamanda Varanasi ve Patna'nın kuzeyindeki çoğu fakir ve sömürülmüş 40 milyon kişinin yaşadığı yoğun nüfusa sahip kırsal bölgeler de acilen ilgi beklemektedir. Bu görevler politik sistemde büyük ölçüde tahammül ve esneklik gerektirmektedir. Burada incelenen hikâye bu esnekliği ortaya koydu; birçok sorunun çözümsüz kaldığını da açığa çıkardı. Bunlar geleceğin de sorunlarıdır.

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı henüz bağımsızlığını elde edememiş ya da sömürgeci devletlerin hedefleri arasında yer alan ülkelerde kitleleri harekete geçirecek güçlerin ortaya çıkmasını sağlayan ve istiklal hareketlerini özendiren bir milli uyanışa sebep oldu.

Bağımsızlık mücadelesi vermek zorunda bırakılan Türk Milleti'nin bu şanlı mücadelesi, İslam Dünyasında hayranlıkla takip edilmektedir. Dünyada mevcut İslam Ulusları içinde bulundukları şartlara aldırış etmeyerek büyük bir fedakârlık ifadesi olarak, Türk Milleti'ne en kritik zamanında yardım etmekten geri kalmamışlardır.

Eser, milli arşivlerimizden yararlanmak suretiyle hazırlanmıştır. Bir giriş ve dört bölümden ibarettir. Giriş kısmında, Osmanlı Devleti ile Hindistan Müslümanları arasındaki ilişkiler, Sultan II. Abdülhamid'in izlediği İslam Birliği Politikası, Osmanlı Devletinde ortaya çıkan düşünce akımları genel çizgileriyle ele alınmıştır. Birinci bölümde; Birinci Dünya Savaşı boyunca Osmanlı Devleti-Hint Müslümanları İlişkileri, ikinci bölümde Milli Mücadele Döneminde Türkiye ile Hindistan Müslümanları arasındaki ilişkiler, üçüncü ve dördüncü bölümde Hindistan Müslümanlarının Milli Mücadele boyunca Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine esasen Türkiye'ye yaptıkları mali yardımlar ve bunların harcanış biçimleri ele alınmıştır.

Mustafa Kemal'in önderliğinde bir cihan savaşının galiplerine karşı başlatılan bu mücadelede aynı zamanda 'bütün mazlum milletlerin' bütün şarkın davasının savunulduğuna inanılmaktaydı. Türk milliyetçilerinin daha işin başında emperyalizmle savaşta öncü rolünü benimsemeleri sebepsiz değildi ve Türk İstiklal Mücadelesi, o sıralarda sömürgeciliğe karşı şiddetli bir muhalefetin yürütüldüğü doğu ülkelerinde bilhassa Hindistan'da büyük bir ilgi ile takip edilmekteydi. Başlangıcı çok gerilere giden bir sürecin sonucunda ortaya çıkan bu ilginin gelişim evreleri dikkat çekici özelliklere sahiptir. Mohenjo-da-ro'da ele geçen eski Türk tipindeki heykelcikler ile Hindistan'ın yerli dillerinde halen kullanılmakta olan bir kısım Türkçe kelimeyle ilgili tespitler, Türk- Hint Münasebetlerini M.Ö. I. Binde Sakaların Sind ve Mekran taraflarına inmesiyle başlatmak mümkündür. Kuşan, Akhun hâkimiyetleri ve kısmen Türkşahiler ile devam eden bu süreç Gaznelileri mütakip Gurlular eliyle Delhi Türk Sultanlığının kuruluşu, bir başka deyişle Hindistan'da XIX. Yüzyıla kadar devam edecek bir Türk hâkimiyetinin tesisi şeklinde gelişecektir. Buna bağlı olarak, Türk kültürü de en eski çağlardan itibaren Hindistan'da etkili olacak özellikle 1206-1857 yılları arasında sahip olduğu belirleyici konumuyla günümüze kadar uzanan silinmez izler bırakacaktır.

Hindistan Müslümanları, Türkiye'de kardeşlerinin Avrupa Kuvvetleriyle giriştikleri mücadeleye seyirci kalmadıkları gibi sahip oldukları her şeyi Türk kardeşlerine bağışlamışlardır. Tarihimizde ' Doksan üç harbi' diye bilinen 1877-1878 Türk Rus Savaşı aleyhimize olarak sonuçlanmış, Türkiye büyük can ve toprak kaybına uğramıştır. Bu savaş, Hint Müslümanları arasında büyük bir üzüntü doğurmuş, onları Türkiye'ye ellerinden gelen her türlü yardımı yapmaya sevk etmiş

aynı zamanda Urdu Edebiyatında Türklerin yiğitliğini, eşsiz cesaretlerini ve hayranlık verici direnişlerinin işlendiği edebi şaheserlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Türklerle Hintli Müslümanlar arasındaki münasebetlerin sıcaklığına başka iki devlet arasında rastlamak pek mümkün değildir. Bu kadar samimi ve içten münasebetlerin temelinde şüphesiz ortak kültürel değerlerin yattığı kolaylıkla anlaşılabilir. Bugünkü Pakistan'ı oluşturan o tarihlerdeki Hintli Müslümanların yüksek bir imanı irade ve disipline sahip oldukları, bu yönleri de Türk kardeşleriyle bir benzerlik içinde bulundukları tereddüte yer bırakmayacak bir gerçektir.

Hintli Müslümanların Türk Milli Mücadele hareketine duydukları sıcak ve yakın ilginin boyutlarını tespit edebilmek için Türkiye'ye yapmış oldukları yardımların miktarını bilmek gerekir. Türkiye'de yapılan bu yardımların ne kadar önemli olduğunu özellikle savaş sonrasında yaralarımızın sarılmasında nasıl işe yaradığını söz konusu yardımlarla ilgili belgelerden anlıyoruz.

Hindistan'da din duygusu çok yüksek olan İslam ahalinin anlayışına göre yardım dinde bir mecburiyetti. Onun için her Müslüman, özellikle yoksul ve orta tabakalara mensup olanlar gücü yettiği kadar yardımda bulundu. Yardım olarak gelen paranın nereye harcandığı bizzat Mustafa Kemal tarafından tutulan defterde en ince ayrıntısına varıncaya kadar gösterilmiştir.

Sonuç olarak, Hindistan Müslümanlarının Türk İstiklal Mücadelesine bakış açılarının odak noktasını başlangıçta İslamiyet'in teşkil ettiği söylenebilir. Ama onları esas harekete geçiren husus bu ülkede geçmişteki Türk varlığından tevarüs edilen değerleri Anadolu'da gelişen Türk İstiklal Mücadelesi'nin tahrik etmesiyle başlayan uyanıştır.

Abstract

World War One led to a national awakening that encouraged the liberty movements, and enabled the powers to emerge which will mobilize the masses in the countries which are targeted by colonist states or in the states which could not gain their independence.

This glorious struggle of Turkey which was obliged to fight for independence, is followed by Islamic World with admiration. They always supported Turkish Nation in its most critical times as an indication of a great sacrifice, without considering the conditions that they take part among the existing Islamic Nations.

In summary: The work of art has been prepared by means of utilizing our national archives. It is composed of one introduction and four chapters. The relationships between Ottoman Empire and Indian Muslims, Islamic Unity Policy that was adopted by Sultan Abdülhamid II and the movement of thoughts which emerged in Ottoman Empire have been tackled with their general terms in the introduction chapter. The relationships between Ottoman Empire and Indian Muslims during World War One have been tackled in the first chapter, the relationships between Turkish Muslims and Indian Muslims during the War of Independence have been examined in the second chapter, the financial assistance that was provided by Indian Muslims for Grand National Assembly of Turkey during the War of Independence, and the ways of spending such assistances have been examined in the third and fourth chapters.

It has been believed that the case of "all oppressed nations" was defended in this struggle under the leadership of Mustafa Kemal which has been initiated against the triumphants of a universe war. It was meaningful that Turkish nationalists adopted a pioneer role in the fight against imperialism. Furthermore, the War of Independence was closely followed by Eastern countries where the severe oppositions were conducted against colonialism at that time especially in India with a great interest. Developmental stages of this interest, which emerged as a result of a process whose beginning dates back to far in the past, have remarkable features. It has been identified that the statuettes which have been revealed in the excavations that were performed in Mohenjo-da-ro involve some examples from Turkish culture. It can be stated that there are some Turkish words that are still used in local languages of India and that they became popular after Sakas came to Sindh and Makran regions in around 1000 BC. This process which continued under the domination of Kushan, Hephthalite Empire and partially Türkşahiler, resulted in the establishment of Delhi Turk Sultanate by Ghurid Dynasty after Ghaznevids, in other words, the establishment of a Turkish domination in India which will continue until the 19$^{th}$ century. Correspondingly, Turkish culture has been effective in India since the earliest eras and it left inerasable traces until today with its determinant location especially between 1206 and 1857.

Indian Muslims were not mere spectator to the struggle of their fellows in Turkey against European Forces, they even donated all the objects they had to their Turkish fellows. Russo-Turkish war which is known to be as "The 93 War" in our

history, resulted against us and Turkey lost a great amount of lives and integrities. This war led to a major sadness among Indian Muslims and encouraged them to provide Turkey with all kinds of assistances. Furthermore, it also enabled the literary masterpieces to emerge in Urdu literature in which bravery, unique courage and admirable opposition of Turks are dealt.

There is a warm relationship between Turks and Indian Muslims that is unlikely to exist between any other two states. It can be easily understood that the common cultural values definitively lay the foundations of such kind of sincere and candid relationships. It is an indisputable fact that the Indian Muslims at those dates who constituted today's Pakistan, had a high level of creed and discipline, and that they are very similar to their Turk fellows from this aspect.

It is necessary to know the amount of the assistances that were provided by Indian Muslims to Turkey in order to identify the dimensions of warm and close attention of Indian Muslims towards Turkish War of Independence movement. We understand the importance of these assistances by means of the documents related to the relevant assistances, and we also realize how they were useful in binding up or wounds after the war.

According to Muslim communities in India, providing assistance was an obligation in religion. Therefore, every Muslim, especially people who belong to poor and middle class provided assistance as far as their capabilities. The money

which was received as financial assistance has been shown in the record book that was kept by Mustafa Kemal down to the last detail.

In conclusion, it can be concluded that Islam constituted the focuses of the perspectives of Indian Muslims towards the War of Independence of Turkey. However, the main point which mobilized them was the awakening which was started with Turks' War of Independence struggle which improved in Anatolia and which encouraged the values that were inherited from the existence of Turkey in the past.

Kaynakça


* **Ahmet, M. Aziz**: *'Siyasi Tarihi ve Müesseseleriyle Delhi Türk İmparatorluğunu', Tercüman Gazetesi 1001 Temel Eser, hazırlayan: Tansu Bey, İstanbul, 1975.*

* **Allana, G.**: *'Bir Milletin Yaratıcısı Cinnah', çeviren: Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal, Kültür Bakanlığı yayını, Ankara, 1982.*

* **Akçura, Yusuf**: *'Üç Tarz-ı Siyaset', T.T.Kurumu yayını, II. Baskı, Ankara, 1987.*

* **Asrar, Dr. Ahmet**: *'Kanuni Devrinde Osmanlıların Dini Siyaseti ve İslam Dünyası,1972.*

* **Atatürk, Mustafa Kemal**: *'Nutuk', 3. cilt, M.E.Bakanlığı yayını, İstanbul, 1967.*

* **Atatürk, Mustafa Kemal**: *'Söylev ve Demeçler', 3 cilt, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yayını, Ankara, 1981.*

* **Atay, Falih Rıfkı**: *'Zeytin dağı', M.E.Bakanlığı, 1000 Temel Eser, İstanbul,1970.*

* **Aybars, Prof. Dr. Ergün**: *'Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I', Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi yayını, İzmir,1984.*

* **Bayur, Yusuf Hikmet**: *'Hindistan Tarihi' c, I, T.T.Kurumu yayını, Ankara, 1946.*

* **Bayur, Yusuf Hikmet**: *'Hindistan Tarihi', c, II. T.T.Kurumu yayını, Ankara, 1947.*

* **Bayur, Yusuf Hikmet**: *'Hindistan Tarihi', c, III.T.T.Kurumu yayını, Ankara, 1950.*

* **Bayur, Yusuf Hikmet**: *'Türk İnkılabı Tarihi', c, II. Kısım: IV, ikinci baskı, T.T.Kurumu yayını, Ankara, 1983.*

* **Bayur, Yusuf Hikmet**: *'Türk İnkılabı Tarihi', c, III. kısım: I, T.T.Kurumu yayını, Ankara, 1983.*

* **Erim, Prof. Dr. Nihat**: *'Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri', c, I, A.Ü.Hukuk Fakültesi yayını, Ankara, 1952.*

* **Fauk, Prof. Dr. Hamit**: *'Atatürk (Urduca Yayınları)', A.Ü.D.T.C. Fakültesi yayını, Ankara, 1979.*

* **Hüsameddin (Erkan-ı Harbiye-i Bahriyeden)**: *'Irak Raporu', Matbaa-ı Amire, İstanbul, 1917, ATASE Kütüphanesi, Ankara.*

* **İkbal, Dr. Muhammed:** *'Esrar-ı Hodi', çeviren: Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan, İstanbul, 1958.*

* **İkbal, Dr. Muhammed:** *'Şarkten Haber', çeviren: Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan, Ankara, 1956.*

* **İnalcık, Prof. Dr. Halil**: *The Otaman Empire, The Classical Age 1300-1600', translated by Norman Itzkowitz and Colin Imber, Londra, 1973.*

* **Karal, Prof. Dr. Enver Ziya**: *'Osmanlı Tarihi', c,VIII, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri, 1876-1907, ikinci baskı, T.T.K. yayını, Ankara, 1983.*

* **Kili, Suna-Gözübüyük, A.Ş.:** *'Türk Anayasa Metinleri 1839-1980', ikinci baskı, Ankara, 1982.*

* **Kürkçüoğlu, Prof. Dr. Ömer**: *'Türk-İngiliz ilişkileri 1919-1962', A.Ü.S.B.Fakültesi yayını, Ankara, 1978.*

* **Müderrisoğlu, Alptekin**: *'Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları', Ankara, 1974.*

* **Mughul, Dr. Muhammed Yakup**:*' Kanuni Devri Osmanlıları Hint Okyanusu Politikası ve Osmanlı Hint Müslümanları Münasebetleri 1517-1538', Fetih yayınevi, İstanbul, 1974.*

* **Nixon, Gn. John**: *'Rapor', çeviren: Bahriye d. Yzb. Rahmi, Matbaa-ı Amire, İstanbul, 1916, ATASE Kütüphanesi, Ankara.*

* **Sevük, İsmail Habib:** *'Pakistan'ın Büyük Milli Şairi İkbal Hakkında Konferanslar', İstanbul, 1952.*

* **Sosyal, İsmail:** *'Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları 1920-1045', c, I, T.T.Kurumu yayını, Ankara, 1983.*

* **Tawshend:** *'Irak Seferim', Tarih-i Askeri Encümeni tercümesi, Matbaa-ı Askeriye, İstanbul, 1921, ATASE Kütüphanesi, Ankara.*

* *'Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi', c, IV, kısım: I, Genel Kurmay Başkanlığı yayını, Ankara, 1984.*

**Makaleler**

* **Şıvgın, Dr. Hale:** *'Mustafa Kemal'in İlk Savaşı', Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c, IV. Sayı: 10, Ankara, 1987.*

* **Ardel, Ahmet:** *'Pakistan', İslam Ansiklopedisi, c,IX, M.E.Bakanlığı yayını, İstanbul, 1964.*

* **Arnold, T.W:** *'Hindistan', İslam Ansiklopedisi, c, V/1, M.Eğitim Bakanlığı yayını, İstanbul, 1950.*

* **Karpat, Prof. Dr. Kemal:** *'Abdulhamid II. Devri 1876-1908', İslam Ansiklopedisi, c, XII/2, kültür ve Turizm Bakanlığı yayını, İstanbul, 1988.*

* **Krenkow, F:** *'Pakistan', İslam Ansiklopedisi, c, IX, M.Eğitim Bakanlığı yayını, İstanbul, 1964.*

* **Sıddıki, A:** *'Muhammed Şibli Numani', İslam Ansiklopedisi, c, XI, M.Eğitim Bakanlığı yayını, İstanbul, 1970.*

Gazete ve Dergiler

* **Erten, Rekin**: *'Muhammed Ali Cinnah', Tercüman Gazetesi, 11, 9, 1988, no:1*

* **Göze, Ergun**: *'Hint Müslümanları', röportaj, Tercüman Gazatesi, Nisan 1988, no:6*

* **Öke, Mim Kemal**: *'İngiliz ve Hint Belgeleriyle Hilafet Meselesi', Tercüman Gazetesi, 9.4.1987, no:1*

* **Öke, Mim Kemal**: *'İngiliz Belgelerine Göre Pantürkizm ve Panislamizm', Tercüman Gazetesi, 30.12.1986, no:1*

* *Tercüman Gazetesi, 21.1.1989, sayı: 9668*

## Dizin


Abdurrahman, Sıddıki 2, 3, 7, 13

Acem 4, 8, 12

Adalar Denizi 7, 15, 16,18

Adem-i merkeziyeti 4, 8, 13

Adana 13, 15

Adana Darül Eytamı 9, 12

Aden 13, 15, 16

Adnan Bey 18

Adriyatik denizi 19, 21, 23

Afganistan 5, 9, 18, 21

Afganlı Cemalettin 17

Afgan Emiri 17, 19, 20

Afrika 14, 20, 24, 28

Afyon 19, 23, 26

Ağa Han 14, 17

Ağaoğlu Ahmet Bey 18, 21

Ahmediye 22

Akabe 22, 24

Akdeniz 4, 8, 18, 21

Akhisar 24, 28, 29

Akif Bey 17, 19, 21

Akşam gazetesi 21, 28

Akşehir 14, 15, 18

Allah 4, 23, 28, 32, 34

Allah'ın ordusu 24, 25, 28

Allahabad Antlaşması 19

Aligarh 28, 29, 32

Aligarh Darü'l-Fünun'u 27, 29, 30

Aligarh Koleji 8, 18, 21, 32, 34

Aligarh Üniversitesi 9, 19, 24, 28

Alman 5, 15, 18, 24

Almanya 30, 32, 35, 40

Ali Askeri Bey 7, 17, 19

Ali Fuat Paşa 30, 35, 38

Ali Kardeşler 37, 39, 41

Alp Arslan 9, 19, 21, 33

Alp Tekin 34, 38, 39

Amerika Birleşik Devletleri 11, 18, 23, 24

Amsterdam 25, 28, 29, 33

Anadolu 14, 16, 19

Anadolu demiryolları 21, 23, 25

Anglosaksonlar 33, 25

Ankara 7, 17, 21, 25

Antalya 19, 23, 25, 38

Antep 28, 29

Arabistan 32, 34, 39

Arap 27, 29, 33

Arapça 28, 29, 44

Arap İhtilal Cemiyeti 24, 28, 34, 35

Arap Kongresi 33, 36, 41, 48

Arif Bey 33, 35

Arkadaş Gazetesi 48, 49

Arnavutluk 23, 28, 36

Asr-ı Saadet 35, 38

Asya 39, 44, 46, 51

Atase 12, 23, 26

Atatürk Arşivi 28, 32, 44

Avam Kamarası 38

Avrupa 4, 18, 23, 36, 48, 60

Avusturalya 21, 28, 36, 41

Avusturya 33, 38, 41, 47

Ayasofya 34, 38

Aydın 41, 44, 48

Ayvalık 43, 44, 47

Azamgarh 9, 19, 21, 43

Azerbaycan 27, 28, 30

B

Babıali 17, 19, 41

Bağdat 23, 25, 33, 39

Bahadır Şah 43, 47, 51

Baki İlkiz 28, 29, 33, 45

Bakü 46, 48, 49, 54

Balıkesir 46, 48, 55

Balkan 56, 58

Balkan Savaşları 56, 58, 61

Bamyan 63

Bank-ı Deza 63, 66

Bank-ı Osmani 43, 46, 49

Barow 44, 53, 58

Baruda Devleti 53, 57

Basra 58, 63, 64

Başkomutanlık Meydan Muharebesi 62, 65

Batı Anadolu 42, 44, 51

Batı Asya 53, 55, 59

Bayur 57, 61, 64

Bekir Sami 44, 48, 49

Belucistan 51, 53, 54

Baluçlar 58

Bengal 59, 64, 68

Bengladeş 32, 35, 46

Bengal Körfezi 49, 54, 56

Beni Adnanoğulları 58, 64

Beni Kahtanoğulları 60, 67, 68

Berlin 47, 49, 50

Beyrut 50, 51, 64

Bikanir 64

Bilecik 65, 66

Binbaşı Bekir 53, 55, 58

Binbaşı Vehbi 58, 59, 61

Bingazi 43, 48, 56

Birinci Dünya Savaşı 46, 47, 53, 62

Birleşmiş Milletler 34, 38, 65, 69

Birmanya 43, 45, 49

Birmingham 57, 59, 68

Bizans 45, 48, 53

Bolşevik 53, 59, 63

Bombay 57, 64, 66

Bozdağ-Menderes 46, 49

Britanya 53, 55, 59, 64

Britanya İmparatorluğu 58, 63, 66

Budist 46, 48, 53

Buhara 46, 49, 54

Bulgaristan 35, 44, 56, 59

Bursa 48, 54, 56

Büyük Selçuklu Devleti 46, 49, 55, 56

C

Cafer Tayyar Bey 53, 54, 58

Cami Bey 59, 64, 68

Cava 56

Cebel-i Tarık 44, 57

Celalettin Arif Bey 33, 38, 41

Cemal Mehmet Saip Bey 36, 38, 43

Cemal Paşa 46, 49, 53

Cevat Abbas 53, 58, 60

Cezayir 63

Cidde 46, 49

Cihad-ı Ekber 56, 64, 69

Chicago Tribun 66

Cumhurbaşkanlığı Arşivi 22, 34

Cumhuriyet Gazetesi 9, 21, 28, 34

Çaduri Halikü'z-zaman 66

Çaduri Rahmet Ali 45, 64

Çanakkale 18, 21, 24, 32

Çavul 27

Çayeli 30

Çin 33, 37

Çin Hindistanı 34, 39, 40

Çiçerir 21, 26

Çotani 28, 45

D

Daru'l-İslam 38, 41

Dayly, Herald 42, 44

Dayly Telgraph 53, 58

Dekan 5, 16, 33, 45

Delhi 18, 21, 28, 36, 53, 60

Delhi Türk Sultanlığı 53, 54, 71

Denizli 36, 43, 58

Derne 45, 49

Dersaadet 53, 56

Diyarbakır 24, 26, 33

Doğu Afrika 28, 46, 53

Doğu Akdeniz 44, 48, 51

Doğu Avrupa 53, 55, 65, 68

Doğu İlleri Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye Cemiyeti 55, 63

Doğu Trakya 22, 46, 48

Doksan üç Harbi 40, 41

Doktor Ensari 43

Donanma Cemiyeti 45, 49

Dörtler Meclisi 34, 39, 45

Dumlupınar 47, 49

Durban Cemiyeti 49, 53, 55

Düvel-i Muazzama 56, 58, 61

E

Edirne 24, 28, 71

Ege 19, 20

Ege adaları 19, 20, 23

Ehl-i Salip 23, 26, 33

Emir Ali 36, 39

Endonezya 43, 45

Endülüs 21, 28, 46

Enver Bey 43, 48, 63

Erkan-ı Harbiye-i Umumi, Reis Vekili Fevzi 48, 54

Ermeni 34, 36

Ermenistan 34, 36, 43

Ertuğrul Gemisi 53, 56

Eskişehir 58, 61, 64

F

Faik Bey 23, 29

Falih Rıfkı Atay 29, 33, 38

Farsça 21, 28, 33

Fas 29, 46, 63

Fatih Sultan Mehmet 22, 28, 38

Felah Grubu 44, 46

Felamenkliler 53, 55

Ferit Bey 56, 64, 65

Fetva Emiri 24, 29, 31

Fikri Faik Bey 33, 38, 44

Filipinler 38, 39

Filistin 36, 39

Firuz Bey 44, 49, 55

Fransa 56, 65, 73

Fransız 4, 34, 46

Fransız ihtila 46, 49, 51, 54

Frengistan 36, 38, 45

Frenkler 22, 25, 33

G

Galip Kemali Bey 7, 18, 39

Galip Paşa 17, 19, 33

Gandi 36, 43, 46

Gaziantep 46, 49, 53

Gazneliler Devleti 46, 49

Gelibolu 46, 49, 55

Gence Ovası 23, 29, 37

Genel Kurmay Başkanlığı 38, 39, 45

General John Nikson 45, 49

General Towshend 56

Giresun 44, 48

Gulam Muhammed 50, 53

Gurlular Devleti 31, 35, 55

Gümüşhane 34, 46, 49

Gürcü 22, 25

Gürkanlı Devleti 38, 39, 61

H

Habib 26, 29, 33

Hacı Faik Bey 36, 38, 46, 47

Haçlı 47, 49, 53

Hakkı Behiç Bey 56

Halife 45, 54, 61

Hamdullah Suphi 34, 45, 67

Hamit Bey 60, 64, 68

Hamsiköy 37, 38, 43

Hanefi 35, 39, 41

Hanif Fauk 43, 35, 55

Hayati Bey 55, 56

Hayber Yolu 57, 64

Haydarabad 8, 36, 44, 53

Haydarabad Nizami 26, 28, 36, 38

Haydar Şekip 43, 48, 54

Hayri Efendi 55, 59, 64

Hz. Muhammed 65, 67, 74

Herat-Kandahar 51, 53, 54

Hicaz 34, 38, 56

Hicaz demiryolu 11, 19, 34

Hilafet Cemiyeti 32, 36, 44

Hilafet Gazetesi 46, 53

Hilal-i Ahmer 46, 49, 55

Himalaya 14, 18

Hinduizm 19, 26, 33

Hindukuş Dağları 36, 39, 45

Hindistan 23, 29, 63

Hindistan Hükümeti 29, 30, 66

Hindistan Kral Naibi, Hindistan Milli Hareket Cemiyeti 25, 29, 61

Hindistan Ticaret Yolu 7, 19, 23

Hindistan Türk imparatorluğu 8, 19, 33

Hindu 33, 38, 44

Hint Müslümanları 6, 18, 19, 23, 28, 31, 44, 48,55

Hintçe 19, 23, 39

Hint Hilafet Komitesi 37, 38

Hintli 38, 39, 43

Hintli Rahmetullah 39, 45

Hintli Milli Kongresi 49, 50

Hint Okyanusu 51, 54, 55

Hint Yarımadası 52, 63, 65

Hive 14, 18

Hollanda 26, 29

Hollanda Bankası 28, 29, 34

Hopa 37, 39

Hristiyan 14, 32, 43, 49

Hüseyin (Mekke Şerifi) 46, 48

Hüseyin Rauf 46, 49, 53

Hüsrev Bey 45, 58

I

Irak 34, 44, 55, 61

İ

İbn-i Suud 30, 33, 38

İndus Vadisi 34, 39, 43

İnebolu 22, 33

İngiliz 4, 9, 18, 23, 34, 65

İngiltere 7, 11, 46, 55, 67

İpek Mektupları 46, 53

İran 33, 39, 41

İskender Efendi 41, 46, 49

İskit 40, 43

İslam 6, 7, 13, 22, 68

İslam Bey 34, 38, 45

İslamcılık 38, 39, 41

İslam birliği 41, 48

İslam hilafeti 38, 44, 46

İslam hükümeti 2, 8, 13, 22

İsmail Bey 22, 26, 28

İsmailiye Mezhebi 28, 29, 30

İsmet Paşa 46, 49, 53

İspanya 23, 28

İstanbul 3, 18, 32, 38

İtalya 19, 23

İtilaf Devletleri 25, 28, 29

İttifak Devletleri 30, 33

İttihad-ı İslam Cemiyeti36, 39, 44

İttihad ve Terakki 44, 45, 48

İzmir 21, 23, 28

İzmir İhtiyat Zabitan Cemiyeti 20, 28, 38

İzmir Muhacirin Merkezi Umumisi 38, 43, 68

İzmir Redd-i İlhak Cem 46, 53

İzmit 26, 29, 30

J

Japonya 20, 23

John Syleket 24, 25

K

Kabe 29, 33, 39

Kabil 38, 53, 58

Kadıyanilik 55, 56

Kafkasya 46, 53, 59

Kahire 34, 38, 55

Kalküta 40, 42, 63

Kanun-ı Esasi 39, 64, 68

Kanuni Sultan Süleyman 44, 68

Karaçi 22, 29, 71

Karadağ 38, 39, 41

Karadeniz 18, 64

Kastamonu 18, 43

Kayseri 44, 48

Kayser Wilhelm 46, 49

Kazan 50, 54

Kazım Bey 55, 59

Kasım Karabekir Paşa 55, 59, 64

Kelkit 46, 49

Kemal Bey 46, 49, 56

Keşmir 14, 22, 44

Kıbrıs 13, 19, 22

Kırım 22, 26, 34

Kırşehir 14, 16

Kızılay 28, 33

Kızıldeniz 44, 46, 53

Kızılelma 37, 39

Kiçlev 32, 36, 39

Kilis 39, 41

Kongres Partisi 44, 48

Konya 46, 49

Kudüs 50, 65, 74

Kuran-ı Kerim 19, 23, 28

Kuva-i Milliye 34, 36, 39, 41

Küçük Kaynarca Antlaşması 36, 39, 44

Kütahya 44, 49, 61

Kürdistan 61, 69

Kürt 70, 74

L

Lahor 17, 19, 23

Libya 26, 33, 38

Lloyd George 36, 38

Londra 39, 41

Lord Kürzon 44, 49

Lord Montequ 36, 39

Lübnan Mutasarrıfı 39, 44

M

Macar 18, 19

Madras 22, 28, 33

Mahmud Celal 34

Makedonya 38, 41

Malabaz 44, 49,53

Maliki 19, 20

Malta 38, 36, 39

Maraş 30, 31

Matin 4, 11, 18

Meclis-i Ali 19, 28, 33

Meclis-i Mebusan 36, 39, 43

Medine-i Münevvere 38, 41

Mehmed Akif Ersoy 8, 11, 38

Mehmed Ali 23, 45, 49

Mekke-i Mükerreme 41, 50

Mekke Emiri 34, 46

Memluklu Devleti 48, 53, 60

Mersin 38, 44

Mescid-i Aksa 43, 44

Mevlana 38, 39

Mevlana Mahmud Hasan 21, 23, 28

Mevlana Muhammed Milan Ensari 28, 29, 33

Mevlana Süleyman Nedvi 38

Mevlana Şeyh Abdülbari 28, 29

Mevlana Numan Şibli 29, 30

Mevlevi Ubeydullah 18, 19

Mısır 20, 23

Midland Bankası 39

Mihrace Bikanir 30, 45

Milli Mücadele 13, 19

Mim Kemal Öke 20, 23, 36

Mobla 33, 38

Mobla İsyanı 39, 45

Moğol 27, 29, 33

Mondros Mütarekenamesi 46, 48

Mongolitler 43, 44

Montequ 48, 51, 53

Muallime ve Muallimler Derneği 56, 59

Muammer Bey 21, 24

Mudanya Mütarekenamesi 33, 38

Muhammed Ali Cinnah 28, 34, 39

Muhammed İkbal 20, 21

Muhammed Sadık 27, 33

Muhammed Zafir 39, 44

Muhiddin Baha Bey 45

Musari 36, 44

Mustafa Kemal 30, 41, 43, 45, 49

Mücahidin 50, 51

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 53, 54

Müderrisoğlu (Alptekin) 11, 18, 23

Müftü Ahmet Hulusi 12, 19, 26

Müslim Herald 27, 29, 32

Müslim Lig Partisi 36, 39, 45

Müslim Qtalit 46, 53

Müslüman Cemiyeti 56, 61, 64

N

Naci Bey 43, 45

Napolyon 46, 56

Nasrullah 32, 45, 48

Natal 49, 50

Nazım 37, 39

Necid 40, 43

Nehru 46, 49, 51

Nehru Üniversitesi 18, 20

Netherland Bank 44, 49

Netherland Trading Co Şirketi 53

Netherlandsche Handel Bank 53, 55

Nihat Reşat Bey 56, 60, 74

Numan Hızır 34, 39

Nutuk 26, 33, 39

O

Of 21, 29

On yıl savaşları 29, 34, 39

Ortaasya 38, 41, 48

Ortadoğu 44, 49

Orlando 50, 51

Osmanlılar 56, 58

Osmanlı Bankası 56, 58, 61

Osmanlı Devleti 33, 44

Osmanlı Hilal-i Almer Cemiyeti 46, 49

Osmanlı Hükümeti 47, 53, 55

Ö

Ömer Rıza Doğral 54, 59, 62

P

Padişahi Mescid 30, 31, 33

Pakistan 36, 38, 41

Pamir 44, 48, 53

Panislavizm 45, 49

Paris 13, 18, 21, 45

Paris Kongresi 20, 21, 48

Part 22, 23, 28

Pencap 21, 27, 29

Pierilermite 26, 39, 41

Portekiz 45, 49

Pravitler 53, 58

R

Racputuna 31, 38

Ranfute 34, 46

Rauf Bey 32, 38, 45

Rahyun 46, 53

Recep Bey 54, 55, 59

Refet Bey 56, 61

Refik Şevket Bey 63, 64

Resulullah 59

Reşit Paşa 60, 63

Reuter Ajansı 43, 46

Rıfat Efendi 48, 53

Rize 58, 59

Roma 61, 64

Rukiye Hanım 65

Rum 56, 75

Rumeli 46, 70

Rus 33, 39, 41

Rusya 46, 53

Rufai Şeyhi Ebu'l-Huda 48, 51

S

Saint lui Cemaat-i İslamiye 46, 53

Saka 55, 56

Salih Bey 63

Salihli 63, 64

Samsun 44, 46

Saruhan 48, 51

Sabülü'rreşad 18, 19, 22

Selman 23, 34

Sevr 36, 39, 41

Sevr antlaşması 23, 29

Sevük tekin 26, 32, 44

Seylan 23, 28, 31

Seyyid Ahmed 36, 38, 54

Seyyid Emir Ali 37, 39

Sırbistan 22, 33, 34, 67

Simla 38, 46

Sind 43, 48

Sind ovası 44, 49, 54

Singapur 35, 39, 41

Sinüsiler 39, 41, 46

Sipahi isyanı 48, 53, 56

Sivas 47

Soma 60

Sonina 64

Sovyet 54

Srilanka 36, 43

Stockholm 45, 49

Sudan 34, 38

Sultan 43, 49

Sultan Abdulaziz 51, 53

Sultan II. Abdulhamid 57, 64, 68

Sultan Mahmut 56, 59, 67

Sultan Mehmed Reşat 56, 58, 67

Suriye 45, 49, 56

Sürmene 46, 53

Süveyş 65, 73

Süveyş kanalı 65, 70, 72

Şark kanalı 76, 78

Şark meselesi 43, 48

Şakir 46, 51

Şerif Hüseyin 43, 48

Şevket Ali 48, 53

Şeyh Cemaleddin Afgani 37, 38

Şeyh Esad 36

Şeyh Habibullah 29, 41

Şeyh Mahmud Davudi 44, 49

Şeyh Muhammed Zaferi 46, 48, 54

Şeyh kıdevi 56, 58

Şeyhül-İslam Hayri Efendi 67, 69

Şiilik 63

Şiran 56, 59, 62

T

Tacikirler 45, 50

Tahran 53, 62

Tança 67

Tanzimat 68, 70, 73

Tatar 76

Tercüman Gazetesi 43, 46, 51

Times 56, 58, 63

Toros 23, 28, 31

Torul 26, 28, 33

Trablusgarp 38, 39, 45

Trablusgarp savaşı 40, 46, 48

Trakya 43, 48, 49

Trakya-Paşaili Cemiyeti 49, 51, 53

Trabzon 56, 61, 64

Trabzon Mudafa-i Hukuk Cemiyeti 56, 67, 69

Toros tünelleri 44, 49, 51

Türkullah 56

Truşka 58, 61

Tülu-ı İslam 14, 28, 33

Tunus 23, 28

Türk 13, 18, 27, 43, 55

Türkistan 14, 20, 23, 29, 33

Türkiye 15, 18, 22, 36, 39

Türkmen 23, 29, 33

Türk Devleti 27, 29, 33

Türk Dostluk Cemiyeti 27, 29, 39

Türk Milli Mücadelesi 29, 30, 34

Türk ocağı 44,48, 53

T.B.M.Meclisi 53, 58

Türkiye İş Bankası 22, 29, 32, 39

U

Umum Kuva-i Milliye Komutanlığı 14, 19, 34, 38

Urdu 4, 18, 19, 23, 46

Urban Şeyhleri 43, 48

Umur-ı Hariciye vekaleti 49, 53

Urfa 36, 39, 41

Uşak 46, 49, 53

Uzak-Doğu 17, 23, 29

Ü

Ümit Burnu 30, 43, 46

Ümmet 7, 19, 33

V

Voratin Çeprul 70, 71

Veni zelos 76, 79

Viyana 33, 39, 45

Vindiya 46, 54

W

Walter 21, 26, 33, 38

Wilson 21, 28, 29

Wilhelm 30, 38, 46

Y

Yahudi 31, 37, 43

Yahya Galip Bey 25, 28, 43

Yarbay Ali 34, 39, 44

Yavuz Sultan Selim 47, 49, 53

Yemen 56, 61

Yeni Delhi 14, 18, 19, 23, 34

Yunan 14, 19, 22

Yunanistan 26, 29, 41

Yusuf İzzet Paşa 23, 39, 44

Yusuf Kemal 46, 49, 53

Yüeçi 55, 61

Z

Zafer Ali han 18, 19

Zaharef 19,23

Zehra Hanım 23, 28

Zeliha Hanım 29, 33, 46

Zemindar 46, 51, 53

Zenci 48, 49, 54

Ziya Paşa 60, 61, 63